

צ'בזטי מזהר"ן

קמא
דף לח: לפ.

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה כז

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(הי"מ שמו שמוח)

תורה אור
תורה כי
תהלים עב (ז) יפרח בקוין
צדיק ורב שלום עד יבלי
יחיה:

לח:

ליקוטי

אחוי לן מנא כה

רציצא כו כז

מוהר"ן

בהיינו דאעליי [1]

רציצא, זה אפרוח. זה בחי' צדיק, [2] בחי' (תהלים עב) **יפרח בימיו צדיק** [2]. ששאלו אותו, הצדיק שממית את עצמו, ומוסר את נפשו בצלותיה [3] ובעוניה [2]. באיזה מן המקומות מן התפלה, צריך לו למסור את נפשו ביותר. והשיב להם, **היכא דאעליי**.²² היינו איך שיש לו להעלות ניצוצי הקדושה, היינו איך שנכנסים בו מחשבות זרות, וצריך להעלותם כידוע [2], שם צריך לו למסור נפשו :

כו [2] רציצא דמיית בכעוניה היכא נפיק רוחא אמר להו בהיינו דאעליי

א כי למשוך את כל העולם לעבודתו לעבדו **שכמ אהר** [2], וכולם **ישליכו אליי כספם וזהבם** [2] ויתפללו אל הש"ת לבד, זה הדבר נעשה בכל דור ודור ככלפי השלום שבדור. כי ע"י השלום שיש בין בני האדם, והם חוקרים ומסבירים זה לזה האמת [2]. עיי"ו משליך כל איש את שקר אליי כספו, ומקרב אי"ע להאמת [2]:

ב ואי אפשר לבא לבחי' שלום, אלא ע"י הארת פנים, הדרת פנים. וזה (בראשית לג) **ויבא יעקב שלם עיר שכמ**, איתערותא של בחי' (צפניה ג) **לעבדו שכמ אחד**, הוא ע"י שלום. ושלום הוא ע"י בחי' יעקב. שהוא הארת פנים, בחי' שופריה דיעקב כעין שופריה דאדם (ב"מ פד. ע"ש). וזה בחי' (תהלים כד) **מבקשי פניך יעקב** :

ג והדרת פנים, זה בחי' דרושי התורה. שהתורה נדרשת בשלש עשרה²³ מדות [2] הנמשכים מ"ג תיקוני דיקנא (וזהר אחרי סב.)²⁴ [2], מבחי' הדרת פנים, כמ"ש (ויקרא יט) **והדרת פני זקן** :

ד ולפי ההודככות חכמתו ב"ג מדות אלו הנ"ל, כן הודככות קול רנתו. בבחי' זקן זה²⁵ יקנה חכמה (קידושין לב ע"ב). הקנה מוציא קול (ברכות סא וע') וזהו פנחס רלב רלב רלה. וזה (ש"ה ב) **הראני את מראיך**, זה בחי' הדרת פנים, בחי' זקן כנ"ל. **השמיעני את קולך**, כי הקול לפי החכמה של דרושי התורה, לפי השכל של י"ג מדות שהוא דורש בהם את התורה. וזהו (עמוס ה) **דרשוני וחיו, כי החכמה להמחיה את בעליה** (קהלת ז) :

ה וכשנזדכך קולו, לאזי ע"י השמעת קולו לבד בלא דיבור, הקב"ה מושיעו בעת צרתו [26]. בבחי' (תהלים קו) **וירא הי"ב בצר להם בשמעו את רנתם**. ע"י שמיעת קולו, הקב"ה רואה מי שמיצר לו, איזהו עכו"ם מיצר לנו. וזהו (דברים כז) **באר היטיב**²⁷ בשבעים לשון [27]. שפירושים ודרושי התורה שמשם תוצאות הקול, על ידם היטיב לנו בכל הלשונות ובכל העכו"ם. בבחי' **בשמעו את רנתם ר"ת בא"ר**, ובאר הוא לשון פירוש ודרוש [28]:

ו ולהדרת פנים הנ"ל אי"א לבא, אלא ע"י תיקון הברית. בבחי' (ד"ה א יו) **הוד והדר לפניו, כשעזו וחדה במקומו**, שהוא ברית, הנקרא בווע' [29], והוא

(שייך לאות א') **זכחי אלקים רוח נשברת** שבמירת הדמיון הם הקרבנות וכו' ע"ש. וזה בחי' סמיכה על הקרבנות, כי הקרבנות מביאין מבהמות שהם בחי' כח המדמה, כי הבהמה יש לה ג"כ כח המדמה [2]. וכשאדם הולך אחר המדמה שבלב דהיינו אחר תאוותיו ח"ו, שבאין מכח המדמה, זהו מעשה בהמה ממש, כי גם הבהמה יש לה כח המדמה. וע"כ כשאדם הוטא ח"ו, וכל החמאים באין ע"י כח המדמה שמשם נמשכין כל התאוות, ע"כ הוא צריך להביא קרבן מבהמות, וצריך לסמוך עליו, ולהתוודות כל הטאיו על הקרבן בשעת הסמיכה, ועיי"ו נמשכין כל החמאים וכל כח המדמה על הבהמה לשהוא בחי' מדמה כנ"ל. ואח"כ תיכף לסמיכה שחיטה [2] ושוחטין הבהמה לקרבן, ועיי"ו נכנע ונשבר המדמה :

(שייך לאות ב' ג), **מבואר** שם שכשאדם נעתק ממדרגה למדרגה או צריך לו לילך דרך אלו הדמויות כדי להגיע אל הקדושה. ותיכף כשעולה להמדרגה השניה, אזי נתעוררין הקליפות שבמדרגה ומסבכין אותו וצריך להכניע אותם מחדש וכו' ע"ש. ואע"פ שכבר נשבר הקליפה שבמדרגה העליונה וכו', אעפ"כ כשפנימיות של העליון נעתק משם והוציגונית התחתון עולה, אזי הקליפה הזור וניער' וכו' ע"ש. **ואמר אז בזה"ל, ובה מועין החסידים הרבה, שפתאום נדמה להם שנפלו מעבודת ה' [2], ובאמת אין זה נפילה כלל, רק מחמת שצריכין לעלות ממדרגה למדרגה, ואז מתעוררין ומתגברין מחדש הקליפות, שהם התאוות והבלבולים והדמויות והמחשבות והמניעות כנ"ל, ע"כ צריכין להתגבר בכל פעם מחדש לחזור ולהכניע ולשבר הקליפות והמניעות וכו' שבכל מדרגה ומדרגה מחדש, אבל באמת אין זה נפילה כלל, כנ"ל :**

(שייך לאות ג') **ודע** שאין שני בני אדם שווין וכו'. נמצא כשאחד רוצה לעלות ממדרגתו למדרגה³⁰ עליונה יותר או הולך ונעתק האדם העומד באותה המדרגה העליונה, והולך ונעתק למדרגה היותר עליונה וכו'. ואמר אז בזה"ל, וזה בחי' הרמה, מה שאחד מרים ומגביה את חבירו. כי ע"י שזה האדם שבמדרגה³¹ התחתונה עלה מדרגא לדרגא, עיי"ו הגביה והרים את חבירו שבמדרגה העליונה לעלות למעלה עליונה יותר. וכן חבירו דחבירו הגבוה עוד יותר מחבירו, עלה עוד יותר למעלה, וכן למעלה למעלה, כי אי"א שיהיו שני בני אדם ב"במדרגה אחת כנ"ל [2]: **אחר** שאמר מאמר הנ"ל ושם מכנה וקורא כל תאוות היצה"ר בשם כח המדמה. אמר אז, צריכין לקרוא לו ולכנות לו שם אחר, היינו להכע"ד והיצה"ר צריכין לקרות אותו בשם אחר. דהיינו שלא לקרותו עוד בשם יצר הרע רק בשם כח המדמה [29]. ואמר זאת בדרך שחוק, אבל הבנתי שהיה לו בזה כוונה שלימה, ולא זכיתי להבין כוונתו בזה :

(לשון רבינו ז"ל)
כו [29] רציצא דמיית בכעוניה היכא נפיק רוחא ואמר להו

רשיי רציצא דמיית: אפרוח שמת בתוך קליפתו:

* בתרלד - שבשירות, ובלוה"ת שם-שבירות
ב עיי"ע שער ג' פ"י ובספר הברית ח"א מאמר יז פרק יא. המדמה הוא מנפש הבהמית שבאדם, ועיי"ו תורה יט בתחילת ההשמות תורה נד את ה'.
ג גם בתרלד- שהוא, ומתורל - שהיא * מנחות צג.
ה מתורל - שבמדרגה
ו ב'שבת הוסיף כאן בסוגרים (ופנימיות) ונראה כוונת נפשי הגיל שרק הפנימיות עולה ונשנית חזונית לעליון
ז גם בתורל וינעו ומתורל - וינעור
ח עיי"ו שיש"ח ח"א צו מלק"ה שלוחן ה' יז
ט מתורל - מדרגה למדרגה
* מתורל - מדרגה ומדרגה
כ מתורל - ממדרגתו למדרגה
כ* מתורל - שבמדרגה

21 מתורל - במדרגה
א עיי"ו לק"ה ע"ז ג' ו' נמצא שא"א להתקרב להש"י אא"כ יעלה את חבירו (ועיי"ו ככני אור ספונים נפלאים ממלך שלמה כלור זכוריה ועלת המכס לחפסו לפור ע"י שיעמלו ז על זה)
ב עיי"ו ככני אור חכמה ובינה אות לו ועיי"ו שיש"ח ח"ה קעו
ג עיי"ו ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
ד גם בדפ"ר דאעל, בתורל ומתורל - דעאל (גוסט עין יעקב דעאל, וגוסט הגמ' דעל, וכן תוקן כאן ולקמן בכל המהדורות הננקדות - דעל) ועיי"ו לקמן תורה כס שמוהר"ת כתב עאל.
ה זו שאלה אי ששאלו סבי דבי אתנא את רבי יהושע בן תנאי - אפרוח שמת בתוך קליפתו מדיכין יוצאת רוחו ואמר להם מדיכין שכנסם
ו תיקוני זוהר הקדמה ב:

22 יפרח בחי' רפ"ח עיי"ו ביאר הליקוטים תורה כי וקדלת יעקב ערך ארז
כ* עיי"ו ליקוטים יקדים למגיד ממוריש אות לא ובעש"ט עה"ת פרשת נח עמוד התפילה אות מא מב מג
כ* תפילה בחי' ביצים עיי"ו לק"ה ביצים א'. ביצה בחי' תפילה עיי"ו בעש"ט עה"ת פרשת נח אות קטו פירושו על מאמר זה של רבב"א.
כ* גם בדפ"ר דאעל, בתורל ומתורל - דעאל
כ* עיי"ו לקמן תורה ל אות ז, ועיי"ו אגרא דכלה פרשת ראה וד"ה כי יהיה כך אביהן בשם הבעש"ט
כ* תורה זו לשון רבינו, לא ידוע מתי והיכן נאמרה
כ* גם בדפ"ר - דאעל, בתורל ומתורל - דעאל
כ* לש"כ צפניה ג' ט'

כ* לש"כ ישעיהו ב' כ'
כ* בתורל - כפי
ל עיי"ו ליקוטי עצות ערך שלום אות א'
א עיי"ו לק"ה קרחה וכתובת קעקע ג'
ב עיי"ו סוף תורה סב בהשמות השייך לאות ב.
ג בתורל - עשירי, ובלוה"ת שם- עשרה
ד ברייתא דרבי ישמעאל שאומרים בסיום אמירת הקרבנות בבקר ומקורו בספרא על ויקרא (תורת כהנים) יג מדות פרק א פסקא א. קיצור ביאורם נמצא במפרשים על מסכת ברכות בין הראש למחרש"א.
ה בתורל - (וזהר אחרי סב ע"ב) ובתשכ"ט תוקן
ו בזהר הנ"ל צריך לעיין במפרשים. ועיי"ו שער הכוונות (ענין ויעבור דרוש ג) כיצד מתלבשים היג מדות רחמים ביג תקוני דקנא
ז בתורל - שקנה

23 בתשכ"ט - הראיני (כלשון הפסוק)
כ* בדפ"ר - מחי', בתורל - מחי', ומתורל - תחיה (כלשון הפסוק)
כ* בדפ"ר החכמה מחי' את בעליו (צילום 50 סוף סוד ד')
ג גם בדפ"ר - אז, ומתוצו - אז
כ* לש"כ ירימיהו יד ח'
כ* גם בדפ"ר ומתורל - וירא ה' בצר בלוה"ת תרלד ובתורל - וירא בצר (כלשון הפסוק) ומתוצו - וירא (ה) בצר.
כ* גם בדפ"ר ומתורל - היטיב, לפי המשך דברי רבינו נראה שבכוונה נקט היטיב)
כ* סוטה לב מובא בפרש"י שם
כ* לשון ביאר ועיי"ו תורה כ' שבאר מרים שרש ביאורי התורה.
כ* תורה יא את ד'

ליקוטי

חֲדוּה דמטרוניא (א): וזה (שמו' טו) עזי, זה בחי' ברית. וזמרת, זה בחי' קול. ויהי לי לישועה, בבחי' וירא ה' בצר להם וכו': וזה שאמרו חז"ל (סוטה ל ע"ב) כשעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה. כי על הים נתגלה בחי' ברית, כמ"ש חז"ל הים ראה וינס (י' ויבא החוצה [1] ומ"ר) וישב פו (י"ז). נתנו עיניהם זה בחי' הדרת פנים, בחי' זקן, זה קנה חכמה, כמו שפרש"י (בראשית ג) ותפקחה עיני שניהם ע"ש החכמה נאמר: לומר שירה, זה בחי' קול שנתגלה ע"י החכמה. וזה שאמרו (סוטה ל ע"ב) עוללים ויונקים [1] אמרו זה אלי ואנוהו [יא], זה בחי' ברית, בחי' (שמו' ג) [2] וזה לך האות. ואנוהו, זה בחי' הדרת פנים: וזהו פ' (משלי כט) רועה זונות יאבד הוץ, הוץ זה בחי' קול, כמ"ש חז"ל כבר את ה' מהונך [2] אל תקרי מהונך אלא מגרונך (י"ב). וכשפוגם בכרית, נפגם קולו. ויעקב ששמר בריתו, כמו (בראשית מט) ראשית אוני, זכה לקול בבחי' (שם כז) הקול קול יעקב: ומבחי' קול זוכה לשלום, בבחי' שיר השירים אשר לשלמה [1], למלך השלום שלו [1]: ובשביל זה, תיכף אחר קול רנה [1] של שירת הים, זכו לשבת שלום (ע"י). כמ"ש (שמות טו) ויבואו מרתה, ושבת במרה נצטווה (כשרו"ל מנהדרין נו ע"ב). וזה י"תען ל"הם מרים שירו לה' [יא] ר"ת שלום, שעי' שירה זכו לשלום:

ז ודווקא במרה קבלו שבת שלום, כי כן דרך השלום להתלכש במרה, בבחי' (ישעי' לח) הנה לשלום מר לי מר. כמו שכל הרפואו' הם בסמים מרים, כן השלום שהוא רפואה לכל הדברים, בבחי' (שם נו) שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו: ולפעמים ההולשה גוברת כ"כ, עד שאין יכולת ביד ההולשה לסבול מרירות הרפואות, ואז הרופאים מושכין ידיהם מן ההולשה ומייאשים אותו. כ"כ כשהעוונות שהם חולי הנפש גוברים מאד, אז אין יכול לסבול מרירות הרפואות, ואז אין שלום אמר לרשעים (ישעי' מח). וזה ששבח חוקי' את הקב"ה, שהשליך כל הטאתיו אחר כתיפו, כדי שלא יצטרך להלביש את השלום במרירות הרבה וזה, הנה לשלום מר לי מר (שם לח). היינו זה ידוע, כי לשלום צריך מרירות. ואתה י"חשקת נפשי מרדת שהת (כ"ב), כי ידעת שאין בי כח לסבול מרירות לפי חטאתי, והשלכת אחר גוף כל הטאי, כדי שיתלכש השלום במרירות כפי יכולתי: וזה (בראשית כד) ואברהם זקן, ע"י זקן הנ"ל, ע"י זה בך את אברהם ככל. זה שלום, כמ"ש [2] עושה שלום ובורא את הכל:

ח ושלום בגופו כ"י (שבת לג ע"ב דרשו ע"פ ויבא יעקב שלם שלום בגופו שלום בממונו וכו'), בדי מרות, שלא תתגבר אחת על הברתה [2]: שלום בממונו [2], שלא יהיה בא זה ואכל את זה, כמו שאמרה כת בן ציצית הכסת [2] (כתובות סו): [2]: שלום בתורתו, בלא קושיות [2]. ואז ויבא יעקב שלם עיר שכב כנ"ל: וז"ל ר' רביצא בחי' קנה רצון [2], שהם העכו"ם שהם הרחוקים מבחי' זקן זה קנה חכמה, מהדרת פנים. והם דבקים בקנה רצון כמ"ש (תהלים סח) גער חית קנה. דמיית בבעותיה, היינו

רביצא כז בני לן ביתא כח

מוהר"ן לט.

המית ולכמל בעותם וצלותם, מלבקש עוד מאלקים אחרים, אלא לקרא כולם בשם ה' [1]. היכא נפיק רוחא, היינו זאת הבחינה א"א, אלא ע"י תיקון ברית, שהוא בחי' (יהושע ב') ולא קמה עוד רוח באיש [1]. ואיך מפיך ומוציא ניצוצי הקדושה שנפלו ע"י פגם הברית, ואמר להם בהיינו דאע"ל, בזה שנכנס בו רוח. היינו בזה שנכנס בו רוח שמות, היינו הרהורי זנות, והוא משבר תאוותו, בזה הוא מפיך ומוציא ניצוצי הקדושה של פגם הברית, כי זה הוא בחי' תשובת המושקל [2]: [2] (איכה ה) זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם: (ע"כ לשון רבינו ז"ל):

(שידך לעיל): וירא ה' בצר להם בשמעו את רנתם, ע"י שמיעת קולו, הקב"ה רואה מי שמיצר לו איזה עכו"ם מיצר לנו וכו'. ואמר, שעי"כ כשיש ח"ו איזה גזירה וצרה לישראל מאיזה עכו"ם, אזי טוב לננן הניגון של אותה העכו"ם שמצירי"ה להם ח"ו [2]. וזהו בשמעו את רנתם, רנתם דייקא, היינו רנה וניגון שלהם של אותה העכו"ם שמצירה לישראל ח"ו:

(לשון רבינו ז"ל) כח [2] בני לן ביתא באוירא דעלמא: אמר שם קם ותלא בין שמיא לארעא. אמר להו אפיקו לי לבני וטינא מהתם: אמרו מי איכא דמצי לאסקויה התם. אמר ומי איכא דמצי למבני ביתא בין שמיא לארעא [2]:

א המתנגדים המבזים והמחרפים יראי השם [2], זה מחמת שמקבלים תורה ומלמידי חכמים שידין יהודאין [2]. כי ת"ח שידין יהודאין הם מקבלים תורתם מהשידן, שיש להם תורה נפולה מאלפין נפולים. ובאלפין אלו כתיב בשלמה (מלכים א ה) ודבר שלשת אלפים משל ויהי שירו המש' ואלף. כי שלמה זכה להם בקדושה, אבל ת"ח שידין יהודאין מקבלים מהם דרך הקליפות. ובשביל זה כל דיבורם דרך משל ומליצה וטעמים נפלאים, כי שרשה מאלו אלפין הנ"ל [2]. ואולי"ט הת"ח נאמר עליהם (ישעי' ז') המעט מכם הלאות אנשים כי תלאו גם אלקים. כי מייגעים אנשים שבאים לשמוע דרושם ותורתם, ואנשים שושבים שיבואו לאיזה תועלת על דם, היינו שיבואו לדעת את ה' איך לעבוד. והם האנשים אין משיגים שום תועלת, כי תורתם של אילי"ג הת"ח אין לה כח להדריך את האדם בדרך הטוב, כי מבישא לא הוי טבא [2]. ולא עוד כי תלאו גם אלקים, כאלו לואה הקב"ה מלעזור לעובדים אותו. נמצא שעי"ז אילי"ג בני אדם נפולים בכפירות גדולות, והושבים ח"ו לא יראה ולא יבין אלקים [2] במעשה בני אדם. ע"י זה יראי ה' לא יכבדו [2], ומחרפים ומביישים אותם. ובשביל זה בושה נקרא ע"א, כמ"ש (יהושע ט) וינזרו לבושת, כי הבושה והחירוף נעשה מהכפירות:

ב ובש"ש ליראי השם הרפות וכבושת מהכופרים האלו, עצה ע"ז (תהלים כב), אנכי תולעת ולא איש חרפת אדם, להרפות ובזיונות, הסגולה לזה בחי' תולע,

א עיין פ"א עץ חיים שער המצוות וירא חיים שער

גם בדפוס תולדות - וירא ה' בצר. בתולדות - וירא בצר, (כלשון הפסוק), ומתוצו - וירא (ה) בצר. בתקפתא (סוטה לב ע"ב) ובחשט תקון תהלים י"ג. ג בדפוס תולדות - וינס וירא, בתולדות - וינס וינס וינס (וינס) וירא, בראשית י"ב. ג בדפוס בשלח טט ס"ג. ג סקטא ח'. ובוהר בשלח טט ס"ג. ג בכל המצוות כתוב בשמות מיר וינס פ"ד. ג בתקפתא - (סוטה טט ע"א) ובחשט - (סוטה טט) תהלים ג'. ג שמות ט' ב'. ג נוכר בתנ"ך עוד כ"פ - שמואל א - ב. ל. מלכים - י"ב כט, שם ט' ס', ישעי' לו, ל, שם לה ו'. ג ימ"ש י"ב כט, שם לה ו'.

ג מנבא בנבא"ט סי' נג שם הפסקתא, וכן ברש"י משלי ג'

ב הלאה שם. ולשון הפסקתא אלא מתוך וכו' ואם תן קול קרב וכו'

ג הרהר זו ציין השטרינו-רב כאן בתוך דברי רבינו ובמורה י"א אות ג, ומתוצו - וירא (ה) בצר. ג בתקפתא (סוטה לב ע"ב) ובחשט תקון תהלים י"ג. ג בדפוס תולדות - וינס וירא, בתולדות - וינס וינס וינס (וינס) וירא, בראשית י"ב. ג בדפוס בשלח טט ס"ג. ג סקטא ח'. ובוהר בשלח טט ס"ג. ג בכל המצוות כתוב בשמות מיר וינס פ"ד. ג בתקפתא - (סוטה טט ע"א) ובחשט - (סוטה טט) תהלים ג'. ג שמות ט' ב'. ג נוכר בתנ"ך עוד כ"פ - שמואל א - ב. ל. מלכים - י"ב כט, שם ט' ס', ישעי' לו, ל, שם לה ו'.

ג מנבא בנבא"ט סי' נג שם הפסקתא, וכן ברש"י משלי ג'

כפי יכולתו ו"א שנתן אבל לכבודו ובא מתוך אבה שנתנו עליו להאבד ואיבד עיניו מתוך הבה, כיון שנתן עיניו. ג בדפוס תולדות - וירא (ה) בצר. ג בתקפתא (סוטה לב ע"ב) ובחשט תקון תהלים י"ג. ג בדפוס בשלח טט ס"ג. ג סקטא ח'. ובוהר בשלח טט ס"ג. ג בכל המצוות כתוב בשמות מיר וינס פ"ד. ג בתקפתא - (סוטה טט ע"א) ובחשט - (סוטה טט) תהלים ג'. ג שמות ט' ב'. ג נוכר בתנ"ך עוד כ"פ - שמואל א - ב. ל. מלכים - י"ב כט, שם ט' ס', ישעי' לו, ל, שם לה ו'.

ג מנבא בנבא"ט סי' נג שם הפסקתא, וכן ברש"י משלי ג'

גם בתולדות - וירא ה' בצר, בלוה"ט ס"ס ובתולדות - וירא בצר. (כלשון הפסוק), ומתוצו - וירא (ה) בצר. ג בתקפתא (סוטה לב ע"ב) ובחשט תקון תהלים י"ג. ג בדפוס בשלח טט ס"ג. ג סקטא ח'. ובוהר בשלח טט ס"ג. ג בכל המצוות כתוב בשמות מיר וינס פ"ד. ג בתקפתא - (סוטה טט ע"א) ובחשט - (סוטה טט) תהלים ג'. ג שמות ט' ב'. ג נוכר בתנ"ך עוד כ"פ - שמואל א - ב. ל. מלכים - י"ב כט, שם ט' ס', ישעי' לו, ל, שם לה ו'.

ג מנבא בנבא"ט סי' נג שם הפסקתא, וכן ברש"י משלי ג'

מאמר רציצא דמיית בבעותא

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

תורה זו לשון רבנו ז"ל

זמן ומקום אמירת התורה

לא ידוע

פתיחה

רבינו מבאר כאן איך זוכים למשוך את כל העולם לעבודת ה', ומבאר שזה מתחיל בתיקון הברית ועי"ז שלום בגופו ושלום בתורתו ועי"ז זוכה לקול מזוכך ועי"ז לשלום כללי בין ישראל ועי"ז כל העכו"ם יתקרבו להש"י. נמצא יסוד הכל הוא שתיקון כל העולם תלוי בתיקון הפרטי של כל אחד מישראל, וכמבואר בלק"ה שגם כלל ישראל תלוי בכל פרט מישראל כיון שכ"א כלול מכל נפשות ישראל בכוחו להחזיר בתשובה את כל ישראל, ועיקר התיקון הוא תיקון הברית.

אע"פ שהתכלית כאן היא שתתקיים נבואת צפניה הנביא של עתיד לבוא אחרי מלחמת גוג ומגוג יתקיים "כי אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד", אבל מיד מבאר רבינו שכוונתו לאופן שזה יכול להתקיים בכל דור לפי השלום שבדור. נמצא לפ"ז שאין הכוונה לשלום גמור, אלא שכאן מבאר כיצד זה מתקיים באופן חלקי בזמן הגלות, בכל דור לפי השלום דהיינו שמירת הברית של הדור. ואע"פ שלא זוכים להשגחה גמורה, כמבואר בתורה יז תנינא שצריך לזה להיות שמור מחטא כדי שלא יהיה כחוטא בבית המלך, אע"פ נראה כוונת רבינו שיש עוד סוג ממוצע של השגחה שהיא על שומר הברית שלום שעדין עלול לחטא, והיא השגחה שאינה בעינים, אלא באזנים, שהקב"ה מקשיב לקולו בבחי' וירא בצר להם בשמעו את רנתם.

לקוטי הלכות השייך לתורה זו

י"ד דף רכ הלכות קרחו וכתובת קעקע ג (כב אותיות) עיין בפנים כל ההלכה שכולה ביאור לתורה שלנו ומבואר בה גם ענין פורים

שיחות השייך לתורה זו

לענין מה שכתב רבינו זכרוננו לברכה על הכתוב "בשמעו את רינתם" בליקוטי מוהר"ן ח"א סימן כ"ז בסופו, עיין שם; – הקפידו אנשי שלומנו שלא לשיר את ניגון והמנון מלכות רוסיא, וזאת לטעם כי הניגונים הישנים התיסדו בימי הצאר שהיה איש מאמין, אולם כיום שניגונים נתיסדו נגד כלל מידת האמונה, אין נכון לזמרם: (– שיש"ק ח"ה, סעיף תכ"ה).

בהמבואר בפנים בסופו על-הכתוב "וירא בצר להם בשמעו את רינתם" וכו'; – בוודאי שאסור לנו כיום לשיר ולזמר הניגונים של מלכות רוסיא, שהיא ממשלת זדון, שכל מטרתה לעקור כלל האמונה מהעולם, ואף שראינו מפעם לפעם את רבי אברהם ברבי נחמן זכרוננו לברכה מזמר ניגון רוסיא, אינו דומה בדבר לזמנינו, שאז אף-על-פי שהמלכות רדפה את ישראל עד חרמה, אבל בכלליות היו בעלי אמונה, וניקולאי עצמו היה מחזיק בתי-כנסיות, והיה מבקש שיתפללו עבורו, ועבור השכנת מלכותו בעולם, אבל כיום שהמלכות יסודה ושרשה הוא כדי לעקור את האמונה לגמרי מהעולם – בוודאי שאסור הדבר לגמרי: (– הרה"ר' לוי יצחק בנדר זכרוננו לברכה).

היה אומר לענין זה הידוע שמעלת התשובה בשלמות הוא דוקא בתשובת המשקל (כמבואר בליקוטי מוהר"ן ח"א תורה י"א, ותורה כ"ז). ואם כן איך יכול זקן לחזור בתשובה שעברו כבר ימי בחושך ונזקן בחטאיו ועוד גם אזלו כוחותיו כבר, ואמר שלזה עצמו נבין גודל כוחו של רבינו שאמר מה מועיל התשובה שלכם אלא אני עושה תשובה בשבילכם (– חיי"מ, סימן ד"ש). והיינו שבגודל כוחו של רבינו הקדוש כשמתקרב אליו באמת ומתחדש בעצותיו בכל כוחו כפי מה שיכול, יזכה אף הוא במדרגתו ובמצבו שנמצא בה למה שצריך לזכות, ובכוח הצדיק יתקן אף ימי עלומיו האבודים ויזכה לתשובת המשקל בכל עת, וזה נכלל במה שאמר רבינו שבכל עת שנוכרים ממנו נעשה האדם כתינוק שנולד. ועל-כן יכול לזכות לתשובה שלמה בכל ענין וענין שנתקל בה. ומכאן גם יובן תוקף ההכרח להתקרב לצדיק שיוכל לזכות לתשובה שלמה ממש, אף למעלה מהשכל ולמעלה מהיכולת שבכוחות הגוף: (– שיש"ק ח"ו, סעיף שע"ה).

עד כאן השיחות

סיכום לפי אותיות מ"ק

באות א מבאר רבינו כדי למשוך את הגויים (ובפרטיות הכוונה למידות) שיעבדו כולם את ה', צריך לזה שלום (שלום בעצמיו שעל ידו השלום הכללי בין ישראל להקב"ה ועי"ז בין הגויים להקב"ה)
באות ב מבאר רבינו לשלום צריך בחי' הארת פנים הדרת פנים, והארת פנים היא בחי' השלימות של יעקב אבינו, שהיא בחי' שלום, שעי"ז חכמת אדם תאיר פניו, וצ"ע כי ביעקב לא מבואר אלא הארת פנים ולא הדרת פנים.

באות ג מבאר רבינו הדרת פנים בחי' יג מדות ויג תיקוני דיקנא (שתורה שבכתב מבוארת אצלו בשלימות בכל היג' מדות דרבי ישמעאל עד שאין לו בה שום קושיא שלא מתבאר על ידן וע"י שהיג מדות בהירות ומאירות לו מאירות לו כנגדן כל יג מדות של רחמים עד שזוכה ע"י להמשיך רחמים עלינו מחד עינא דרחמים מבחי' הזקן העליון, והדרת פנים שהיא ש"ע נהורין, מהארת פנים עלינו) באות ד מבאר רבינו לפי החכמה של דרושי התורה ביג מדות שנדרשת בהן זוכה להקול (נ"ל הכוונה שנעשה קולו קול הישר קול נשמתו מזוכך בלא שום תערובת קול הברא של הסט"א)

באות ה מבאר רבינו כשזוכה לקול מזוכך אזי בהשמעת קולו לבד מושיעו ה' מצרתו באות ו מבאר רבינו להדרת פנים הנ"ל שעל ידו זוכים לקול כנ"ל צריך תיקון הברית באות ז מבאר רבינו השלום רפואה לכל הדברים ודרך השלום להתלבש במרירות לכן כל הרפואות מרות נ"ל כי המרירות מכינה את כלים לשלום, כי המרירות היא מהתגברות המרות זו על זו עד שנעשה השלום) באות ח רבינו מבאר מאי שלם בגופו בממונו ובגופו שדרשו חז"ל עה"פ "ויבא יעקב שלם עיר שכם" הנ"ל באות ב'. ומבאר את מאמר הסבי דבי אתונא רציצה דמית (תפילת הטועים אל הקנה הרצוף מתבטלת ע"י מי שמתקן פגה"ב בתשובת המשקל שכשבה לו הרהור ניאוף רוח שטות הוא משבר תאוותו ע"י מוציא נצוצות הקדושה נצוצי רוח דקדושה שנפלו ע"י פגה"ב) השמטה השייכת לאות ה' מבאר "בצר להם" כגון גזרה על ישראל מושיעם ע"י "בשמעו את רנתם" טוב לומר הזמר של אותה אומה שמצרה להם (קמ"ל שכשזוכה לקול המתוקן אזי בכוחו להפך אפילו את הניגון הרע ולשנות העכורים לטוב ולישועת ישראל)

סיכום

מהלך התורה בקיצור מאד

שע"י שמירת הברית זוכה לתורה שלימה הדרת פנים וע"י לשלום שתחילתו מרירות ולקול מזוכך וע"י ה' מושיעו מצרתו ובאים כל העכורים לעבדו ית' שכם אחד

הקדמה

סדר התורה קצת מקשה על הבנת סדר הדברים אבל באות ו' מבואר שהכל מתחיל מתיקון הברית וע"י לימוד תורה ודרישתה בי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן והשאר נעשה ממילא שזוכה לשלום ותחילתו מרירות וזוכה לקול רינה מזוכך ואזי הקב"ה מושיע אותו ממדותיו הרעות שהן בחי' ע' אומות ומושך אותם לעבדו שכם אחד, ותקון הפרטי מתקן את כל העולם בכלליות, כי כל אחד מישראל כלול מכל ישראל וכל ישראל בהם תלוי תיקון כל העולם, וכן להפך המחלוקת בין ישראל גורם למחלוקת המדות והמרות וכל האומות זו בזו ובישראל.

איתא בצפניה שלעתיד לבוא אחרי מלחמת גוג ומגוג שבה יתבטל הרע מן העולם, אזי כל הנותרים, גם הגויים, כולם יתקיים בהם "כי אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד". בתורה זו מלמד רבינו כיצד אפשר גם עתה בגלות וכשעדיין הרע וחושך גובר בעולם, לעורר בחי' זו של לעבדו שכם אחד, ויסוד הכל הוא שכל העולם מושפע לטוב ולרע ותלוי בכל אחד מישראל, כי כל יהודי כל העולמות תלויים בו וגם כל כלל ישראל תלוי בו וגם כל הגויים. וכל יהודי עיקר עבודתו וניסיונו הוא בתיקון הברית ושמירת הברית כידוע ומפורסם להתקדש במותר בעניין זה ובשמירת העינים והמחשבה, ובפרט הדמיון המקולקל בנושא זה. שהיא תיקון הברית והקשר שלו עם הקב"ה. ובזה תלוי תיקון עצמו ותיקון כל העולם כנ"ל. וכל זה מכאן ולהבא, אבל מה שכבר קלקל ופגם אפילו רק במחשבה לבד צריך לדעת שגרים פירוד בעולמות שרק הוא בעצמו צריך לתקן ע"י תשובה ועוד יותר ע"י תשובת המשקל דהיינו שבא לידו ניסיון דומה ומתגבר עליו, וכן במחשבה והרהור רע שבא ומתגבר עליו מיד לחשוב מחשבות של קדושה או לכל הפחות של היתר.

ובאמת במקום אחר (חי"מ דש) אומר רבינו שאדם לבדו אין בו כח לתקן אפילו פגם אחד ממה שפגם, אלא ע"י צדיק אמיתי שמתקשר אליו, אבל בעצמו צריך כפי כוחו להשתדל ביותר, וכמבואר בפנים לעניין חולי הגוף לשלום מר לי מר שצריך לסבול מרירות כדי לתקן את המרירות שגרים בעוונותיו בין בגוף ובין בנפש, והקב"ה לא נותן לאדם מרירות יותר ממה שיכול לסבול, ממילא אם אדם לא מוכן לסבול את המרירות שקיבל שהיא יחסית מועטת מאד ביחס לפגם שגרים, אזי אין שלום לרשעים אמר ה', ואזי מאריך להם אפו ומשלם להם בעוה"ז שכר הטוב שעשו, ואח"כ גובה חובו מהם בייסורים קשים בגהנם, בעוה"ב ששם הנהגת הדין, כפי המגיע להם במדת הדין.

ובאמת לפ"ז צ"ע כיצד הותר לרופא ולאדם להשתמש בתרופות, הרי לכאורה זו כפירה ובעיטה בקבלת ייסורים באהבה כנ"ל. ובאמת עיין רמב"ן על פרשת בחקתי (כו יא) שכותב ומה חלק לרופאים בבית עושי רצון השם (הובא גם בט"ז יו"ד סימן שלו), מאריך פשוט שאין בזה איסור כמו שדרשו חז"ל (ברכות ס.) תני דבי רבי ישמעאל ורפא ירפא מכאן שניתן רשות לרופא לרפא², אמנם מהלשון ניתן רשות מובן שזו רשות והכלל בכל

² עיין ש"ע יו"ד סימן שלו. ועי"ש ברכי יוסף (אות א) דין א. נתנה התורה רשות לרופא וכו' הרופא האמיתי היא השכינה כי שכינה בגימטריא רופא חנם מזה מזה"א אזולאי זלה"ה:

(אות ב) ומצוה הוא ובכלל פקוח וכו' כ"כ הרמב"ן בספר תורת האדם ע"ש באורך וראיתי להרמב"ן ז"ל עצמו בפירוש התורה פרשת בחוקותי שכתב ז"ל וכן היו הצדיקים עושים בומן הנבואה גם כי יקרה עון שיחלו לא ידרשו ברופאים רק בנביאים וכו' והוא מאמרם שאין דרכם של בני אדם ברפואות אלא שנהגו שאלו לא היה דרכם ברפואות יחלה האדם כפי אשר יהיה עליו עונש חטא ויתרפא ברצון השם אבל הם נהגו ברפואות והשם הניחם למקרה הטבעים וזהו כונתם באומרם רפא ירפא מכאן שנתנה רשות לרופא לרפואות לא אמרו שנתנה רשות לחולה להתרפאות אלא כיון שחלה החולה ובא להתרפאות כי נהג ברפואות והוא לא היה מעדת השם ושחלקם בחיים אין לרופא לאסור עצמו ברפואתו וכו' ע"ש שהאריך ודקדק הכתוב גם בחליו לא דרש ה' כי אם ברופאים ואלו היה דבר הרופאים נהגו בהם מה טעם שיזכיר

רשות שהיא גם רשת לתפוס בה ולהפיל את האדם מתיקונו האמיתי, וכבר ביארו המפרשים לחלק בין הרופא למתרפא, שהרשות של הרופא היא חסד גדול להקל על ייסורי חבירו, ובפיקוח נפש היא חובה, אבל תחום הרשות של המתרפא היא איזה תחום לכל אחד כפי כוחו שלא גזרה התורה להיות צדיק גדול ולא התירה להיות בועט בייסורים לגמרי, אלא יש תחום מסויים שבו מותר לאדם להקל מעצמו חלק מהייסורים, ובאמת גם בזה מבואר בגמ' ע"ז נה.ו¹ שהייסורים נאמנים לצאת כפי שנגזר על האדם וכידוע שאפשר לקחת כדור נגד כאבים ולאחד זה עוזר מיד ולחבירו לא מועיל כלום, וכן התרופות כנ"ל שצריך שיודמן העשב הנכון עם הרופא הנכון ועד שהם מזדמנים אזי מגיע הזמן הנכון.

ובאמת למעשה רבנו הזהיר מאד מהרופאים שהם מזיקים וכן איתא במשנה סוף קדושין הטוב שברופאים לגהנם, ואולי כנ"ל אע"פ שהוא חסד כיון שתפקידם לבטל מהאדם את המרירות שהיא לבדה התיקון שלו, על כן כיוון שכך הם נעשים מרכבה לסט"א שזה כל רצונה, ומאחר שכבר הסט"א מתלבשים ברופא עושים על ידו מלאכתם נאמנה לייאש וגם להזיק בפועל לאדם עוד יותר ואף לקצר את חייו כמבואר דברי רבינו הובא בשיש"ק/י.

למעשה הכל תלוי בשלום, וכן הברית נקרא שלום, ופשוט, וצריך להתחיל משלום פרטי של האדם במדותיו לדעת שהישות והגאוה הן מגבירות את הרע שבכל מדה ואזי לא שייך שלום כי כל מדה מטבעה שונה מחברתא ועם היא מתגברת בישותה אזי לא שייך חיבור ושלום כלל.

ועוד צריך להשתדל מאד בשלום הכללי בין ישראל, וכנ"ל שכל אחד מטבעו הוא ישות שונה וכשם שפרצופיהם שונים כך דעתם, ורק שפלות וענווה יכול לבטל את הרע המתגבר ע"י הישות והגאוה של כל פרט, שמונע את השלום והאחדות. וע"ז זוכים גם לשלום כללי עם האומות ובין האומות זו לזו, בבחי' אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד.

לשלום הפרטי והכללי מבאר רבינו זוכים ע"י שמירת ותיקון הברית ולימוד תורה ביג' מדות שהתורה נדרשת בהן, עד שזוכים לתורה בלא קושיות, כי ע"י יג' מדות אלה יש תירוץ לכל קושיא בתורה, וכמבואר גם בחיי מוהר"ן סימן שמג. וזה בחי' זקן בחי' זה קנה חכמה ואזי זוכים להדרת פנים שהיא הארה נפלאה מהכתר מאריך אנפין שממתיק כל הדינים וזוכים להשגחה נפלאה. עוד מבאר רבינו שמי שזוכה להדרת פנים הנ"ל זוכה לקול מזוכך ואזי בשמיעת קולו לבד הקב"ה מושיעו מצרתו. מכל אומה המצירה לו, ונראה שזה ע"י שמושך אותה לעבדו שכם אחד, ואזי זוכים לבחי' שלום הכללי הנ"ל שכל העמים יעבדוהו שכם אחד בשפה ברורה.

עומק הכוונה

למשוך את כל העולם לעבודתו ית' לעבדו שכם אחד זו נבואת צפניה על העתיד לבוא כשתמלא הארץ דעה ויתבטל הרע מהעולם. נמצא שרבנו מבאר כאן כיצד אפשר שבחי' של עתיד לבא תאיר גם בגלות העוה"ז ע"י השלום. ולכאורה הדברים פשוטים שהרי שלום זו כבר בחי' של גאולה, שהרי כל אומה יש לה מדה רעה אחרת וישות עצמית הרוצה לבטל כל ישות אחרת וממילא כל דאלים גבר ובפרט על ישראל שכולם מקנאים בה. ובוודאי שא"א לבטל זאת אלא ע"י שלום גדול מאד. דהיינו לגרום להפכים שתייהיה להם שאיפה אחת המאחדת ביניהם (כמבואר בתורה פ'). שזה בחי' גאולה.

וזה מחדש כאן רבנו שאפשר שתייהיה בחי' כזו של שלום גם בגלות, ע"י תיקון הברית ולימוד התורה בי"ג מדות, שע"ז נשלמת תורתו להיות בלא קושיות, וזוכה לעורר יג' תקוני דיקנא שבאריך וע"ז להדרת פנים דהיינו שחוזר

הרופאים אין האשם רק בעבור שלא דרש ה' וכו' עיין בדברות קדשו היטב והמסתכל בדבריו ז"ל בספר תורת האדם בעיני יראה שכל דבריו שכתב שיש מצוה ופקוח נפש וכו' הוא בחלק הרופא ובביאורו על התורה גלה סודו דאעיקרא מנהג הרופאים שלא כדת כמבואר: ונראה דהאידינא אין לסמוך על הנס וחיוב החולה להתנהג בדרך העולם לקרות רופא שירפאנו ולא כל כמיניה לשנות סוגיין דעלמא ולומר כי הוא גדול מכמה חסידי הדורות שנתרפאו על ידי רופאים וכמעט איסור יש בדבר אי משום יוהרא ואי משום לסמוך אניסא במקום סכנה ולהזכיר עונותיו בשעת חוליו אמנם ינהוג כדרך של בני אדם וארח כל ארעא להתרפאות על ידי רופא ולבו כל עמו רק ידבק בקונו למתקן ברחמי בכל לב וכו' יבטח דוקא:

שוב ראיתי דברי הרב ט"ז שרמו לדברי הרמב"ן הנו' וכתב שהוא מסכים עם דבריו והמעייין יראה שדברי הרמב"ן הנו' בצד מה הם הפך דבריו ואדרבא לדברי הרמב"ן צריך ישוב ההיא דאביי דסוף ברכות ומ"ש הט"ז משם גאון גבי רב יוסף הגאון פירש איפכא אך הוא פירוש הרמ"ה ודוק היטב בכל דברי הט"ז והרמב"ן: עכ"ל החיד"א.

מה שכותב דהאידינא חייב החולה להתנהג בדרך העולם וכו' רבנו בוודאי חולק על זה בתקיפות, אמנם צריך בזה הרבה ישוב הדעת שלא לבוא לידי סכנה וכבר קרו מקרים שבעלי תשובה מרוב קנאות לדברי רבינו אבדו את בניהם, אבל בכלליות צריך לדעת שרבנו מאד הזהיר להתרחק מרופאים ומוהר"ן הרבה להזהיר בזה גם על רפואה קלה. וכאמור צריך זה ישוב הדעת. והכלל נ"ל שהעיקר להזהר שלא להיות בועט ביסורים אפילו קצת אלא להפך במקום לחפש תיקונים ותעניות שאינו יודע לכווין בהם המידה הנכונה לתיקונו טוב לשמוח ביסורים שמקבל מהקב"ה שהם בוודאי צורך תיקונו כפי כוחו כמבואר כאן.

¹ עבודה זרה דף נה. יסורין בשעה שמשגרין אותן על האדם משביעין אותן שלא תלכו אלא ביום פלוני ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית ועל ידי פלוני ועל ידי סם פלוני כיון שהגיע זמנו לצאת הלך זה לבית עבודת כוכבים אמרו יסורין דין הוא שלא נצא וחוזרין ואומרים וכי מפני ששטוה זה עושה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתנו והיינו דאמר רבי יוחנן מאי דכתיב וחלים רעים ונאמנים רעים בשליחותן ונאמנים בשבועתן

² עיין שיש"ק ח"א אות תקנה – אמר רבנו זכרוננו – לברכה: קשה וכבד על מלאך-המנות להמית לבדו את כל בני העולם בגשמיית וברוחניית, ובכן העמיד לו עוזרים בכל מקום הרופאים להמית בגשמיית, והמפרסמים של שקר להמית ברוחניית. (אבנ"ה פרול, שם סעיף ס"ד).

פנים של אריך שבכתר להאיר כאן למטה ואזי גם נזדכך קולו וחוזר להיות קול הישר קול הנשמה חלק אלוק, שחוזר ונשמע כאן למטה, ומתגבר על קול ההבא החוזר מהבלי עוה"ז, ואזי יש בעוה"ז מציאות של השגחה של לעתיד, מהארת פני אריך, ובוודאי מושיעו.

וצ"ע כיון שהיא השגחה שכל רגע האדם תחת עינו הפקוחה של הקב"ה לשמור עליו ולהיטיב עמו, א"כ מדוע צריך גם שהקב"ה ישמע את קולו כדי להושיעו מצרתו. וגם צ"ע כיצד עדיין יש אומה שמצירה לו הרי כבר יש שלום.

ונראה כנ"ל כיון שזו רק בחי' מהשלום האמיתי, עדיין יש אומות מצירות, ועל כן גם ההדרת פנים אינה ממש אלא הארת פנים כמבואר באות ב', ועל כן לא זוכה להשגחה של בחי' הסתכלות ממש אלא להשגחה שמקשיב לקולו, בבחי' הקול קול יעקב/י. כי רק ע"י קולו הוא ניכר שזכה לבחי' הדרת פנים.

נמצא לפ"ז ביאור מחודש קצת בתורה זו שמדובר במצב שבכלליות הוא בחי' הסתרה והקב"ה בבחי' עורף עם ישראל, (וזה רמזו בלשון רבינו בתחילת התורה "דבר זה נעשה בכל דור ודור לפי השלום שבדור") דהיינו שבגלל חטאי הכלל, הקב"ה פונה מעם ישראל, וגם היחיד שעליו מדבר כאן רבינו מדובר בבחי' מדרגת יעקב אבינו (ביחס למשה רבנו/ו) שלא זכה לשלום שלם בעצמיו וגם השלום בתורתו הוא יותר בבחי' אמונה שמכח האמונה/ו אין לו קושיות ולא ממש שיש לו תירוצים על הכל ע"י יג מדות של תורה, שהרי היה לפני מתן תורה שעדיין לא התגלו הי"ג מדות של תורה, כי התורה שלמד והמצוות שקיים היו בחי' התורה שהמלוכשת בעשרה מאמרות כמבואר בתורה עח תנינא, לכן אצלינו במדרגה כזו ההנהגה היא בבחי' דמצדד אצדודי שקרוב לעורף לכן אין כאן בחי' השגחה של הסתכלות אלא השגחה של שמייעה בלבד. ואולי בזה גם יבואר מדוע ההדרת פנים שמדבר עליה היא בחי' שופריה דיעקב אע"פ שבגמ' מבואר שגם רבי יוחנן זכה לה אע"פ שלא היה לו זקן, אבל עפ"י הנ"ל נראה קצת.

נמצא למעשה שרבינו מבאר כאן כיצד זוכים בזמן הגלות בזמן שהקב"ה בבחי' עורף כלפינו ואנו בבחי' עורף כלפיו כי להשגחה בבחי' פנים צריך זכות גדולה מאד, וכמבואר בתורה קיב שצריך אדם כל ימי חייו להתפלל שיזכה פעם אחת בחייו לדיבור אחד לפני ה' כראוי באמת. על מצב כזה מדבר רבנו כאן שבכל דור לפי השלום שאדם זוכה לו ע"י לימוד התורה שלו, כך זוכה עכ"פ להשגחה של שמייעה. ושלום הכוונה ראשית הכל לשלום עם הקב"ה, דהיינו תיקון הברית, וגם עם כלל ישראל, ושלום עם כל המדות והאומות ועכ"פ שמצידו לא תיהיה שנאה בלבד, ואזי כפי השלום שזכה כן פונה הקב"ה אליו, לא ממש, אלא בחי' אצדודי, כמו מביט וגונב מבט מהצד (וכמו שנתבאר כבר הרבה שהעורף שנוהג הקב"ה עמנו לבד ממה שהוא בחי' "ה' צלך", הוא חסד גדול כדי שלא יתחייב לדון את האדם כחוטא בבית המלך) ואזי אע"פ שלא זוכה להשגחה של פנים והסתכלות בעינים שהיא כלום חסר בבית המלך שאז א"צ לשמייעת קולו, כי גם בלא זה, לא חסר כלום, אבל בבחי' של כגונב מבט זוכה להשגחה של קשב דהיינו של בחי' אונים, שהקב"ה מקשיב לקולו וכפי הזדככות קולו מושיע אותו מצריו. אמנם זה קצת חידוש אבל כאמור נ"ל שהקושיא הנ"ל שאם יש השגחה למה הצלתו תלויה בשמייעת קולו, היא מספיק חזקה כדי לחדש זאת.

בצר להם בשמעו את רינתם

מבואר כשזוכים להדרת פנים ע"י שתורתו שלימה ע"י יג' מדות שהתורה נדרשת בהם עד שאין בה קושיות ואזי קולו מזוכך והקב"ה שומע קולו גם בלא דיבור ונראה לומר שאין הכוונה לצעקה אע"פ שגם היא קול בלא דיבור דאיתא בחז"ל שצעקה נשמעת תמיד אפילו לאחר גזר דין, אלא המיוחד כאן שע"י שלימות התורה זוכה שקולו הוא קול הישר בחי' קול הנשמה וקול ה' ית', עיין תורה כב עה"פ "דבקה עצמי לבשרי" שעצמי הוא קול הנשמה שמכניע את עזות הגוף, והכי נמי כאן אע"פ שלשון רבינו באות ה' מבאר שהקב"ה רואה איזה עכו"ם מיצר לו, אבל כיוון שלא מבאר מה עושה כדי להצילו, לכן נראה שעיקר הכוונה היא להצילו מהמדה רעה של העכו"ם כמבואר בתורה ל"ו שכל אומה יש לה מדה רעה שממנה חיותה. וכן נראה מכלל התורה שכוונת רבנו לומר שמצילו מהעכו"ם ע"י בחי' למשוך את כל העולם לעבדו שכם אחד, ואמנם בשלימות זה מתקיים גם כפשוטו

^ה אולי אפ"ל שזה רמזו במה שיצחק אבינו לפני הסתלקותו שכבר היה בבחי' שמים לא הכיר את יעקב אלא בקולו כמ"ש הקול קול יעקב והידים ידי עשו שזה בחי' של מדרגה שעליה מדובר כאן שעדיין יש בחי' עשו ורק הקול קול יעקב לכן ההשגחה שזוכים היא רק השגחה של שמייעה ולא של הסתכלות.

^י אין הכוונה ח"ו שיעקב לא זכה להשגחה שלימה אלא שלא זכה לשלימות הדרת פנים המבואר כאן בתורה זו שהיא אחר מתן תורה תורת משה והצדיקים שאחריו. באמת צ"ע לפ"ז מה שאמרו חז"ל על נח יש דורשים בגנותו שאם היה בדורו של אברהם לא היה צדיק, ולכאורה אינה קושיא כי כל צדיק נמדד לפי דורו ובוודאי שכל בכל דור הצדיק של אותו דור גבוה מהדור הקודם כמבואר בשער הגלגולים שרשומים שבדור לגביהם אין ירידת הדורות אלא להפך, וכן מבואר בתורה ל' שבגלל ירידת הדורות שמחלות הנפש קשות יותר לכן הצדיק שהוא רופא הנפשות צריך להיות רופא גדול יותר. אבל בוודאי כל צדיק בדורו זוכה להשגחה גמורה כמו צדיק שבדורות שאחריו ואולי גם יותר כי מצד ההסתרה אזי היא גוברת מדור לדור. לכן נ"ל שרבנו הביא לדוגמא את יעקב אבינו ונקט לגביו רק הארת פנים ולא הדרת פנים כי מדבר ביחס לדור שלנו, וצ"ע.

^י כמ"ש (שמות ו' ג') וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׂדֵי וְשְׂמֵי יְדוּד לֹא נִדְרַעְתִּי לָהֶם: וכן בזהר יעקב מלבר משה מלגאו. (עיין תקוני הוזהר דף טו):

ועיין תורה כא עה"פ כי יעקב בחר לו י-ה ישראל לסגולתו. שיעקב בחי' שכל בעיבור. עי"ש.

אבל כנ"ל עיקר התורה כאן היא כיצד מתקיים בחי' לעבדו שכם אחד בגלות, לכן נראה שעיקר הכוונה שמביא את המדה הרעה שמצירה לו לבחי' לעבדו שכם אחד.

וצ"ע אולי ממה שצריך לזה דווקא קול מזוכך אפ"ל שכוונת רבינו שגם הקול בעצמו כיוון שהוא קול הישר קול הנשמה הוא בעצמו מכניע את המדה רעה, ואזי הקב"ה מתקנה ומביאה לבחי' לעבדו שכם אחד. וכגון מי שמצירה לו תאוות ניאוף אזי ע"י השמעת קולו בלבד ולפי המבואר בהשמטה בסוף התורה אזי טוב לנגן את הניגון השייך לאותה אומה שניאוף מחייה אותה (אולי צרפת) ואזי הקב"ה רואה איזה מדה מצירה לו ועוזר לו להכניע אותה ולהביאה לבחי' לעבדו שכם אחד, דהיינו לא רק להכניע אותה, אלא לתקן אותה ולהעלותה עד שיזכה לתיקון הברית ולהתקדש במותר דיקא ע"י כח ההולדה.

אמנם העיצה הזו שמייעץ שם רבנו לנגן את הניגון של העבו"ם ועי"ז לעורר את הקב"ה לראות מי מיצר לו צ"ע כי ידוע שהניגון של כל אומה הוא כמו הלשון שלהם שהוא ביטוי למידה הרעה שלהם/ו, ולכאורה אדרבה הניגון עצמו מסוגל להפיל למידה הרעה שלהם, ואיך יתכן שהוא יהיה המציל ממנה. ואולי כמבואר באות ז' "ולשלו"ם מר לי מר" ב"פ מר, כי את מרירות החולי מרפאים ע"י מרירות התרופה, וכן במרה נמתקו המים ע"י עץ מר דייקא, הכי נמי מרירות המדה הרעה המצירה לנו התרופה שלה היא מרירות הניגון של אותה אומה. הכוונה שמכח הקול הישר שזכה כנ"ל על ידו יכול לישר את קול ההברא של ניגון העבו"ם המר, עד שע"י יכניע הקב"ה את אותה אומה ומדתה המרה לעבדו שכם אחד.

אלא שלפ"ז צ"ע מדוע אמרו אנ"ש שאת הניגון של רוסיה אע"פ שהיה סגולה בזמן רבנו אסור לנגנו בזמן הקומניזם שהוא שלטון כפירה והניגון שלהם הוא ניגון כפירה. ואולי יש לחלק בין ניגון של מדה ותאוה רעה שעל ידם אפשר שיתקיים לשלום מר לי מר, אבל לא ע"י ניגון של כפירה שניגון כזה מחריב את כל בניין השלום שעל ידו תיקון הקול. וצ"ע.

עוד צ"ע כיון שקולו מזוכך הקב"ה שומע אותו מצד הקול ורואה מי מיצר לו, מדוע צריך עוד לנגן את הניגון של אותה אומה. וצ"ע אולי לזה התכווין מעיקרא שאין הכוונה לסתם קול אלא דייקא לניגון של האומה המצירה לו, וקמל"ן שכשזוכה לקול הזך הישר כנ"ל אזי יש בכח הקול הזה להפך רע לטוב דהיינו ניגון רע מהפך אותו לקול הנשמע אצלו ית' ומעורר אותו לראות מי מיצר לו ולהצילו.

לשלום מר לי מר

באות ז' מבאר רבנו שהשלום בא בדרך של מרירות תחילה, ועל כן את מצוות שבת שלום קבלו במרה דייקא, דהיינו שקודם לזה היה להם ניסיון של צמא ומים מרים וכשסבלו זאת זכו למיתוק המים ולשבת שלום. וצ"ע מדוע כך דרכו של שלום? האם זה בסוד הצמיחה שמתחדש מתוך הפסד המציאות הקודמת, או בסוד התגברות הסט"א לפני שמכניעים אותה בבחי' אין גבור כמתיי"אש, או סיבה אחרת. ונראה לבאר עומק עניין השלום. שהוא בין הפכים דייקא (תורה פ'), ואין הכוונה לויתור בגלל החשש מהזולת אלא לחיבור מתוך מטרה משותפת ודייקא ע"י התכללות ואהבה, כי העיקר הוא חיבור הלבבות, והדוגמא לזה שמעתי מהר"צ"ח כגון כלי שכל פרודותיו מתאחדים להפך לכלי קיבול שיועיל לכולם, נמצא שמצד הישות העצמית של כל אחד, הוא סותר לגמרי את חברו, אבל מצד המטרה המשותפת שיש להם, הם מחוברים חיבור חזק, וזה שאמרו חז"ל לא מצא הקב"ה כלי לברכה אלא השלום. ולפ"ז עדיין לא מובן מדוע השלום בהכרח שיבוא דרך המרירות, ואולי כי כל חלק מהכלי לא מסוגל לבטל ישותו העצמית, אלא ע"י איזה מרירות וצרה שמכניעה אותו, ורק ע"י נעשה מוכן להתבטל לזולתו באיזה אופן, ואע"פ שמדובר בשלום לצורכו ותועלתו, כל ישות היא כל כל חזקה שא"א לבטל אותה אלא ע"י צרה בבחי' צרה עושה צורה. (תורה קע)

תורה שלימה

באות ג' מבאר רבנו שלשלום באים ע"י הדרת פנים ולהדרת פנים זוכים ע"י יג מדות שהתורה נדרשת בהן ששרשן ביג תקוני דיקנא דאריך. וצ"ע כיצד דרושי התורה שהן כללים כיצד ללמוד את התורה, נמשך מיג' תקוני הזקן של אריך, דהיינו מה היחס ביניהם כלל, שהתורה בזעיר והכללים ללמוד אותה באריך, ששם היא אחדות גמורה ימין גמור בלא שמאל.

ונראה שזה חרוש נפלא שי"ג (גמט' אחד) הכללים כיצד לדרוש את התורה דהיינו ללמוד אותה בלא קושיות, הם ממקום שכולו אחדות גמור עימו ית', וחד עינא דרחמי על ישראל. ועיין תורה שיחות הר"ן סימן צא שכיון שהתורה וישראל אחד לכן מי שחשוך לו אחד מישראל, חשוך לו אות בתורה, וא"א לו ללמוד אותה בלא קושיות. נמצא שאע"פ שהן יג כללים הם בשרשם אחד ממש, שלמלמד כיצד ללמוד את התורה שבכתב המתפרשת בתורה שבע"פ, שהיא בחיצוניותה יכולה להיות פירוד גמור ממנו ית', כדמצינו ענקי תורה שלמדו בלא יראה כגון דואג ואחיתופל, ועל כן גם היו מלאי קושיות בתורה ועל הצדיק, כמבואר בסנהדרין שדואג רצה

¹¹ עיין חיי מוהר"ן סימן תקפה שניגון של א"י בכוחו לבטל תאוות ממון, ומידיעת ההפכים מבואר שגם להפך ניגון של עבו"ם מפיל לתאוות. ועיין תורה רלז שהניגון הוא מסטרא דלואי כוחו גדול למשוך את לב האדם. ועיין תורה ג' שזה הסכנה בשמיעת מנגן רשע. ועיין תורה רכו שניגון של סט"א רק צדיקים בשבת יכולים לתקנו, ועיין בגמ' שאחר זמר יווני לא פסק מפיו ועי"ז ספרי מינים נפלו מחיקו. לכן נראה שכל העיצה הזו של רבינו היא רק למי שבאמת ע"י לימוד תורה ביג' מדות זכה לקול מזוכך שעל ידו שומר עליו הקב"ה מאותה אומה ותאוותיה.

לפסול את דוד מלבא בקהל והיו להם ארבע מאות קושיות רק במגדל הפורח באויר שלא נפשו להם עי"ש דף קו: אבל למי שיש אחדות שתופס אם כלל ישראל קומה אחת ממילא "ואהבת רעך כמוך" אצלו כמוך ממש, אזי ע"י יג מדות התורה נדרשת היטב בלא קושיות, וכמוכן שצריך לזה יראת שמים כנ"ל ותיקון הברית כמבואר כאן באות ו', ותיקון המדמה (כמבואר בסוף תורה נד שלגזרה שווה צריך ברור המדמה גדול).

דמיון לתורה א' מ"ק

נראה שהתורה הזו קרובה מאד לתורה א' שבשתייהן יעקב הוא הנושא המרכזי וכן החכמה והדרת פנים אלא ששם ע"י התורה בכח זוכה לחן והחן הוא הפועל את קבלת התפילות שזה בחי' שלום בין ישראל לאביהם שבשמים ואילו כאן ע"י התורה זוכה לזיכוך קולו שע"י הקב"ה מושיעו בהשמעת קולו לבד. ונ"ל שיש דמיון גדול בין בחי' הקול הזה לבחי' חן ששם, כי דיבור הוא דבר הפונה אל ההבנה והשכל, אבל קול לבד פונה ישר ללב, וכן החן לא פונה לשכל, כי מצד השכל יש לדון אם מגיע לו או לא, אבל החן פועל על לב הזולת, לתת לו מתנת חנים יותר ממה שהדין מחייב ליתן לו. ויש בשתי תורות אלה דבר משותף שמתגלה שהאופן פניה אל הש"י היא דווקא באופן המעורר את הלב ולא פניה אל השכל. וזה הפך ההגיון הפשוט שהרי הוא ית' השכל בעצמו, ובפרט שבעוה"ז פניה ללב נחשבת לדרך פחותה, מה שמעורר את הלב ולא את ההגיון והיא נחשבת לדרך פניה אל לנשים. וזה דבר תימה וצריך ביאור. ולעיל נסיתי לבאר קצת שזו מדרגת יעקב אבינו.

סבי דבי אתונה

תורה זו לבד ממה שהיא הוראה ולימוד למעשה ככל התורות של רבנו, היא גם ביאור שאלה ששאלו סבי דבי אתונא את רבי יהושע בן חנניה, רציצא דהיינו העכו"ם שהם כקנה רצוץ כי רחוקים מבחי' קנה חכמה. דמיית בבעותיה היכא נפיק רוחא? דהיינו כיצד ממייתים את הבקשה הפגומה שלהם לבקש מאלהים אחרים ומביאים אותם לעבדו שכם אחד. שהרי כיון שזה תלוי ברוחא דהיינו תיקון הברית אין לזה תיקון. דהיינו שסבי דבי אתונא שאלו כיצד מביאים את כל העולם לאמונה הקדושה ולבטל את האמונה הכוזבת באלהים אחרים, כיון שזה תלוי בתיקון הברית, איך אפשר לתקן כל הפגמים שפגמו ולהעלות חזרה למקומן את כל ניצוצי הקדושה שנפלו לקליפות ע"י פגם הברית. ורבי יהושע בן חנניה ענה להם בהיינו דעאל, דהיינו שזה אפשרי ע"י תשובת המשקל על הרהורי ניאוף, דהיינו כשנכנס בלבו הרהור ניאוף והוא מתגבר ומסלקו ממחשבתו, בזה מתקן הפגם ומעלה הניצוץ שבו למקומו. כי ההרהור בא מהפגם שפגם בזה בעבר ועתה כשמגרשו ומבטלו מתקן ע"י תשובת המשקל. משמע משאלתם שמודים בכל האמת ושהם טועים בדרכם אלא שלא מודים שאפשר להשתנות. וריב"ח ניצח אותם במה שאמר להם שאפשר ע"י שמתגברים על הרהורי זנות לעשות תשובת המשקל ולתקן הברית. וכיון ששתקו מובן שהודו שניצח אותם, דהיינו שהודו שהם רחוקים מתיקון הברית, ממילא גם הודו שעל כן כל תיקונם רק ע"י ישראל.

בתורה כז כבר פירש רבנו את השאלה ותשובה הזו. והביאור הליקוטים כאן מבאר שבאמת שני הביאורים שייכים זה לזה. ובפאר הליקוטים כתב בשם דרכי נעם שבתורה כז מדבר מעבודת הצדיק וכאן מדבר מעבודתינו. ועיין שם וכאן

רציצה שם הוא הצדיק וכאן הם העכו"ם. **דמיית** שם היא מסירות נפש בתפלה, וכאן היא להמית את התפילות של העכו"ם. **בבעותיה** בשניהם היא התפלה. **היכא נפיק רוחא** שם הפירוש היכן צריך למסור נפשו ביותר. וכאן הפירוש שלהמית התפלתם צריך תיקון הברית. **בהיינו דאעל** שם כתב היכא דאעל מחשבה זרה בתפילתו, וכאן פירש שתיקון הברית היא כשנכנס בו רוח שטות והוא מתגבר עליה.

נמצא שם היא עבודת הצדיק שבתפילתו נכנס מחשבה זרה ומיד מוסר נפשו ביותר ומעלה הניצוץ הקדוש ומתקנה. וכאן היא עבודתינו כשנכנס רוח שטות, הרהורי זנות ואנו מתגברים לחשוב מחשבת קדושה לסלק הרהורי הזנות, זו תשובת המשקל שמתקן את העבירות שגרמו לנו לבקשות של עכו"ם. נמצא שמכח עבודת הצדיק לתקן מחשבות זרות בתפילתו שהן התפילות הרעות שלנו, עי"ז אנו מצליחים לעשות תשובת המשקל על עוון הזנות, ומכח התשובה שלנו אזי העכו"ם באים לבדו שכם אחד.

תשובת המשקל

תשובת המשקל מבואר ביומא פו:טו כגון שבאת לידו דבר עבירה וניצל ממנה¹ ודווקא באותה אשה ובאותו פרק ובאותו מקום. (ועדיין יש מקשים הרי זה לא באותו חמימות של תאוה. כמבואר בבעש"ט על התורה). וכן כתב רבנו בתורה מט תנינא, כשעובר באלו המקומות וכו' שהיה מתחילה ועכשיו פונה עורף מהם וכופה את יצרו לבלי לעשות עוד מה שעשה. ואילו כאן מבאר רבנו חידוש לכאורה גדול מאד שבדחיית הרהור רע נחשב לו תשובת המשקל על העוון שגרם לזה.

וצ"ע כי אפילו על כל תשובה רגילה ידוע הקושיא שמקשים כיצד מועלת תשובה שהיא מחשבת חרטה לבטל מעשה עבירה שעשה בפועל, (הרי הלכה (משנה כלים כה ט) היא שאין מחשבה מוציאה מידי מעשה) והמסילת ישרים פ"ד כתב שהוא חסד ה' שמועיל תשובה. והקשו עליו מקדושין מ: שהתוהה על הראשונות שמבואר שבמחשבה מפסיד מצד הדין כל מעשיו הטובים שעשה. ותירצו מה תרצו (האריכות בזה כתבנו בתורה ו') אבל כאן מחדש רבנו שדחיית הרהור עבירה היא לא סתם תשובה אלא ממש תשובת המשקל שמתקן תיקון גמור. ועיין תורה עא תנינא שפגמי הכבוד שנעשו ע"י העוון הם באים בתפילה כדי להתתקן נמצא שההרהור זנות שבא לו בתפילתו הוא הברייה הפגומה שברא בעונו ובאה להתתקן ע"י שינצח אותה ויעלה ממנה את הניצוץ הקדוש המחייב אותה.

ועיין תורה מט תנינא שיש הרהור שנחשב למעשה ונראה הכוונה שהרהור גרום לו התפעלות הבל ותאוה לכן ע"י שמתגבר ודוחה אותה נחשב לו תשובת המשקל, שגם מתקן את העבירה שממנה בא הרהור. ואולי יתבאר קצת עפ"י יסוד של הערבי נחל שכתב בסוף פרשת ויקהל מבאר שאדם בכל מחשבה דבור ומעשה מוציא מכח אל הפועל את חלקי נשמתו, אם לטוב אזי עולה למקומו למעלה ואם לרע מפסיד אותם. אלא שכל עוד הוא מהרהר ברע או מדבר או עושה הוא כאילו עדיין אוחז בהם ואם חוזר בו מיד מתקן לגמרי את החטא, אבל אם כבר עוסק בדבר אחר אזי נדבק חלק נשמתו ברע, וכו' ע"ש. ועדיין צ"ע כיצד נחשב לתשובת המשקל ממש, ואולי גם זה מחסדי ה' ואולי רק למקורב לצדיק שגילה זאת בזכותו וזכה המאמין בו ומקושר אליו.

עד כאן ההקדמה

תורה כז [יא]

תורה זו היא החמישית שבה מבאר רבינו שאלת הסבי דבי אתונא ותשובת רבי יהושע בן חנניא, כפי שהתחיל בזה מתורה כג וימשיך עד תורה לא. עיין בהקדמה לתורה כג הקדמה לכל מאמרי הסבי דבי אתונא כתורה כו כן תורה זו, מבואר בה השאלה האחת עשרה ששאלו הסבי דבי אתונא את רבי יהושע בן חנניא והתשובה שהשיב להם.

רציצא דמיית בבעותיה היכא נפיק רוחא אמר להו בהיינו דאעליי

פרש"י אפרוח שמת בתוך קליפתו

פירוש הפשט – אפרוח שמת בתוך הביצה קודם שיצא ממנה, מהיכן יוצא הרוח חיים לחוץ שהרי הוא סגור בתוך הביצה מכל צד. והשיב להם שהרוח יוצא מהיכן שנכנס.

בפשט שאלתם צ"ע שהרי הרוח נכנס בעיבור הביצה לפני שנעשה הקליפה עליה. וכן התשובה צ"ע דנראה כהתחכמות ולא כשו"ת בין גדולי חכמי הדור של תקופת התנאים שכידוע היו חכמי יוון זה לעומת זה לחוכמת ישראל.

כידוע שסבי דבי אתונא היו חכמים עצומים בחכמת הטבע, וגם בחכמת הסוד, ולכאורה תשובת רבי יהושע היא פשוטה שגם ילד היה יכול לענות, ומה ההווא אמינא לחשוב שחיות רוחני הקליפה חוצצת בפניו. וגם מדוע הרוח צריך לצאת מהביצה כדי שהאפרוח ימות, הרי רק צריכה לצאת מהאפרוח שבתוכה.

הפירוש לפי רבינו

¹ יומא דף פו: היכי דמי בעל תשובה (כי לא נקרא בעל תשובה אלא בתשובה גמורה כחז"ל שאמרו במקום שבע"ת עומדים צדיקים גמורים אינם עומדים (בן יהודי) אמר רב יהודה כגון שבאת לידו דבר עבירה פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה מחזי רב יהודה באותה אשה באותו פרק (פרש"י באת שנה ורמב"ן ור"ן כתבו באותו כח גופו כלומר בזמן הבחירות) באותו מקום.

רש"י – באותה אשה באותו מקום – שעבר שם העבירה, ואותו פרק, מתוך שדומה מכל וכל לזמן שנכשל בו כבר יצרו מתגבר עליו, ואומר לו ראה פלונית, ואותו מקום, ואותו פרק הוא קום עשה מה שעשית כבר:

'בגרסת הגמ' שלנו כתוב שבאת לידו פעם ראשונה ושניה וניצל. אבל בגרסת הרי"ף ר"א ש"רמב"ם. וגם רבנו לא מזכיר זאת משמע שבפעם אחת שעומד בנסיון כבר נחשב בעל תשובה גמור.

² תורה זו לשון רבינו, לא ידוע מתי והיכן נאמרה

³ גם בדפוס – דאעלי, בתולד ומתולד – דעאל

רציצה מרמז לעכו"ם שהם קנה רצוץ כי דבקים בסט"א שנקרא קנה רצוץ היינו הלעומת זה של קנה חכמה שהיא הדרת פנים חכמת אדם תאיר פניו שדבק באמת שהוא הקב"ה. ובבחי' עבודה פרטית הכוונה למידות שמסודרן ובגלות הן בנפילה לכן הן בחי' עכו"ם וקנה רצוץ וצריך להעלותן ולכוונן ולשעבדן לקנה חכמה. דמית בבעותיה היכא נפיק רוחא פי' ששאלו אותו כיון שהעיצה להמית את הבקשה שלהם מאלהים אחרים, ולהביאם לקרא בשם ה', כיון שזה תלוי בתיקון הברית, א"כ איך זה נעשה. וענה להם בהיינו דעאל פי' שבעצמך ע"י שתעשה תשובת המשקל עי"ז ישובו כל העולם, דהיינו כשנופל במחשבת לבך הרהור זנות ואתה מתגבר עליו ומשבר התאוה, בזה אתה משבר כח הפגה"ב ומעלה החיות ממנו וניתקן עי"ז הברית שבין כל העולם להקב"ה. לכאורה קשה שמתחיל בבחי' כללית וגומר בבחי' פרטית, ונראה שזה בעצמו רומז שתמיד הן תלויות זו בזו דהיינו שכל יהודי כיון שכלול מכל העולמות לכן בתיקון מידותיו מתקן את כל העולם.

אע"פ שבתורה זו מבאר את שו"ת הרציצה, נראה שרק אות א' ואות ו' רמוזות בו בפירוש דהיינו השלום שרמזו ברציצה דמית בבעותיה, רוצה לומר להמית את הפניה אל הקנה הרצוץ מרמז לשלום, והיכא נפיק רוחא מרמז שהכל תלוי בתיקון הברית שמתקן ע"י תשובת המשקל. ואילו אותיות ב' ג' ד' מבארות ענין ההדרת פנים רמוזות בו רק באופן של ידיעת ההפכים דהיינו שהפך הקנה רצוץ יש קנה חכמה דהיינו יעקב כידוע. ואפשר שגם הקול רמזו באופן זה כי קנה בחי' גרון בחי' קרא בגרון שזה בחי' ניגון כמבואר בתורה ג' וכן בבחי' קול יעקב שקולו לבד מעורר את הקב"ה להושיעו.

אות א

מבאר שכדי שכל העולם יעבוד שכם אחד/י² את הקב"ה, לזה צריך שלום, דהיינו שלום כזה שגם הרע מצטרף להשלים/י³, דהיינו גם הגויים, ובכל דור לפי השלום שזוכים בו כך יש בו גם בחי' לעבדו שכם אחד, ובאות ו' לקמן יבאר שהכל מתחיל מתיקון הברית של ישראל, וכן פשוט ממה שמצינו דור הפלגה שהיה שפה אחת ודברים אחדים ושלום ועבדו שכם אחד אבל בפגם הברית ונגדו ית', וכן בדורו של אחאב שהיה שלום ונזהרו מלשה"ר ואע"כ עבדו שכם אחד עבודה זרה יותר מכל דור אחר, (ופגמו בברית כמבואר שם עה"פ זונות רחצו שאיזבל ציירה לו במרכבתו ציורי פריצות) וזה שאומר כאן שכשיש שלום אזי חוקרים האמת ומסבירין האמת, כי הקרקע והבסיס לכל השלום שעליו מדברים, הוא שמבקשים את האמת, את הקב"ה, ואח"כ משתדלים שהשלום יתפשט גם לשאר הכלל ישראל והעולם.

ועיין תורה נז יש שלום בלא דיבור ויש שלום עם דיבור ועיין תורה פ' שהשלום הוא שני הפכים דייקא ופשוט כי כשהם שוים לא צריך שלום אלא מטבעם מתחברים אבל בין שני הפכים צריך שכל אחד יבטל ישותו כדי להתחבר לזולתו ליצור השלום, וזה שלום עם דיבור שמדברים ומסבירין זה לזה האמת אבל כשהשלום הוא ויותר מחשש שחבירו יתגבר עליו או מחשש אחר ולא בביטול הישות זה שלום בלא דיבור, שרק מכח האונס הוא לא במלחמה עם השני.

כי למשוך את כל העולם גם הגויים לעבודתו כמו שיהיה לעתיד לבוא אחרי מלחמת גוג ומגוג, כמ"ש "כי אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד [טו]/[טז] אע"פ שהנביא

² הלשון לעבדו שכם אחד נראה שמרמז לענין הזה שמדובר במצב שהכל עולה בקנה אחד, כי השכם מרמז תמיד למקום המחלוקת, וכידוע שעיר שכם שם מכרו אל יוסף ושם נחלקה מלכות דוד, וכן בגוף בשכם מתחיל התחלוקת הגוף לשני צדדים. ונראה שהנביא צפניה נקט לשון משל שכאלו כבר לא יהיו צדדים, אלא כל העולם יעבדו את הש"י בשכם אחד אמצעי הכלול מהשנים הנחלקים, כדמצינו בתורה מו לעניין יד שלישיית יד הרמה. גם שכם מרמז לענין של נשיאת עול שכולם יקבלו עול מלכותו ית'. וצ"ע אולי אפ"ל שזה גם כוונת הכתוב "ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך" שאמר יעקב, דהיינו כמו שיש בחי' יד שלישיית כמבואר בתורה מו כן יש שכם שלישי היוצא משתי השכמות והוא בקו האמצעי. וזה בחי' חלק הי"ג שניתן ליוסף שהוא בחי' האחיזה בכתר מכח תיקון היסוד שהוא בקו האמצעי, בחי' סילוקא דיסודא וכו'. וזה בחי' המידה הי"ג שהיא הכתוב השלישי המכריע בין הצדדים ההפכיים. ועל כן ניתן ליוסף ע"י יעקב דייקא שהוא בחי' הבריה התיכון והשלישי המכריע, הוא יעקב השלם, שבבואו שלם עיר שכם נתעורר על ידו אתעורתא דלעבדו שכם אחד אצל כל אנשי שכם רק מעצם היותו שלם שתיקן עצמו בכל מיני שלימות אצל לבן גופו ממונו ותורתו.

³ כנרמז בביאור הליקוטים על תפלת יוצר של שחרית עושה שלום ובורא את הכל, שהכל הוא חילוף "את הרע" שכתוב בפסוק לרמו לזה.

⁴ לשה"כ צפניה ג' ט'

⁵ צפניה פרק ג (ט) כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' יודו לעבדו שכם אחד: אחר מלחמת גוג ומגוג יחזור להיות לכולם שפה אחת וכו' אחת. (ז) מעבר לנהרי כוש עתרי בת פוצי יובלון מנחת: וכשיהפכו כל העוים לעזול את ה' הדבר הראשון שיעשו יניאו מנחה לה' את כל נפשות יסאל לפילו מהמקומות התפוסים ביותר.

מצודות דוד (ט) כי אז אהפוך – אשר אז אהפוך על העכו"ם שידברו שפה ברורה תמורת עמקי השפה אשר עמכם ר"ל שידברו בלשון הקדש במקום הלשון שמדברים עכשיו. לקרוא כולם – ר"ל אחדות הלשון יהיה סבה שיתייחדו באמונה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד ובדעה אחת:

תלה את העבודה שכם אחד בשפה ברורה, רבנו נקט לשון זה גם לענין הבחינות הנעשות בזה בכל דור, ונראה כוונתו שבחינות בזה אפשר שיהיו גם בלא שפה אחת/י^א, וכולם ישליכו אלילי כספם וזהבם [יח/יט] רבנו נקט לשון הפסוק בישעיה המתנבא על אחרית הימים והפשט מדבר על פסלים של כסף וזהב בדמות חפרפרת ועטלף שהיו עובדים להם, ורבנו בכמה תורות מביא פסוק זה לענין תאוות ממון, ולפ"ז כשישליכו אותה יעבדו את ה' שכם אחד ויתפללו אל השי"ת לבד, בלא פניות גם אל מבטח בוגד אחר. משמע עיקר האמונה תלוי בביטול תאוות ממון/י^ב כמבואר היטב בתורה כג שתאוות ממון היא ע"ז שכוללת בתוכה את כל העבודות זרות, זה הדבר נעשה/י^א בכל דור ודור דהיינו שבכל דור יש בחי' של לעבדו שכם אחד/י^ב בילפי השלום שבדור/י^ב דהיינו שלום בין ישראל להקב"ה ובין גוף ונשמה ובין בני ישראל וע"ז זה משפיע גם על הגויים/י^ב

מלבי"ם – (ט) כי אז, וע"י מלחמת גוג ומגוג יכירו כולם כח ה' ונפלאותיו, ויעזבו את עצביהם ויקבלו עליהם עול מלכות שמים (כמ"ש ישעיה ס"ו פסוק י"ח י"ט כ', יחזקאל ל"ט כ"א, זכריה י"ד), ואז אהפך אל עמים שפה ברורה, שעד עתה קראו שם ה' בשפה, אבל לא בשפה ברורה, כי היו מערבים אמונות שוא והבלי נכר בעניני האלהות, ואז יקראו בשפה ברורה באחדות הבורא, לקרא כולם בשם ה', ותחת שעד עתה לא עבדוהו שכם אחד, כי נחלקו לכתות שונות ועבדוהו עבודות מתחלפות, ואז יעבדוהו שכם אחד כפי העבודה שצוה בתורתו.

צ"ע כי לשונות הגויים הן ביטוי למידותיהם הרעות וכשיתבטל מדתם הרעה ממילא אמורים לדבר בלשון הקדש שהיא בטוי למדת האמת. עד כמה לשונות הגויים הן בטוי המידה הרעה שלהם ועד כמה לשון הקודש היא ההפך מהם ומסוגלת לעבודת ה' עיין תורה יט וכן אנו אמרים בתפילה לג' רגלים ורוממנו מכל לשון.

^א לשה"כ ישעיהו ב' כ'

ישעיה פרק ב (ב) והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ידוד בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים: לחיית הימים הם ימות המשיח (כ"ק) (ג) והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ידוד אל בית אלהי יעקב וירנו מדרךיו ונלכה בארחתיו פי מציון תצא תורה ודבר ידוד מירושלם: (ד) ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים וכתתו חרבותם לאתים וחקניתיהם למזמרות לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה: (יט) ונאכו במערות צרים ובמחלות עפר מפני פחד ידוד ומהדר גאווה בקומו לערץ הארץ: (כ) ביום ההוא ישליך האדם את אלילי כספו ואת אלילי זהבו אשר עשו לו להשתחות לחפר פרות ולעטלפים:

מלבי"ם – (כ) ביום ההוא – באור הכתוב הזה, כי עובדי האלילים הקדמונים היו מיחסים אלהות גם לתבנית בע"ח, חיות היבשה הישבו והמדבר והים ועוף כנף, עד שגם לשרצים המאוסים השוכנים במחילות עפר, חפרפרות ועטלפים, היו חולקים כבוד וממשלה, והבלי עבודתם היה לפי אמונתם בשוא נתעה, כי הבע"ח או הכחות הרוחניות אשר אליהם יתיחסו, שולטים איש איש במקום מגורתו, חיות המדבר י"ל ממשלה על המדבר, חיות היבשה על היבשה, הדגה אשר במים מולכת על המים, התנינים על הימים, והשרצים האלה חפרפרות ועטלפים מושלים על מחילות האדמה ומערות צורים אשר שם שכונתם, והיה דרכם ליחד עבודה לכל אחד מן תבנית בע"ח בעת שהיו צריכים להפיק רצון מן המקום ההוא אשר החי הזה שולט שם, למשל בעת שהיו צריכים לשוט במים, היו משתחווים לאלהי דגון, בעת שהיו רוצים לחרוש האדמה היו מקטרים לתבנית שור, כי רב תבואות בכח שור, ובעת שהיו צריכים להחבא במערות ומחילות היו משתחווים לצורת השרצים האלה חפרפרות ועטלפים. עפ"י ההנחה הזאת אומר כי אחר שהאלילים כליל יחלוף, לא יעשו עוד כמו שעושים היום, שבעת שבאים להתחבאות במערות ומחילות משתחווים לחפרפרות ועטלפים, כי אז אף שיבואו במערות צורים ובמחלות עפר מפני פחד ה', מ"מ לא לבד שלא יעשו פסילי השרצים האלה מחדש להשתחווות, כי ביום ההוא ישליך האדם את אלילי כספו – ואפ"י אלילי זהבו – החשובים יותר אף אותם אשר עשו לו – מכבר, להשתחות לחפר פרות – ישליכם אז ולא יעבדו בעת ההיא, ומה יהיה הסבה לזה שישליכם אז?

כפשט משמע שאלילי כספם וזהבם היינו למוט החפרפרת והעטלף שעשו מכסף וזהב שענדו בזה לכוסם לכל רכינו מציא פסוק זה ככל המקומות כלאי שהכסף וזהב עלמנו הוא העבודה זרה.

רבינו מביא פסוק זה כמה פעמים בענין ביטול תאות ממון שתייה באחרית הימים ועיין ספורי מעשיות סוף מעשה מבעל תפילה וכן עיין תורה כג שהממון תחוב בו כל הע' עבודות זרות וכן הנביא מביא זאת כמשל לכל מיני עבודה זרה וכל מיני סיבות לפניות מהש"י ולבקש ישועה באיזה כביכול כח אחר ומצוי ביותר בממון.

מה שנקט רבינו זה כאן נ"ל עפ"י המבואר לקמן ויבא יעקב שלם עיר שכם ורבינו דורש שכם מלשון לעבדו שכם אחד ושלם דורשת הגמ' בשבת לג מטבע תיקן להם וביאר רבינו בתורה כג שהאיר בהם ביטול תאות ממון.

צ"ע כי לשון נעשה משמע שבכל דור יש בחינה כזו וחרי לא רואים שיש שלום אדרבה העולם מלא מחלוקות. לכן נ"ל שעיקר כוונת רבינו למעשה היא בפרטיות בבחי' אדם עולם קטן שע"י שלום במידותיו וזכה לעבודה השלימה. וכמבואר בתורה לו שכל מדה רעה באדם היא בחי' אומה מע' אומות. אבל בוודאי גם בכלליות צריך להשתדל להביא שלום בין הבריות ולמעט את המחלוקת וע"ז את העבודה זרה. ואולי גם שע"י השלום בפרטיות משפיע על השלום בכלליות.

ועיין לק"ה קרחא (לקמן) שכל אחד מישראל כלול בו כל נשמות ישראל ע"כ בכוחו לתקן את כלל ישראל ומסתמא הכוונה ע"י תיקון עצמו.

עיינ בסוף התורה שנתן עיצה לנגן את הניגון של האומה המצרה לו, ולכאורה קשה הרי זה מועיל רק למי שזכה לזכך קולו כפי שמבאר לקמן באות ד' אלא מוכח שבאמת יש בזה מדרגות וכל בחי' שלום קצת ע"י תיקון הברית שזוכים, כבר זוכים גם לבחי' קול.

^א בתולד- כפי

צ"ע הרי בדורו של אחאב המדרש (דברים רבה ז' ה' וירושלמי פאה א' א') אומר שניצחו במלחמות בזכות שלא היה לשה"ר ביניהם והראיה שלא סיפרו לאיזבל על עובדיה שהחביא מאה נביאי ה' וא"כ צ"ע מדוע השלום הזה שהיה ביניהם לא הביא לעבודת ה' אלא להפך עבדו ע"ז. ובאמת צ"ע איזה שלום הוא זה אם אחאב רודף להרוג את אליהו הנביא. אלא שלום הכוונה בין בני האדם רק אחרי שיש שלום במין גוף ונשמה ובין ישראל להקב"ה, ואזי שייך שחוקרים ומסבירים זה לזה האמת. וכמו שלא שייך לקרא אמת לדור הפלגה שהיו כולם שפה אחת אבל נגד הקב"ה.

עיינ ביאור הלוקוטים דמשמע מכאן שתיקון כל העולם תלוי בתיקון נפשות ישראל (ונ"ל כוונתו ממה שלעבדו עסק אחד תלוי בתיקון הכיית של כל אחד מישקל כמבואר לקמן צדוה' ו' ואולי אפשר להוסיף דמשמע מכאן עסק כל אחד מישקל תלוי בו תיקון כל ישראל) במה שמבואר בספרי אמת, שתיקון הנבראים שבכל העולמות, תלוי ועומד בתיקון נפשות ישראל. כי לפי כל זה יש לבאר גם כן מאמר ר' חלבו שבמדרש איכה, על

בינם לישראל ובינם לעצמם. **כי ע"י השלום שיש בין בני האדם, והם חוקרים היכן האמת ומה התכלית מכל העולם הזה והבליו ומסבירים זה לזה האמת/כ"ו** שסוף כל סוף אין נשאר מהאדם כלום, כי אם מה שהכין לעצמו לאחר מותו לעולם הנצחי, כי אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב וכו' (לק"ע). **ע"ז משליך כל איש את שקר אלילי כספו, ומקרב א"ע להאמת [כ"ז/כ"ח]** נמצא שלא השלום בין בני האדם עיקר (שהרי דורו של אחאב היום בשלום ועבדו ע"ז יותר מכולם (סנהדרין קכ:)) וגם לא השפה אחת, (שהרי דור הפלגה היו שפה אחת ואעפ"כ היו נפלגים ממנו ית') אלא השלום בין ישראל להקב"ה ולהצדיק האמת שבדור, וכדלקמן אות ו' שהכל תלוי בתיקון הברית, ואזי בין ישראל. דהיינו שאם בין יראי ה' היה שלום היה תיקון לכל העולם וע"כ מתגבר הסט"א להכניס ביניהם מחלוקת והתנצחות ומאבדים הכל:

אות ב

מבאר שלשלום זוכים ע"י הארת פנים, ולזה ע"י הדרת פנים, ולקמן יתבאר שלהדרת פנים זוכים ע"י בחי' דרושי התורה הנדרשת ביג מדות הנמשכין מיג תקוני דיקנא. כי כשוזכה שכל תורה שבכתב ברורה לפניו בלי שום קושי כי הכל מבואר לו עפ"י היג מדות, אזי נעשה אצלו חיבור ז"ן דהיינו תורה שבכתב ותורה שבע"פ. וזה בחי' שלום בתורתו, אזי זוכה להארת פנים של הקב"ה. עיין תורה יג שע"י ה' בתורה.

אודות הכתוב חדשים לבקרים וכו' עיין שם. כי המלאכים הגיונין מלחם הדעת בביסופא ולא במשפט הנ"ל, כשמתחילים לעלות בשיר (קנה החכמה) המוב"פ, נתבטלים לגמרי בשרשם שיצאו משם, שעל זה נבאיים חדשים לבקרים וכו'. רק שלעתיד, בגמר התיקון של נפשות ישראל, יהיה ביכלתם גם הם להתקיים, על שיהיה ביכלתם לקבל דעתם והשגותיהם, בהשתלשלותם על ידי נפשות ישראל, שיעמדו לפנים ממחיצתם כידוע. וכן גם בנפשות ישראל, יצאו וישתלשלו ההשגות מזה לזה (כמובא מזה לקמן):

ועיין לק"ה קרחה וכתבת קעקע הלכה ג א) כי באמת כל אחד מישראל יש לו פח להחזיר כל העולם בתשובה, כי ח"ב כל אדם לומר, בשבילי נבא העולם כי כל אחד מישראל הוא כלול מכל התורה בלה, כמו שנאמר, "זאת התורה אדם". כי כל אחד אחד מישראל כלול מ"מ"ח (מאתים ארבעים ושמונה) איברים וש"ה (שלוש מאות ששים וחמש) גידים שהם רמ"ח מצוות עשה וש"ה מצוות לא תעשה, שהוא כלל כל התורה בלה. והתורה כלולה מששים רבוא נפשות ישראל כידוע. נמצא, שכל אחד מישראל כלול מכל ישראל ועל כן כל ישראל ערבים זה בזה, כי כל אחד מישראל כלול מכלם ויש לו פח להחזיר כלם בתשובה ומחייב להשתדל בזה. וזהו בחינת מה שאמר רבנו במאמר הנ"ל, שעל ידי הארת פנים זוכין לשלום, שעל ידי יכולין להמשיך כל העולם לעבודתו. והארת פנים הדרת פנים, הוא על ידי דרושי התורה וכו', כי צריכין להדר את פניו וגופו שיהיה לו פנים יפות בחינת הדרת פנים, כי על ידי זה דיקא הוא יכול להמשיך כלם לעבודתו יתברך, כי בו כלולין כלם כנ"ל. ועקר הארת פנים הוא על ידי התורה כנ"ל, כי הכל אחד, כי האדם הוא התורה כנ"ל. ועל ידי התורה מאיר פניו שהוא כלליות גוף האדם, כי הפנים, שהוא השכל, מתפשט ומאיר בכל הגוף ומחיה אותו כידוע. ועל ידי הארת פנים, על ידי התורה, דהיינו על ידי שמתפשט השכל של התורה בפניו וגופו עד שזוכה להארת פנים, על ידי זה יכול להמשיך כל העולם הכלולים באיברי גופו לה' יתברך, כי כלם כלולים בצלם דמות האדם שמאיר על ידי התורה, שזהו בחינת הארת פנים כנ"ל:

כ"ו קיצור ליקוטי מוהר"ן תורה כז אות א. לפי השלום שבדור כן יכולין למשוך את כל העולם לעבודתו יתברך לעבדו שכם אחד (צפניה ג ט). כי על-ידי השלום שיש בין בני אדם הם מדברים זה עם זה והם חוקרים זה עם זה מה הוא התכלית מפל העולם כלו ומהבליו. והם מסבירים זה לזה האמת שסוף כל סוף לא ישאר מהאדם פלוס כי אם מה שהכין לעצמו לאחר מותו לעולם הנצחי כי אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות אלא תורה ומעשים טובים בלבד (אבות פרק ו). ועל-ידי-זה משליך כל איש את שקר אלילי כספו ומקרב את עצמו אל האמת וממשיך ופונה את עצמו להשם יתברך ולתורתו ועבודתו. אבל כשאין שלום מכל-שכן בשיש מחלקת חס ושלום אזי אין מתועדין יחד זה עם זה ואין מדבר אחד עם חברו מהתכלית. ואפלו כשמתועדין יחד לפעמים ומדברים יחד אין נכנסין דבריו בלב חברו מחמת נצחון ומחלקת ושנאה וקנאה, כי מחלקת ונצחון אינו טובל האמת כמבואר בס"מ קכ"ב. נמצא שעקר התרחקות מהשם יתברך של רוב בני-אדם היא על-ידי המחלקת שנתרבה עכשו בעוונותינו הרבים. המקום ירחם: (והוא לשון מוהרנ"ת בליקוטי עצות שלום א)

¹² עיין לק"ה קרחה ומחבת קעקע ג' עיין סוף תורה סב בהשטות השייך לאות ב.

^{כ"ח} עיין סוף תורה סב בהשטות שייך לאות ב, - וזה שלום ראשי תבות ודע מ"ה ש'תשיב לאפיקורוס, כי על ידי השלום יודע להשיב על אפיקורסות שבלבו כנ"ל עין שם. וגם על ידי השלום שיש בין ישראל, בין אחד לחברו, גם על ידי זה נתבטלין האפיקורסות, כמבאר במקום אחר (בתורה כז). וזה שאמר רבותינו, זכרונם לברכה (בראשית רבה פרשה ל"ח): "חבור עצבים אפרים הנח לו" (הושע ד), ש'ש'יש שלום בין ישראל, אפלו עובדין עבודה זרה מוחלין להם. אבל "חלק לבם, עתה יאשמו" (שם י). כי על ידי המחלקת באין כפירות כנ"ל, וכל אחד אחדו בדעתו, מאחר שאינם באים ומתועדין יחד, לדבר אחד עם חברו להפכו לדעתו. ואפלו יבואו יחד וידברו זה עם זה, לא ישוב מדעתו, מחמת הנצחון של המחלקת. אבל בשיש שלום, אפלו עובדין עבודה זרה מוחלין להם. כי על ידי השלום, בודאי יתבטל העבודה זרה והאפיקורסות שיש לכל אחד מהם, על - ידי שידברו זה עם זה, וישיבו זה את זה מדעותיו הרעות והכפירות. ובודאי יבואו לאמונה שלמה וישרה על ידי השלום כנ"ל וכמבאר במקום אחר (בתורה כז):

ואי אפשר לבא לבחי' שלום הנ"ל הכללי, אלא ע"י הארת פנים^{כט} שבשלימות היא מדרגה גבוהה מאד^ל שהיא הדרת פנים^{לא} הידור הפנים בגשמיות הוא הזקן, וברוחניות הוא יג תיקוני דיקנא, וכפי שיתבאר לקמן אות ג'. והוא הארת פני אריך אנפין בזעיר אנפין^{לב}. והביאור נ"ל כי הדר בארמית לשון חזרה, ופרצוף אריך אנפין של מעלה יש לו זקן, לכן מי שיש לו זקן הוא בחי' שחוזר למטה דמות שיש למעלה, והכי נמי ע"י י"ג מדות של תורה שמעורר י"ג תיקוני דיקנא של אריך זוכה גם ברוחניות שחוזר ונעשה לו למטה יג בחי' תיקוני הזקן העליון של אריך של מעלה^{לד}, וזה נקרא הדרת פנים שכאן למטה חוזר ונראה הדרת הפנים הדומה לפנים עליונים^{לז}.

כט הארת פנים – נראה עפ"י המבואר לקמן אות ג' שהכוונה לחכמת אדם תאיר פניו אבל נראה בפשטות שאפשר לומר שהכוונה גם להארת פנים פשוטה דהיינו חיוך פשוט לכל אדם במאור פנים כמבואר כתובות דף קיא: ולכן שנים מחלב אל תיקרי לכן שינים אלא לכן שנים פשטיה דקרא במאי כתיב כי אתא רב דימי אמר אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם רמוז בעיניך דבסיים מחמרא ואחוי לי שיניך דבסיים מחלבא מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר רבי יוחנן טוב המלביץ שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב שנאמר ולכן שנים מחלב אל תיקרי לכן שינים אלא לכוון שינים.

ל נ"ל כי יש הארת פנים בכמה בחי' ובפשטות כשהקב"ה פונה אלינו זו הארת פנים, אבל יש הארת פנים גבוהה יותר כשארריך אנפין מאיר לזעיר ואזי זעיר מאיר לנו, וזו הארת פנים שהיא הדרת פנים. כי חוזר למטה בזעיר הארת פנים עליונות של אריך.

לא מההמשך משמע שזה בחי' יעקב ובחי' החכמה תחיה שזוכין ע"י שתורתו שלימה ע"י שידוע לדרוש אותה ביג מדות כפי שיבואר באות ג' ועיין כל הבחינות האלה בתורה א שקשור ליעקב דייקא.

ועיין לק"ה קרחה וכתובת קעקע ג' א' – והארת פנים – הדרת פנים, הוא על – ידי דרושי התורה וכו', כי צריכין להדר את פניו וגופו שיהיה לו פנים יפות בחינת הדרת פנים, כי על – ידי זה דיקא הוא יכול להמשיך כלם לעבודתו יתברך, כי בו כלולין כלם כנ"ל. ועקר הארת פנים הוא על – ידי התורה כנ"ל, כי הכל אחד, כי האדם הוא התורה כנ"ל. ועל – ידי התורה מאיר פניו שהוא כלליית גוף האדם, כי הפנים, שהוא השכל, מתפשט ומאיר בכל הגוף ומחיה אותו כידוע. ועל – ידי הארת פנים, על – ידי התורה, דהיינו על – ידי שמתפשט השכל של התורה בפניו וגופו עד שזוכה להארת פנים, על – ידי זה יכול להמשיך כל העולם הכלולים באיברי גופו לה' יתברך, כי כלם כלולים בצלם דמות האדם שמאיר על – ידי התורה, שזהו בחינת הארת פנים כנ"ל:

לב תורה ס' אות ו' – ויש כמה בחינות, בזה שמלבישין את הפנים. כי יש שמלבישין את הפנים שלו, בספור מעשה. ויש שאי אפשר לעוררו בפנים שלו, וצריך להראות לו פנים גבוהה. ולפעמים מלבישין גם בן דברי תורה, דהיינו שאומרים תורה גבוהה, ואי אפשר לאמרה כף כמות שהיא, ומלבישין אותה בתורה נמוכה וקטנה ממנה. וזה בחינת (חבקוק ג): 'ה' פעלך בקרב שנים חיהו'. 'חיהו' פרש רש"י: 'עוררהו'. וזהו: 'פעלך', הינו ספורי מעשיות. 'בקרב שנים', הינו בחינת מעשיות של השבעים פנים, שהם שבעים שנים כנ"ל (ו). הינו שמעוררין אותו על ידי ספורי מעשיות, שהן בקרב שנים, הינו המעשיות של השבעים פנים כנ"ל: אבל יש שגפול מכל השבעים פנים, עד שאי אפשר לעוררו בשום פנים, כי אם על ידי ספורי מעשיות של שנים קדמוניות, שכל השבעים פנים, שבעים שנים מקבלין חיות משם. וזה בחינת עתיק, בחינת זקן, בחינת הדרת פנים (ז). שכל השבעים פנים מקבלין חיות והדור משם. וזה בחינת ורב חסד (ח). כי הלומד את תלמידו הלכה אחת, הוא עושה עמו חסד, כמו שאמר רבותינו, וזרונים לברכה (כתבות צ"ו): 'כל המונע תלמידו מלשמשו, כאלו מונע ממנו חסד'. ושמושי חכמים, זה בחינת הלכות שהתלמיד מקבל מהרב. נמצא שמה שהרב לומד עם תלמידו, זה בחינת חסד. ועל כן בשמעוררו עם איזה פנים של השבעים פנים, שמלביש אותו בבחינת: 'ה' פעלך בקרב שנים חיהו' כנ"ל, הוא בחינת חסד סתם. אבל בשמעוררו על ידי ספורי מעשיות של שנים קדמוניות, הוא בחינת ורב חסד (ט). כי כל הפנים וכל החסדים מקבלין משם:

זוהר נשא קלח: – תא חזי באל ואלה, פתיב שחנקוק הגניא אמר על ז"ל יהו"ה שמעתי שמעך יראתי ואמר כי האי קרא אשתמודע פסוק זה נודע פירוש, דכר נביאה קדישא שמע ואסתכל וידע כי כשהגניא הקדוש שמע את סוד האזן של ז"ל, והסתכל והתבונן בהדברים ששמע, עד שזע מהותם (גם כן נקט ג' לטות כנ"ג) מוחין נזכר לעיל, וקאים על תקונין אלין ועמד על אלו התקונים, כלומר שנכנס בעומק הענין של סודות האזן והמוחין המאליים, אז פתיב יראתי כי שמעת האזן גורמת להתעוררות הדינים, לכן תמון יאות הוא לרחל לאולאתר קמיה שם מחמת התעוררות דיני האזן של ז"ל, ראו לירא ולהיות נשבר מלפניו שלא יחטא, כדי שלא יתעוררו עליו דינים, ומסיק דכיו ואמר האי בזעיר אנפין אתמר דבר זה נאמר בחזון של ז"ל. ומפרש פד אסתכל וידע אחר שהסתכל וידע חנקוק בנבואה, שיש מוחין להדינים של ז"ל, על ידי הארת ז"ל, זה מה פתיב שהסתכל לא"ש שאיך צ"ל להמתק דיניו, ואמר יהו"ה פעלך אתה השם הוי"ה שהוא א"ל, הגה אתה פעלת ותקנת את ז"ל, בקרב שנים חיהו לכן תחיה אותו (כדמפרש ואזיל), ואמר האי לעתיק יומין אתמר כי זה השם הוי"ה על א"ל נאמר, כי אם השם הראשון שזכה הפסוק 'הוי"ה' שמעתי שמעך יראתי' נאמר על ז"ל, אז השם הגני קאי על א"ל, ובכל אתר דישתבח יהו"ה יהו"ה ביו"ד ה"א תרי זמני, או באל"ף רל"ת ויו"ד ה"א כי כלל דיניו שכלל מקום שנתאלים שני שמות הוי"ה בפסוק אחד, או שם אחד בלתי, וקם אחד בהוי"ה, הגה חד לזעיר אנפין וחד לעתיקא דעתיקין שם אחד נאמר לז"ל וקם אחד נאמר לעתיק על עתיקין שהוא א"ל, לכן גם בפסוק זה, שם הראשון הוא ז"ל, ושם הגני הוא בל"ה, ואף על גב דכלהו חד אף על פי ששני השמות הם שותף לדיני הוי"ה, וחד שמא אקרו וכוונס אחד נקראים שאין אחד מנוקד בנקוד אחר כמו בנקוד אלה"ם, עם כל זה הם מורים על שני פלופים. ומקשה ותניין הכי למדנו, כי אימתי אקרי שם מלא מתי נקרא שם מלא, בזמנא דכתיב יהו"ה אלהי"ם הוא בזמן שכתוב הוי"ה אלהי"ם, כלומר רק כששם שני שמות הנשונים זה מזה או נקרא שם מלא. לפי שאז מורים על שני פלופים, דהאי הוא שם מלא דעתיק דכלא ודזעיר אנפין כי זה שם מלא של עתיק מכל ועל ז"ל, כי שם הוי"ה הוא בל"ה ושם אלה"ם הוא ז"ל, וכלא הוא שם מלא אקרי וטלו נקרא שם מלא, לדיתי רק בחיבור שני שמות אלו נקרא שם מלא, ומשמע ושאיר לא אקרי שם מלא.

לז עיין לק"ה פורים הלכה א – כי כשישעבב יותר משבעים שנה ונפלים, חס ושלום, מכל השבעים פנים, אזי קשה מאד להתעורר מהשנה כי אם על – ידי בחינת הדרת פנים, שזה אי אפשר להיות כי אם על – ידי משיח שגבא במהרה בימינו, שהוא בחינת הדרת פנים, בבחינת ועד עתיק יומין מטא וכו'. עתיק יומין זה בחינת הדרת פנים, (כמו שכתוב שם במאמר "פתח רבי שמעון" הנ"ל, עין שם היטב).

לז צ"ע כיון שהדרת פנים הוא הזקן וגם לזעיר יש זקן א"כ מה ההבדל בזה בין זקן אריך לזעיר מדוע ההידור מיוחד יותר לזקן אריך שבו הי"ג מדות. ונראה כי התורה עצמה היא ז"א ואילו מדות שבה נדרשת התורה הם אריך וא"א להבין את התורה אלא ע"י יג מדות, והן תורה שבע"פ וא"א להוליד בתורה אלא ע"י יג המדות, נמצא שאע"פ שיש הידור זקן לזעיר אבל ההולדה שלו היא רק מבח ההידור זקן של אריך המאיר בו, וא"א להפריד ביניהם לומר שהידור זקן השחור של זעיר מוליד לבדו.

עתה יבאר שזה בחי' יעקב במדרגתו כשהגיע לעיר שכם, אמנם לא מזכיר ביעקב הדרת פנים אלא רק הארת פנים, וצ"ע מהמבואר בכהאריז"ל שיעקב אינו אפילו במדרגת זעיר ורק במדרגת ישראל שלו הוא בחי' זעיר/לה, ואילו הדרת פנים שהיא בחי' אריך המאיר בז"א (אולי הוא נחי' יסאלל סנא, המנולל כספריס). ואולי כיון שכל מדרגה כלולה מכל המדרגות, לכן ביעקב אבינו שהתחיל לתקן חטא אדם הראשון היה בחי' התחלת ההדרת פנים דהיינו שהיה הראשון שהביא את אריך להאיר בזעיר. לכן ההדרת פנים שלו נקראת הארת פנים.

ולקמן באות ח' משלים רבינו את ביאור הפסוק הזה עפ"י הגמ' בשבת לג ש"ויבא יעקב שלם" הכתוב כאן, הכוונה בגופו ותורתו וממונו, דהיינו שע"י שלום בעצמיו זכה לשלום בתורתו ועי"ז לשלום בממונו שהיא שלימות האמונה בחי' לעבדו שכם אחד (כמבואר בתורה כג ועי"ש שהוציא את כל העיר שכם מתאוות ממון, ואמנם התקיים בו המבואר באות ז' שהשלום מתלבש במרירות, צרת דינה וצרת יוסף ורק יז שנים אחרונות זכה לשלום בלא מרירות אבל עדיין בגלות. ואפשר כיוון שהיה קודם מתן תורה א"א שיזכה לזה בשלימות. ועוד שעם כל שלימותו עדיין היה בו הוזהמה שהיתה צריכה להתברר בשיעבוד מצרים כידוע/ל"ו.

וזה (בראשית לג/ל"ו) ויבא יעקב שלם עיר שכם, הפשט שהתרפא מצלעתו שנגרם בהיאבקו עם המלאך, ורבנו דורש "עיר" לשון **איתערותא** ו"שכם" לשון לעבדו שכם אחד, דהיינו שרמוז בפסוק זה שההתעררות של בחי' (צפניה ג/ל"ו) **לעבדו שכם אחד** דהיינו למשוך את כל העולם לעבוד את ה' שכם אחד, הוא ע"י שלום.

ושלום בין גוף ונשמה בין אדם להקב"ה ובין אדם לחבירו הוא ע"י בחי' יעקב. שהוא הארת פנים דהיינו שע"י שמדתו אמת שתיקן בשלימות זכה תמיד להארת פני ה', בחי' שופריה דיעקב כעין שופריה דאדם (ב"מ פד./ל"ט) ע"ש {אע"פ שהפשט בגמ' מדבר ביופי חיצוני הנראה בחוש אלא שהוא בחי' אור נפלא, רבנו

לה אור החיים (בראשית לה י') – שמות בני האדם הם שמות נפשות וה' שם שמות בארץ ודרשו ז"ל (שם ז: וכו' ח, והנה יעקב יהיה שם נפש שהיתה לו, ולזה הגם שניתוסף בו רוח אלהים הנקרא "ישראל" לא מפני זה אבד הראשון והרי ישנם לראשון גם שני ויכול הוא ליקרא "יעקב" ואין ראוי שיעקר שמו הראשון לחלוטין.

קהלת יעקב ערך ישראל – ישראל זוטא פירוש בפרדס או ביסוד או במלכות, ובתיקונים (הקדמה י"ד). פירוש במט"ט שנקרא ישראל זוטא, גם הזעיר נקרא ישראל זוטא נגד ישראל סבא שהוא בחכמה (פרי עץ חיים שער קריאת שמע פרק י:).

שם – ערך יעקב – ויש בחינת יעקב עליון אשר הוא שוה בקומתו לזעיר אנפין, והוא המזווג עם לאה ונקרא ישראל, ובחינת יעקב תחתון אשר התחלת יציאתו נגד חוזה דזעיר אנפין והוא המזווג עם רחל, עץ חיים שער הכללים פרק י"א:

וכן מבואר בגמ' שבת קמו. שנחלקו האם זהמת הנחש פסקה ביעקב או בהר סיני, ובאמת אינה מחולקת כי נפסקה ביעקב בבחי' של מטתו שלימה, ועדיין נשאר זהמה שנתבררה בשעבוד מצרים, כי אם ביעקב נפסק לגמרי מדוע היה השיעבוד ולא זכו מיד למתן תורה.

בראשית פרק לג (יז) ויעקב נסע סבתי ויבן לו בית ולמקנהו עשה סבת על פן קרא שם המקום סבות: (יח) ויבא יעקב שלם עיר שכם אֶשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן כְּבָאוֹ מִפְּדַן אֲרָם וַיַּחַן אֶת פְּנֵי הָעֵיר: (יט) וַיִּקַּן אֶת חֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אֱהֱלֹו מִיַּד בְּנֵי חַמּוֹר אֲבִי שָׁכֵם בְּמַאֲהָ קֶשֶׁטָה: רש"י – (יז) ויבן לו בית – (מגילה יז) שהה שם י"ח חדש קיץ וחורף וקיץ. סבות קיץ בית חורף סבות קיץ:

רש"י – (יח) שלם – שלם בגופו שנתרפא מצלעתו (שבת לג). שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורן. שלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן. **עיר שכם** – כמו לעיר וכמוהו (רות א) עד בואנה בית לחם: **בבואו מִפְּדַן אֲרָם** – כאדם האומר לחבירו יצא פלוני מבין שיני אריות ובא שלם. אף כאן ויבא שלם מִפְּדַן אֲרָם מלבן ומעשו שנזדווגו לו בדרך: ויחן את פני העיר. **ערב שבת** היה – בשאלתו דרב אחאי. בר"י:

ל"ח צפניה פרק ג (ח) לכן חבו לי נאם ידוד ליום קומי לעד פי משפטי לאסוף גוים לקבצי ממלכות לשפף עליהם זעמי כל חרון אפי פי באש קנאתי תאכל כל הארץ: (ט) כי אז אהפף אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ידוד לעבדו שכם אחד: (י) מעבר לנהרי כוש עתרי בת פוצי יובלון מנחת: (יא) ביום ההוא לא תבושי מכל עלילתיך אשר פשעת בי פי אז אסיר מקרבך עליזי נאותך ולא תוספי לגבה עוד בהר קדשי:

מצודות דוד (ח) לכן חבו לי – הואיל ולא שבתם אלי לא אמרה הגאולה אלא המתינו לי על היום המוגבל שאקום לשלול את העבו"ם ועל יום מפלת גוג יאמר. כי משפטי – אשר אז תצא משפטי לאסוף עבו"ם וכו' לשפוף עליהם זעמי וכל חרון אפי. כל הארץ – כל יושבי הארץ: **רד"ק (ט) כי אז אהפף אל עמים שפה ברורה** – פי' העמים שישארו אחר מלחמת גוג שפתם הראשונה אהפף אותה עליהם בשפה ברורה שלא יוציאו בשפתם אלהים אחרים אלא כולם יקראו בשם ה' זהו שפה ברורה כמו שאמר בנבואת זכריה ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, והחכם רבי אברהם אבן עזרא ז"ל פירש יתהפכו לעבוד ה' לבדו בשפה ברורה היא לשון הקדש שבה לבדה נקרא השם הנכבד: **לעבדו שכם אחד** – חלק אחד ר"ל בלב אחד ובדעה אחת:

ל"ט בבא מציעא פד. – אמר רבי יוחנן אנא אישתיירי משפירי ירושלים האי מאן דבעי מחזי שופריה דרבי יוחנן נייתי כסא דכספא מבי סלקי ונמלייה פריצידיא דרומנא סומקא ונהדר ליה כלילא דוורדא סומקא לפומיה ונותביה בין שמשא לטולא ההוא וזהרורי מעין שופריה דר' יוחנן איני והאמר מר שופריה דרב כהנא מעין שופריה דרבי אבהו שופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב אבינו שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון ואילו ר' יוחנן לא קא חשיב ליה שאני ר' יוחנן דהדרת פנים לא הויא ליה.

פרש"י – כי דקורי דהרפנאי. סלים שעושין בהרפנאי: **אישתיירי**. נותרתי: **שופרי**. וזהרורי תוארו וקירון [עור] פניו: **מבי סילקי**. כשיוצא מבית האומן שהוא צהוב ממראה להב האש: **בי סילקי**. בעלותו מן האש: **פריצידי**. גרעינין: **ונהדר ליה כלילא**. יסובבנהו שפה לפיו סביב של ורד אדום: **וזהרורי**. דנפכי מיניה על פני הארץ: **מעין**. ולא הכל: **הדרת פנים**. זקן:

מבאר שהכוונה לאור הפנים שהיה לאדם הראשון אחרי החטא^מ, לזה חזר וזכה יעקב שתיקן החטא. מהמבואר שם בגמ' שגם רבי יוחנן זכה לזה משמע שאין הכוונה להדרת פנים אלא להארת פנים בלבד. וכנ"ל אולי הארת פנים היא בחי' נמוכה של הדרת פנים.

נמצא שהשלום נעשה ע"י הארת פנים. הארת פנים מבחי' הדרת פנים עליונים.

ולקמן אות ו' יתבאר שזה תלוי בתיקון הברית, (והברית נקרא שלום כמבואר שער הגלגלים ל"א) כי תיקון הברית הוא הקשר והברית בין האדם להקב"ה שנעשה ע"י ביטול האדם אליו ית' והארת פניו ית' אל האדם, שע"י שניהם נקשרים בקשר הברית זה לזה. ועי"ש בגמרא שרבי יוחנן שזכה לזה/מ"א זכה גם לתיקון הברית שיכול היה לעמוד על שער טבילה של נשים כדי שיסתכלו בו עי"ש.

וזה בחי' (תהלים כד)/מ"ב מבקשי פניך יעקב פשט הפסוק שדוד המלך שואל מי יעלה בהר ה' וכו' שיוכה למדות טובות שמונה שם כי הן מדות שקשה לקיימן ואומר אעפ"כ זכו לזה עם ישראל בני יעקב אבינו שמכוחו זכו להיות מבקשי פניך תמיד. ורבנו דורש "פניך יעקב", דהיינו שיעקב אבינו זכה לבחי' פנים, כי יעקב מדתו אמת/מ"ב ואמת היא כנגד תרי תפוחין הנקראים פנים ב"ג תיקוני דיקנא ובזעיר אנפין אין מדת ואמת/מ"ב נמצא שיעקב זכה לזה מבחי' הדרת פנים שהיא באריך אנפין. וזכה לזה ע"י שלום כנ"ל ויבא יעקב שלם : ונראה שרמזו כאן גם שע"י בחי' מבקשי פני יעקב זוכים ביותר להארת פנים/מ"ב כמבואר בלק"ה/מ"ב שזוכים בעיקר ע"י

תוספות – אמר ר' יוחנן אנא אשתיירי משפירי ירושלים. רבי יוחנן אחר חורבן הרבה היה אלא כלומר אשתיירי ממשפחתם ולפי שהזכיר רבי יוחנן שהיה משונה משאר בני אדם בדבר אחד הזכיר גם שהיה משונה ביפיו:

^מ **צ"ע כי קודם** החטא היה אדם שלם בכל השלמויות ויעקב לכאורה עדיין לא זכה לזה, ואחרי החטא היה אדם הראשון צריך תיקון עצום שרק התחיל ביעקב אבינו. עיין זהר תלדות דף קמב:

וזהר תולדות דף קמב: – אָמַר רַבִּי יוֹסִי, שׁוֹפְרִיָּה דְיַעֲקֹב דְאִיהוּ שׁוֹפְרִיָּה דְאָדָם אִיךְ אֶפְשָׁר מה שאמרת שיפיו של יעקב היה כפייו של אדה"ר איך אפשר להיות, וְהָאֵתִיבֵנּוּ תַפּוּחַ עֲקֹב דְאָדָם הָרָאשׁוֹן מִקְהָה גְלִגְלַת חֲמָה הָרִי לַמְדֵנוּ שֶׁתַּפּוּחַ עֲקֹבוּ שֶׁל אֲדָה"ר הִיא מִכְהָה אֵת גְּלִגְלַת חֲמָה, וְאִי תִימָא דְכֶף הָהוּא יַעֲקֹב וְאֵם תֹּאמַר שֶׁכֵּן הִיא גַם עֲקֹבוּ שֶׁל יַעֲקֹב לֹא מִצִּינּוּ דְבַר זֶה בְּשֵׁם מְקוֹם, אָמַר לִיה רַבִּי אֶלְעָזָר, וְיֵאָדָם הִיא בְּקִדְמִיתָא וְדָאִי כֵן הִיא יִפּוּ שֶׁל אֲדָה"ר תְּחִילָה, כִּי עַד לֹא חָב אָדָם הָרָאשׁוֹן לֹא הָוּוּ יְכָלִין כָּל בְּרִיָּין לְאַסְתַּכְּלָא בְּשׁוֹפְרִיָּה עַד שֶׁלֹּא חָטָא אֲדָה"ר לֹא הָיוּ יְכוּלִים כָּל הַבְּרִיּוֹת לְהִסְתַּכֵּל בִּיפּוּ, כִּיִּין דְחָטָא אֶשְׁתַּנִּי שׁוֹפְרִיָּה וְנִתְמַאֵךְ רִמְיָה וְנִתְעַבֵּיד בַּר מֵאָה אֲמִין אַבְל כִּיִּין שֶׁחָטָא נִשְׁתַּנָּה יִפּוּ וְנִשְׁפַּלָּה קוּמְתוּ וְנִעֲשָׂה בֵן מֵאָה אֲמוּת, ר"ל אַחַר שֶׁחָטָא יָרַד מִמְדֻרְגַת הַחֲכֵמָה עַד הַמַּלְכוּת לִכֵּן שֶׁפִּלָּה קוּמְתוּ לְמֵאָה אֲמָה, פִּי' לְבַח' הַמַּלְכוּת שֶׁהִיא בַת מֵאָה בְּרִכּוּת, וְכֵן שֶׁאֲמַרְנוּ שִׁפּוּ שֶׁל יַעֲקֹב הִיא כְּפִיּוּ שֶׁל אֲדָה"ר, הֵינּוּ כְּפִיּוּ אַחַר שֶׁחָטָא, וְכָל זֶה הוּא לְפִי שֶׁפֶשֶׁט הַדְּבָרִים.

^{מא} **ובאמת צ"ע** כיון שרבנו תולה את הארת פנים בהדרת פנים כיצד יתכן לרבי יוחנן היה הארת פנים הרי מבואר שם שהדרת פנים לא היה לו, פרש"י וקן, והמהרש"א פירש שהיה יפה מראה ולא יפה תאר, כפרש"י בראשית כט יז שתואר הוא הצורה ומראה הוא היוי פנים.

^{מב} **תהילים פרק כד (ו) זה דור דרשו מבקשי פניך יעקב סלה:**

מלבי"ם (ו) זה דור דורשי – עפ"י אמר שהגם שידמה שהוא דבר רחוק שימצא איש אשר יעלה בהר ה', וימים רבים עברו ואין עולה ומוריד ומשתף עליונים ותחתונים, בכ"ז הלא נמצא עתה דור שלם שהגיעו אל המעלה הזאת וכולם עלו בהר ה', עד שהדור ההוא שהם כולם דורשי ה' ומבקשי פניך – הם יעקב – ר"ל הדור ההוא הם כולם במדרגת יעקב, שהוא אשר ראה את הסולם הזה שבו עולים אל האלהים, ובו ירדו מלאכי אל למטה, וישתתפו עליונים ותחתונים, ואז היה ה' נצב עליו ולא היו רק יחידים שהיו מרכבה לשכינה, ועתה נמצא דור דורשיו שכולם הם יעקב, וכולם עלו בסולם אל האלהים:

^{מג} **עיין תורה קצב** ותורה סו אות ג' – בחינת האמת, שהוא בחינת פנים, בחינת (תהלים כ"ד): "מבקשי פניך יעקב סלה", בחינת (מיכה ז): "תתן אמת ליעקב."

^{מד} **אע"פ שיעקב** בחי' תפארת ורחמים ומשפט שבו' מדות והמשפט נקרא אמת, ולכאורה אין זו מדת "ואמת" של יג מדות של רחמים אלא מדת אמת של דין בחי' מדה כנגד מדה. אבל עיין תורה מז – והארת פנים, הוא תקון ואמת, בחינת יעקב, כמו שכתוב (מיכה ז): "תתן אמת ליעקב". וכנראה שע"י אמת ליעקב נקשרים לואמת שביג מדות שבאריך.

^{מה} **דהיינו שמבקשי פניך הם מבקשי פני יעקב** – ואולי יתבאר עפ"י תורה ו' כי שלום בחי' יסוד ונתבאר שם שע"י תיקון הברית וזכה לכבוד אלקים דהיינו שכל הוואה אותו רואה בו כבוד אלקים הכי נמי יעקב שזכה לשלום היינו לתיקון הברית בפניו ראו את פני הש"י לכן מבקשי פניך יעקב היינו מבקשי פני ה' ואולי זה הבחי' שהקב"ה קרא ליעקב א-ל-בנמ' מגילה יח כי א-ל הוא אור הפנים כמבואר בסוף תורה כא כי קר"ע בגימטריא ש"ע נהורין של אור הפנים, שהם הגימטריא של ב' פעמים אל במלואו, כי אל הוא אור הפנים.

^{מז} **לק"ה קרחה וכתבת קעקע הלכה ג' אות ג' – וזה בחינת הספד על סלוקן של צדיקים, שהוא מועיל לתשובה מאד מאד, כי על ידי ההספד וההשתטחות על קברי הצדיק ובוכה ומתגעגע מאד על שנטלק הצדיק, ואין מנהל בדינו להשיבנו אליו יתברך, על ידי זה מעורר נשמת הצדיק וחוזר ומתקשר נפשו בגופו, כידוע, שזה עקר בחינת השתטחות, כי גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם והצדיקים במיתתם קרויים נשמות. וההשתטחות חוזרין וממשיכין הארת הנשמה הקדושה למטה. ונתקשר ביותר הנשמה בהגוף הנפטר וחוזר ונמשך שלום כנ"ל. וזה השלום, דהיינו הארת והתקשרות הנשמה בגוף לאחר ההסתלקות הוא גדול ביותר מהשלום וההתקשרות שהיה בחיים חיותו, כי כל מה שהפרוד וההרחקה הוא ביותר. כמו כן בשנתהפך ונתחברין יחד, אי השלום גדול ביותר, כי עקר השלום הוא בין שני הפכים כנ"ל. וכל מה שהשני הפכים רחוקים ביותר, כמו כן השלום גדול יותר בשחזורים ומתחברים ביחד. ועל כן אחר ההסתלקות, שאז הנשמה רחוקה מהגוף ומעולם הזה בתכלית הרחוק, ובפרט נשמת הצדיק הגדול הגבוה ממעלה מאד מאד שהנשמה שלו מסתלקת ועולה למעלה במקום שעולה. והגוף בקרבתו תוף הארץ כמה אמות. נמצא, שעכשיו הנשמה רחוקה מהגוף בתכלית הרחוק ועל כן גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, כי עכשיו השלום ביותר כנ"ל. ויש לו כח עכשיו להמשיך כל העולם כלו לעבודתו יתברך יותר בחינת השלום שזוכה בחינת יבוא שלום ינחו: על משבובתם וכו'. וכמו שאמרו רבותינו זכרונם שבעה שהצדיק נפטר מהעולם, שלש כחות של מלאכי השרת יוצאין לקראתו ואומרים לו וכו', יבוא שלום וכו'. כי עקר הוא השלום שהוא בחינת התקשרות והארת הנשמה בהגוף אף לאחר ההסתלקות ביתר שאת יותר עז, כי באמת הצדיק הגדול אף על פי שנשמתו מסתלקת למקום שמסתלקת, אף על פי כן, עקר השלמות שתהיה למטה גם כן, כמו שאמר רבנו. זכרונם לברכה, בסיומן ז לקוטי הנביא, כי, אדרבא, מחמת גדל הפלגת מעלתו העצומה והנורא והגבוה מאד מאד, על כן הוא יכול להוריד עצמו למטה למטה יותר**

והדרת פנים / ודהיינו הידור הפנים הנמשך מי"ג תיקוני הזקן של אריך אנפין, שעי"ז זוכים לשלום זה בחי' דרושי התורה/כ"א. שהתורה נדרשת בשלש עשרה ימי מדות כמבואר בברייתא דרבי ישמעאל [ג'י/כ"א] שמי שידוע ללמוד את התורה שבכתב עם הכללים של יג מדות שהיא נדרשת בהם תורתו שלימה בלא קושיות, כמו שתייהיה לעתיד לבוא, כי הן י"ג מדות הנמשכים מי"ג /יה' תיקוני דיקנא/כ"א, כמבואר בזהר אחרי סב. ג'ז/נח' [נט/ס']

^י בגמ' ב"מ פד. הנ"ל מבואר שהדרת פנים הוא הזקן, ועי"ש מהרש"א שרבי יוחנן לא היה הדרת פנים אע"פ שהיה בו היופי של אדם הראשון, הכוונה שלא שהיה לו תואר צורת הפנים של האדם אבל היה לו הזיו פנים משמע שהיה לו הארת פנים בלא הדרת פנים ואילו לפי רבנו נראה שהם עניין אחד ועיין לק"ה גילוח א' (עפ"י תורה ל') - וְהָיָה הַפְּאוֹת וְהַזָּקָן הֵם אוֹר הַפְּנִים, הַדְרַת פְּנִים בְּחִינַת הַשְּׂגַת הַחֻכְמָה, כְּמוֹ שְׂנָאֵמַר, "וְהַדְרַת פְּנֵי יָקוֹן". שְׂהַזָּקָן הוּא הַדְרַת פְּנִים, אוֹר הַפְּנִים, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַחֻכְמָה, כְּמוֹ שְׂנָאֵמַר, "חֻכְמַת אָדָם תֵּאִיר פְּנָיו". כִּי הַזָּקָן הוּא בְּחִינַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן, כְּמוֹבָא כֹּל זֶה בְּדַבְרֵי רַבְנֵהוּ, עֵין שֵׁם, שֶׁהֵם עֶקֶר הַשְּׂגַת הַחֻכְמָה. וְעַל - בֵּן הַזָּקָן וְהַפְּאוֹת הֵם שְׁעָרוֹת, כִּי הֵם בְּחִינַת הַשְּׂגַת הַחֻכְמָה, שְׁעָקֵר הַהִשְׁגָּה הוּא בְּבְחִינַת שְׁעָרוֹת, שֶׁהוּא הַחֻכְמָה תְּמָאָה, כְּמוֹ שְׂמִבְּאָר. וְזֶה בְּחִינַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת הַזָּקָן כְּנ"ל, הֵינּוּ בְּחִינַת מִדּוֹת וְצִמְצוּמִים לְהַשְׁכֵּל הָעֲלִיוֹן, כְּמוֹ שְׂמִבְּאָר שֵׁם, שֶׁזֶּה בְּחִינַת שְׁעָרוֹת, בְּחִינַת שְׁעוֹרָא דְאַתּוֹן דְּאוֹרֵינָא שֶׁהֵם בְּחִינַת מִדּוֹת. וְעַל - בֵּן אֶסוּר לְהַעֲבִיר תַּעַר עַל הַזָּקָן וְהַפְּאוֹת, כִּי שֵׁם עֶקֶר הַחַיִּים וְאֲרִיכוֹת יָמִים שֶׁזֶּה בְּחִינַת זָקָן כְּנ"ל.

^{כא} עיין קהלת יעקב ערך שלום - התורה נקראת שלום כמ"ש כל נתיבותיה שלום ברכות דף ח יעו"ש ברש"י וי"ל כי ביג מדות התורה סוד יג דאריך שהן יג פעמים עב (936) גימט שלום, שם סתומה היא תר (לשיטה שמנלפך שנסוף חיה הן המשך לחמי ת-400 ד-500 ס-600 ו-700 וכו'). גם תורה שלנו היא תורה דבריאה כמ"ש הרב בלקוטי תורה שלכך פתח בב' בריאה, ואורייתא מחכמה נפקא, מבינה נפקא. וכן שלום (376) גימ' זה חכמה בינה דבריאה (374) וב"כ (עס קני הכוללים).

^{כב} בתולד- עשור, ובלוה"ת טס- עשור

^{כג} ברייתא דרבי ישמעאל שאמרים בסיום אמירת הקרבנות בבקר ומקורו בספרא על ויקרא (תורת כותים) יג מדות פרק א פסקא א. קיצור ביאורם נמצא במפרשים על מסכת ברכות בין הראש למהרש"א.

^{יד} עיין ריש תורת כהנים יג' תיקו"ד, וזהר ח"ג קלא. ורכח. - רבי ישמעאל אומר. בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן: (א) מקל וחמר (ב) ומגזירה שוה. (ג) ומבנין אב מכתוב אחד. ומבנין אב משני כתובים. (ד) ומפלט ופלט. (ה) ומפלט וכלל. (ו) כלל ופלט וכלל. אי אתה דן אלא בעין הפרט. (ז) מכלל שהוא צריך לפרט. ומפלט שהוא צריך לכלל. (ח) כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד. לא ללמד על עצמו יצא. אלא ללמד על הכלל כולו יצא. (ט) כל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טוען אחד שהוא כענינו. יצא להקל ולא להחמיר. (י) כל דבר שהיה בכלל ויצא לטעון טוען אחר שלא כענינו. יצא להקל ולהחמיר. (יא) כל דבר שהיה בכלל ויצא לדון בדבר החדש. אי אתה יכול להחמירו לכלול עד שחזירנו הפתוב לכלול בפירושו. (יב) דבר הלמד מענינו. ודבר הלמד מסופו. (יג) וכן (נ"א וכו') שני כתובים המכחישים זה את זה. עד שיבוא הפתוב השלישי ויכריע ביניהם:

דהיינו שבתורה שבע"פ ע"י יג המידות מוציאים חדושי תורה שלא כתובים בפירוש בתורה שבכתב ורק בתורת משה זה נאמר שכיון שניתנה בסני ויהי דבר ה' היא כתובה באופן כזה שאפשר לדקדק בה בק"ו ובג"ש ובנין אב וכו'. ומי שאוחז בזה היטב והתורה אצלו מבוארת כולה בכל דרשותיה ביג מידות נמצא שהיא אצלו בשלימות גמור מחוברת תורה שבכתב עם תורה שבע"פ כאחת בחי' חיבור ז"ן בשלימות בבחי' שלום בתורתו. כי תורה שבכתב בחי' דבר בחי' טיפה שנותן הדבר בנוק שהיא התורה שבע"פ ובכל היג מידות נוקבת הנוק ומרחיבה ובונה אורך ורוחב ועומק מטיפה לוולד שלם.

^{יה} צ"ע כיצד דרושי התורה שהן כללים כיצד ללמוד את התורה נמשך מיג' תקוני הזקן של אריך, דהיינו מה היחס ביניהם כלל שהתורה בויעיר והכללים ללמוד אותה באריך, ששם היא אחדות גמורה ימין גמור בלא שמהל. ונראה שזה חידוש נפלא שיי"ג גמט' אחד הכללים כיצד לדרוש את התורה דהיינו ללמוד אותה בלא קושיות הן במקום שכולו אחדות גמור עימו ית' וחד עינא דרחמי על ישראל, ועיין תורה שיחות הר"ן צא שכיון שהתורה וישראל אחד הרי כשחשוך אחד מיישראל חשוך אות בתורה וא"ל ללמוד אותה בלא קושיות.

^{יז} עיין בזה דבר יפה בספר טעמי המנהגים ליקוטים עניינים שונים אות כב עמ' תק. - טעם שכאשר האיש הישראלי יהיה לו איזהו ספק ומקום עיין בהלכה בתורה או באיזהו שכל מושכל אשר יעייין בתורה הנה בטבעו הוא אשר יושיט ידו אל זקנו ויכלכלהו ויניעהו מצד אל צד משום דהנה כל מפתחות התורה הן בי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן. והנה כאשר האדם יסופק באיזה דבר מעניני התורה, הוא מחמת שלא נודע לו מאין נלמד הדבר הזה בתורה ומאיזו מדה הוא נדרש משא"כ לכשיתוודע לו מאיזו מדה הוא נדרש ידע הכל והנה כתיב "ה' צלך ודרשו חז"ל מה הצל הזה אם אתה שוחק הוא שוחק וכו' שהצל הזה עושה תנועת האדם כך כביכול "ה' צלך" כפי הפעולה שאתה עושה כן תתעורר למעלה ועל כן הטבע בישראל בעת אשר יעייין האיש הישראלי באיזה מושכל ויסופק לו הענין הנה נייע הזקן בעת עיונו י"ג תיקוני האדם דיקנא ועי"ז יתעוררו אל הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן ויתוודע לו מאין מקום מוצא הלימוד הזה בתורה. (והיה ברכה לאלילמך מדינוב)

^{יח} בתולד- (זהר אחרי סב ע"ב) ובתשכ"ט תוקן

^{יח} זהר אחרי סב. - פתח רבי שמעון ואמר לפקש מה שכתוב יעלו חסידים בקבוד ירגנו על משכבותם וגו', תאנא למנו צכרייתא, כי בתליסר מכילין בי"ג מדות הרחמים, שהם סוד הי"ג תיקוני דיקנא לא"ל, אתקשר קשרא דמהימנותא מתקשר קשר האמונה, כלומר על יס מתקשרים כל פלופי האלילות, ומשפיעים זה בזה, לאשתכחא ברבאן לבלא כלי להמלא ולהשמך ברכות לכל הפלופים ולכל העולמות, וכל מהימנותא דקדשא בריהו הוא בתלתא אסתמיזו וכל האמונה של הקב"ה שהם פלופי האלילות, נסתמים ונכללים בשלש פלופים, והיינו צא"ל, וצא"ל אסדיקנא חופפת עליהם, לכן הם ככלל א"ל, והם המשפיעים את השפע לז"ן ולכל העולמות, ועל האי וצבול זה בתליסר מכילין, אורייתא מתעשרא בי"ג מדות התורה מתעטרת ונדרשת, במה דאוקימנא כמו שביארו חז"ל צכרייתא של רבי ישמעאל מקל וחומר ומגזירה שוה וכו' כי אלו הי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, הם כנגד הי"ג תיקוני דליקנא לא"ל, וכן זמנין אוקימנא האי וכבר כמה פעמים ביארנו זאת, ושמיא קדישא ביהא מתעשרא ושם הקדוש דהיינו ז"ל שאור אש הו"ה צבטס מתעטר בזה, כלומר שמקבל האור מי"ג תיקוני דליקנא לא"ל. (מק"מ ועי' ומפרשים)

^{יט} בזה הנ"ל צריך לעיין במפרשים. ועיין שער הכוונות (ענין ויעבור דרוש ג) כיצד מתלבשים היג מדות רחמים ביג תיקוני דיקנא

- ט בשער הכוונות מבאר עפ"י הסד"צ פ"ב כיצד מתלבשים בדיקנא
- א. א-ל הם שערות תחילה מלמעלה ב' צדדים -מקל וחומר.
- ב. רחום הם שערות שפם - ומגזירה שוה.

דהיינו **מבחי' הדרת פנים** שחוזר ומאיר למטה הפנים של מעלה/ס"א, וגם זה בחי' לעבדו שכם אחד כנ"ל כי לעתיד לבוא ינהיג הקב"ה את העולם ע"י אריך בחי' יג מדות של רחמים בחי' הדרת פנים בחי' עינא חד דרחמים (זוהר ח"ג קלז:) כמ"ש וברחמים גדולים אקבצך (ישעיה נד ז'), וזה בחי' הדרת פנים שפני אריך מאיר בפני זעיר וממתיק את דיניו, **כמ"ש (ויקרא יט/כ"ב) והדרת פני זקן** הפשט שצריך לכבד אדם זקן, ושורש העניין כיון שהזקין נמתקו אצלו הדינים ושערו הפך לבן דומה לזקן אריך אנפין, וזהו שרבנו דורש ש"והדרת פני" הוא בחי' "זקן" שעל הפנים:

נמצא שע"י שלומד את התורה ודורש אותה ב"ג מדות ע"ז מעורר את הי"ג מדות של רחמים הרמוזים ביג תיקוני דיקנא של אריך אנפין, ולפי האריז"ל העיקר הם נוצר ונקד/ס"ג, ואילו לפי המבואר לעיל שזה בחי' יעקב לכאורה העיקר הוא מדת ואמת שהוא התרי תפוחין שתחת העינים ואין בהן שערות. ובאמת כיון שאין מדת ואמת בזעיר אולי מוכרח שאת האמת קבל יעקב אבינו מאריך, ואפשר לדרות כי אמנם אין מדת ואמת בט'

- ג. וחנן אין שערות באמצע השפם
- ד. ארך הם שערות שתחת הפה
- ה. אפיים אין שערות שם באמצע ממול האף דייקא
- ו. ורב חסד הם שערות משני צדדים תחת האוזן
- ז. ואמת אין שערות בשני התפוחין שתחת העיניים.
- ח. נוצר חסד הם שערות שורה שניה שתחת הפה ונקרא מזל עליון – כַּל דְּבַר שְׁהִיָּה בְּכָלל וְיִצְא מִן הַכָּלל לְלַמֵּד, לֹא לְלַמֵּד עַל עֲצֵמוֹ יִצְא, אֶלָּא לְלַמֵּד עַל הַכָּלל בְּלֹא יִצְא.
- ט. לאלפים הם שערות קטנות שבין שני המזלות – כַּל דְּבַר שְׁהִיָּה בְּכָלל, וְיִצְא לְטַעוֹן טוֹעֵן אֶחָד שֶׁהוּא בְּעֵינָיו, יִצְא לְהַקְלֵל וְלֹא לְהַחֲמִיר.
- י. נושא עון הם שערות קצרות שתחת המזלות מעל הגרון – כַּל דְּבַר שְׁהִיָּה בְּכָלל, וְיִצְא לְטַעוֹן טוֹעֵן אַחֵר שְׁלֹא בְּעֵינָיו, יִצְא לְהַקְלֵל וְלֹא לְהַחֲמִיר.
- יא. ופשע הם שערות הנ"ל ששונים בשיקולא – כַּל דְּבַר שְׁהִיָּה בְּכָלל וְיִצְא לְדוֹן בְּדָבָר חֲדָשׁ, אִי אֲתָה יְכוֹל לְהַחְזִירוֹ לְכָלל, עַד שִׁחְזַרְנוּ הַכְּתוּב לְכָלל בְּפִרוּשׁ.
- יב. וחטאה אין שערות במקום הפה (וכן כתוב לפתח חטאת) – דְּבַר הַלְּמִד מֵעֵינָיו, וְדָבָר הַלְּמִד מִסּוּפוֹ.
- יג. ונקה הם שערות ארוכות ששוכבין תחת מזל עליון ונקרא מזל תחתון. – וְכֵן (נ"א וְכֵן) שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמְּכַחֲשִׁים זֶה אֶת זֶה, עַד שִׁבּוֹא הַכְּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וְיִכְרַע בֵּינֵיהֶם.

ראיתי בכמה ספרים בפרט בבני יששכר שדורש עפ"י ההקבלה בין מדות התורה למידות הרחמים כגון באסתר שהתפללה אלי אלי לעורר מדת החסד שהוא כנגד מידת אל חסד שביג מדות רחמים

ולפ"ו מידת ואמת השביעית שהיא מידת יעקב אבינו שזכה לשלום כנ"ל היא כנגד מכלל שהוא צריך לפרט. ומפרט שהוא צריך לכלל וצ"ע אפשר שזה הענין המבואר כאן שע"י שהפרט מתגבר על תאות ניאוף מוכה את כל הכלל עד כדי שלום כללי כמבואר במעשה דרציצא וכן צ"ל להפך שהפרט תלוי בכלל ולכן צריך להחזיר את כל העולם תשובה עכ"פ להבין שהפרט תלוי בכלל והכלל בפרט ולהתפלל עליהם וזו מידת האמת שזוכים על ידה לשלום בבחי' יובא יעקב שלם עיר שכם.

ועפ"י הנ"ל שמי שזוכה להיות שלם בתורתו דהיינו שהתורה שבכתב אצלו יצאה מכח לפועל בשלימות ע"י היג מידות אצלו גם הרחמים בשלימות שתורתו השלימה מעוררת את כל מידות הרחמים בשלימות

עוד עיין שיחות הר"ן צא שלכל אחד מישאל אות בתורה וכשיש לו שלום עם כל ישראל יש לו שלום עם אותיות התורה והיא מאירה לו ומסתמא הכי נמי להפך כשיש לו שלום עם התורה אזי נעשה לו שלום עם כל ישראל

עיין חיי מוהר"ן שמג שמי שבקי ביג מידות שהתורה נדרשת בהן יכול בקל לעשות הלכות פסוקות על השלחן ערוך לְבָאָר כַּל דִּין וְדִין בְּהַלְכָה פְּסוּקָה אוּ לְהַצִּיג הַלְכָה כְּדָבָרֵי מִי מְהַפְּסֻקִים אֶצֶל כַּל דִּין וְדִין וּבְאֲמַת חֲדוּשִׁים שֶׁל גְּמָרָא פְּרוּשׁ תּוֹסְפוֹת הֵם קְלִים בְּיוֹתֵר. וְאִין אֶחָד מֵהֶם יוֹדֵעַ הַדְרָךְ כָּלל שֶׁל אוֹתָן הַחֲדוּשִׁים וּמִי שִׁוֹדֵעַ הֵם קְלִים מֵאֵד וְצָרִיף לְזֶה לְהִיּוֹת כִּי בְּשֵׁלֶשׁ-עֶשְׂרֵה מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶם: ^{סא} **הדרת לשון חזרה** בארמית שמתגלה כאן למטה הדרת וחזרת וכפל הפנים העליונים של אריך שהוא בחי' זקן כמ"ש בסיני נראה להם כזקן שזה בחי' שאריך מביט בזעיר ומאיר לו פנים דהיינו הארת פנים בחי' הדרת פנים.

עיין תורה קא ענין אנפין נהירין

^{סב} **ויקרא פרק יט (לב) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלתיך אני ידוד:**

רמב"ן (לב) מפני שיבה תקום יכול מפני זקן אשמאי, תלמוד לומר זקן, אין זקן אלא שקנה חכמה, לשון רש"י, ולשון תורת כהנים (פרק ז יא) והוא השנוי בגמרא במסכת קדושין (לב): תלמוד לומר זקן, אין זקן אלא חכם, שנאמר (במדבר יא טז) אספה לי שבעים איש מוקני ישראל, ורבי יוסי הגלילי אומר אין זקן אלא שקנה חכמה, שנאמר (משלי ח כב) ה' קנני ראשית דרכו והנה לדברי שניהם אין המצוה אלא בחכם:

ואונקלוס אמר, מן קדם דסבר באורייתא תקום ותהדר אפי סבא, ומשמעות דבריו שגם הוא סובר כן – ועם כל זה, העולה מן הגמרא לפי פסק ההלכה אינו כן, שהרי אמרו (קידושין לב) איסי בן יהודה אומר כל שיבה במשמע, ואמר רבי יוחנן (שם לג) הלכה כאיסי בן יהודה והנה יצוה בכל שיבה אפילו על אשמאי שהוא הבור, ויחזור ויצוה על הזקן שהוא הקונה חכמה ואפילו יניק וחכים ויתכן שיהיה גם כן דעת אונקלוס, אבל יתרגם יניק וחכים בשיבה, דאיתא זקן וגלי בשיבה שבכללה כל השיבות בין שיבת התורה בין שיבת הימים:

^{סג} **עמק המלך** שער ה' פרק מח – המלך הרביעי הוא הדר בן בדר. והוא סוד יסוד היפוכו של יסוד בעולם התיקון, הנקרא הדר בסוד פרי עץ הדר, שהוא הדור כל הגוף, והדרת פנים הוא הזקן, אם יש לו זקן תחתון יש לו זקן העליון, כי הסריס אין לו זקן, ולכן נקרא יוסף יפה תואר ויפה מראה' (בראשית ל"ט ו'). והזקן של עתיק יומימי וזעיר אנפין הוא הידור כל הגוף, וכל הדרת פנים של קדושה בהם תליא, בסוד תרין מולין נוצר ונקד, המזווגים אבא ואמא, ויוצא הארת תפילין לכל הפרצופים העליונים והתחתונים. לכל אחד יש לו הארת התפילין מעולה ומשונה מחבירו. ובשער זעיר אנפין בענין הקב"ה מניח תפילין, אבאראם באר היטב בסייעתא דשמיא. והארת הזקן מסלק כל הדינים. וכל זה הוא בסוד יסוד של עולם התיקון, אבל יסוד של עולם התוהו שהוא סוד הדינים.

תיקוני דיקנא, אבל יש מדת אמת בזעיר כי התפארת נקראת מדת משפט ואמת וזו מדתו של יעקב אבינו, אלא שזו אמת שבמדות ואילו מדת ואמת שביג' מדות היא אמת לאמיתה שבכתר, ומסתמא יש קשר ביניהן.

אות ד

ולפי ההזדככות חכמתו בי"ג מדות אלו הנ"ל, כן הזדככות קול רנתו עד שקולו הוא קול נשמתו/טו בחי' הדרת פנים שחוזר למטה בחי' פנים דהיינו אמת וקול ישר של מעלה/ס"ה. **בבחי' זקן זה סיקנה חכמה (קידושין לב ע"ב/טו)** הגמ' שם דורשת שזקן שכתוב בתורה שצריך לכבדו הוא לאו דווקא זקן בגילו אלא גם צעיר שקנה חכמה, כי זקן הוא נוטריקון זה קנה חכמה. ורבנו דורש קנה דהיינו **הקנה** שבגרון שהוא

^{טו} עיין מי הנחל שחכמה ורינה הם תורה ותפילה.

צ"ע כי רבינו מדייק כאן שע"י קול לבד בלא דיבור הקב"ה מושיעו ואילו תפילה נקרא דייקא דיבור באותיות ולפי המבואר לקמן אות ו' שקול הזה הוא בחי' הון מוכרח שמדובר בדבר הרבה יותר פנימי מתפילה ואע"פ שתפילה מבואר בתורה ח שהיא גבוהה מאד שם הכוונה שפעולת מגעת למקום גבוה מאד אבל היא בעצמה בודאי בחי' מלכות פה דייקא ואילו קול הוא בחי' תפארת בחי' פנמיות התפילה

וגם עיין לק"ה חכירות וקבלנות (א ה) שקול כאן הכוונה ניגון המבואר בתורה רפב דהיינו ברור טוב מרע.

ועיין עוד לקמן אות ו' בביאור מה הוא הון.

נ"ל הפירוש האמיתי שכשתורתו שלימה זה בחי' ביטול היצד"ר אזי גם קולו הוא קול הנשמה ממש בעצמה בלא שום תערובת קול הברא של המידות הרעות והסט"א אלא קול נשמתו ונקודתו הפנמית ביותר היא זו שנשמעת ונקודה זו א"א לפגוע בה לכן יכול בקול כזה לומר בלשונות העבו"ם והרע הגמור ואעפ"כ יעלה לרצון ולעורר ישועת הש"י.

^{ס"ה} דהיינו שקולו יוצא מפנמיותו ומגלה את העצם שלו המיוחד לו

עיין בתורה ג' בהקדמה מלק"ה שיש קול ישר וחוזר ומעורב ותיקון הקול הוא שהוא כל כך מבורר עד שקול החוזר הוא ממש כמו קול הישר דהיינו שקולו הוא קול הש"י בבחי' המיוחדת לו בחי' נבואה בסגנון שלו כמובא שכל נביא סגנון משלו ואין שני נביאים בסגנון אחד עד שזה סימן לנבואת שקר כששנים מתנבאים בסגנון אחד כמבואר בחז"ל בגמ'

ועיין תורה סו נח למעלה ונח למטה דהיינו שתי רוחות שהצדיק זוכה שרוח דלתא ממש כמו הרוח דלעילא ע"י שמוציא מכח לפועל את כל מה שנמצא בחלק אלוך שלו דהיינו רוח דלעילא דהיינו נשמתו

ונ"ל שזה בחי' הדרת פנים כי הדר בארמית לחזור ורוצה לומר שחוזר ונראה בפניו הפנים של מעלה

כי פנים היינו האמת של אדם בחי' מגמת פניו ושם מאיר עד כמה הוציא לפועל את כח נשמתו וכוכה לזה בשלימות אזי חכמת אדם תאיר פניו דהיינו הארת פנים הנ"ל והדרת פנים הנ"ל שע"ז זוכה לקול הנ"ל וע"ז לשלום כנ"ל

^{ס"ו} בתולד-שקנה

^{טו} **קדושין לב: - ת"ר (ויקרא יט-לב) "מפני שיבה תקום" יכול אפילו מפני זקן אשמאי: ת"ל זקן, ואין זקן אלא חכם, שנאמר (במדבר יא-טז) "אספה לי שבעים איש מזקני ישראל". רבי יוסי הגלילי אומר אין "זקן" אלא מי שקנה חכמה, שנאמר (משלי ח-כב) "ה' קנני ראשית דרכו". ...איסי בן יהודה אומר "מפני שיבה תקום" אפילו כל שיבה במשמע. רבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא, איכא בינייהו יניק וחכים, ת"ק סבר יניק וחכים לא, רבי יוסי הגלילי סבר אפילו יניק וחכים, מ"ט דרבי יוסי הגלילי? אמר לך אי ס"ד כדקאמר ת"ק, א"כ נכתוב רחמנא מפני שיבה זקן תקום והדרת, מ"ש דפלגיניהו רחמנא, למימר דהאי לאו האי והאי לאו האי, ש"מ אפי' יניק וחכים, ות"ק משום דבעי למיסמך זקן ויראת. ותנא קמא מ"ט? אי ס"ד כדקאמר רבי יוסי הגלילי א"כ נכתוב רחמנא מפני שיבה תקום והדרת תקום והדרת פני זקן ומדלא כתב הכי ש"מ חד הוא.**

בית יוסף סימן רמד - וכתב הר"ן (יד. ד"ה אמר) נראה מפירוש רש"י דאיסי בן יהודה סבירא ליה כרבי יוסי הגלילי ביניק וחכים וחכי מסתברא דכיון דסבירא ליה דשיבה אפילו אשמאי אלמא זקן באפי נפשיה מידריש ולא קאי אשיבה וליניק וחכים אתא דאי זקן וחכם קאמר למא לי משום חכמה תיפוק לי משום זקנה ולפי זה כיון דקיימא לן כאיסי נקטינן דעומדין מפני יניק וחכים ע"כ. וכן כתב גם הרא"ש ז"ל (סי' נג) וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפרק ו' מהלכות ת"ת (ה"א).

מוציא קול/סח {ברכות סא/סט} וע' זוהר פנחס רלב. /ע/ רלד. /עא/ רלה:}. דהיינו שקנה חכמה הכוונה שע"י חכמת י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן מתקן את הקנה שהוא קול רינתו.

וזוה רמוז בפסוק (ש"ה ב/עב) עגהראני את מראיך, זה בחי' הדרת פנים, בחי' זקן/עד' כנ"ל. עי"ז מתקיים המושך הפסוק השמיעני את קולך, כי הקול לפי החכמה של דרושי התורה, לפי השכל של י"ג מדות שהוא דורש בהם את התורה. צ"ע כיון שזוכה להשגחה בעינים מה הרבותא שזוכה גם לקול שמגיע לאזנים שהן נמוך יותר ושייך גם בהסתרה. לכן נראה קצת שהראיני את מראיך אינו השגחה שלימה, וצ"ע.

וזוה שאומר הנביא (עמוס ה/ע"ה) דרשוני וחינו פשוטו של מקרא שהקב"ה אומר לישראל שאע"פ שחטאו הרבה אם יחזרו לבקשו יחיו ולא ימותו. ורבינו דורש עפ"י הנ"ל שע"י שתדרשו את התורה ביג מדות שהיא נדרשת בהן תזכו לשלום כנ"ל ומוסיף כאן שע"י שלום זוכים לחיים, כי החכמה ע"מחיה את בעליה"ע (קהלת ז')/ע"ח דהיינו/ע"ט חיות דקדושה/ע"ו ע"י שעובר את הקב"ה עם שכל ובלי ספיקות וקושיות :

סח מצינו כעין זה בתורה ג' שע"י לימוד תורה בלילה מתקן השית עוקעין שבקנה שמהם יוצא הקול וזהו קומי רוני בלילה שתהא תקומה לרינה. ויכול לשמוע קול נגינה בלי שיויק לו וכן יש רמוז בלק"ה שלזה הכוונה גם כאן כנ"ל

סט ברכות סא. - תנו רבנן. כליות יועצות לב מבין לשון מחתך פה גומר ושט מכניס ומוציא כל מיני מאכל קנה מוציא קול

ברכות נו: - הרואה קנה בחלום ישכים ויאמר (ישעיה מב-ג) קנה רצוץ לא ישבר קודם שיקדמנו פסוק אחר (מלכים ב יח-כא) הנה בטחת לך על משענת הקנה הרצוץ תנו רבנן הרואה קנה בחלום יצפה לחכמה שנאמר (משלי ד-ה) קנה חכמה קנים יצפה לבינה שנאמר (משלי ד-ז) ובכל קניןך קנה בינה אמר רבי זירא קרא קרא קירא קירא קניא בולוה מעלו לחלמא.

פ פנחס דף רלב. - ואיהו כגוןא דקנה ואיהו ו' ויוס הכפוכים הוא כמו הקנה של הריאה שהוא ארוך כעין אות ו', ור"ל הריאה היא בחינת בינה, והקנה הוא בחינת הדעת, שהיא בן י"ה מן בינה כי הדעת הוא בן ותולדה מן הבינה, ובגניזה אוקמוה מארי מתגיתין ובשכילו פירושו בעלי משנה (במס' ברכות דף ט ע"ב) הרואה קנה בחלום זוכה לחכמה וכל שכן לבינה, הדין הוא דקתיב זהו שכתוב קנה חכמה קנה בינה, והטעם דלית קנה דאיהו פחות מתרווייהו שאין קנה שהוא הדעת פחות משהיה, כי היא אוחזת בשתייה, דאינון י' חכמה, ה' בינה והם תמיד כלולות זו בזו, ושתייהם כלולות בדעת, הרי בקנה שהוא הדעת נכלל בו י"ה סוד עולם הבא. ובגניז דא ובשכיל שהקנה הוא סוד עולם הבא, לכן צריך לאתערא בשופר לריכים לעורר זכרון הקנה בתקיעת שופר, דאיהו קנה עלמא דאתי. שסופר הוא בחינת קנה סוד עולם הבא, שהוא הבינה הנקראת עולם הבא, על שם ששפעה נמשך וזכר תמיד, והיא עולם ארוך שכוללת את כל מלאכות הקנה שהוא אות ו', סודו ארץ אפים, והיינו דמשתקחי מיניה תליסר מקילין דרחמי שביום הכפוכים נמלאות ומתעוררות ממנה השלש עשרה מדות הרחמים של א"ל, בחושבן וא"ו כמספר וא"ו מלא שעולה י"ג, ואות וא"ו נחלקת א' ארץ סוד א"ל בכללות הנקרא א', ו' אפים כי ב' וי"ן עם הכללות רומזים על י"ג מדות הרחמים שבו. (רמ"ק ומפליס)

ע"י זוהר פנחס רלד. - והוא רוחא דנשיב בכנפי ריאה ואתו הכוח הגוסס בכנפי הריאה, (והיו האלה שמשכה מג"ד ד"ל להמתיק את דיני המלכות כמכר לעיל), איהו אפיך קלא בקנה הוא מוציא את הקול לך הקנה, ר"ל זה הכוח נכלל תחילה בדעת הנקראת קנה, והיא משפעת בסוד הקול ל"ק ד"ל כי היא נשמת הו"ק, דאיהו שעל הדעת נלמד קנה חכמה קנה בינה כי הדעת היא כלולה ממו"ב, ואתמר בה ונאמר בה פה אמר יהו"ה מארבע רוחות באי הרוח דהיינו מד' מוחין דתו"ב ומו"ג דלעת דלעת ד"ל ב"ל הכוח (והיינו הנשוא דג"ר כנודע), דאינון ארבע אתון יהו"ה שהם סוד ד' אותיות הו"ו"ה שיש בד' מוחין, והאי איהו רוח דדפיך בכל ערקין דלבא וזה הוא הכוח הדופק בכל עורקי הגב, ר"ל הארה זו ממתקת כל ספיקות המלכות, דאתמר בהון שנלמד בד' רוחות, אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו דהיינו שנמשכים הארת הכוח ל"ק ד"ל ולמלכות להמתיק את דיניהם. (מפליס)

עב שיר השירים פרק ב (יד) יונתי בחגי הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעני את קולך פי קולך ערב ומראיך נאודה:

ס" בתשכ"ט - הראיני (כלשון הפסוק)

ע"י נ"ל שהכוונה שבשקב"ה מבקש הראיני מראיך זה בעצמו הדרת פנים דהיינו שהיא אור חוזר מההסתכלות של הקב"ה וזה בעצמו גם השלום כי עיקר השלום נמשך מהשלום שיש לנו עם הקב"ה כי כשאין שלום אין לו הסתכלות עלינו כי כשאין שלום יש חטא לכן כדי שלא נהיה כחוטאים בבי המלך הקב"ה מפנה עורף. דהיינו שהדרת פנים ושלום הם באים כאחד.

ע"ה עמוס פרק ה (א) שמעו את הדיבר הזה אשר אנכי נשא עליכם קינה בית ישראל: (ב) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל נטשה על אדמתה אין מקימה: (ג) כי כה אמר אדני ידוד העיר היצאת אלף תשאיר מאה והיצאת מאה תשאיר עשרה לבית ישראל: (ד) כי כה אמר ידוד לבית ישראל דרשוני וחינו:

רד"ק - (ד) כי כה - אע"פ שנגזרה עליכם גזרה עוד תחיו בארצכם אם תדרשוני:

ס" בדפ"ר - מחי', בתולד - מחיה, ומתולד - תחיה (כלשון הפסוק)

ס" בדפ"ר החכמה מחי' את בעליו (צילום 50 טוף טור ד')

ע"ה קהלת פרק ז (יב) פי בצל החכמה בצל הכסף ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה:

ע"ה אע"פ שאפשר לפרש עפ"י המבואר לקמן באות ח' ונרמז לעיל אות ב' שהחולי הוא החוסר שלום בין המרות, וא"כ ע"י דרישת התורה ביג' מדות זוכים לשלום בתורתו ועי"ז בגופו ועי"ז מתרפאים מכל המחלות וזוכים לחיים. או שע"י החכמה זוכה לקול כנ"ל ועי"ז הקב"ה מושיעו ממי שמיצר לו וגם הבא להרגו נמצא ע"י דרישת התורה זוכה לחיים. אבל ממה שממשיך רבינו לומר שחכמה תחיה את בעליה יותר נראה שכוונת רבינו לחיות דקדושה, כי החכמה היא השגת מציאותו ורוממותו ית' ע"י התורה מתוך השגת אפסותו, וזו שרש כל חיות דקדושה.

פ עיין תורה ס אות ו' - פי יש גני אדם שישנים את מיייהם, ואף שנגדמה להעולם שהם עובדים את השם, ועוסקים בתורה ובתפילה, אף על פי כן כל עבודתם אין להשם יתברך נחת מהם. פי נשאר כל עבודתם למטה, ואין יכול להתרומם ולהתעלות למעלה. פי עקר החיות הוא השכל, כמו שכתוב (קהלת ז): "החכמה תחיה את בעליה". ובשעה עבודה היא עם שכל, משימין בה חיות שתוכל להתעלות. אצל כשגופל לבחינת מחין דקטגנות, בחינת שנה, אין יכול להתעלות למעלה:

אות ה

מבואר כשזוכים להדרת פנים ע"י שתורתו שלימה ע"י יג' מדות שהתורה נדרשת בהם עד שאין בה קושיות ואזי קולו מזוכך והקב"ה שומע קולו גם בלא דיבור. ונראה לומר שאין הכוונה לצעקה אע"פ שגם היא קול בלא דיבור דאיתא בחז"ל שצעקה נשמעת תמיד אפילו לאחר גזר דין, ועוד שצעקה כתיב תהלים קז ויצעקו ויצילם, משמע כל אחד שנמצא בצרה הקב"ה מצילו אם צועק אליו ולא דווקא מי שנזדכך קולו. אלא המיוחד כאן שע"י שלימות התורה זוכה שקולו הוא קול הישר בחי' קול הנשמה וקול ה' ית', עיין תורה כב עה"פ "דבקה עצמי לבשרי" שעצמי הוא קול הנשמה שמכניע את עזות הגוף, והכי נמי כאן, אע"פ שלשון רבנו כאן היא שהקב"ה רואה איזה עכו"ם מיצר לו, אבל כיוון שלא מבאר מה עושה כדי להצילו, לכן נראה שעיקר הכוונה היא להצילו מהמדה רעה של העכו"ם, וכמבואר בתורה לו שכל אומה יש לה מדה רעה שממנה חיותה, וגם מבואר שם שע"י שנופל למדה הרעה גורם שיפול גם תחת אותה אומה בפועל. וכן נראה כאן מכלל התורה שכוונת רבנו שמצילו מהעכו"ם זה ע"י בחי' למשוך את כל העולם לעבדו שכם אחד, ואמנם בשלימות זה מתקיים גם כפשוטו אבל כנ"ל עיקר התורה כאן היא כיצד מתקיים בחי' לעבדו שכם אחד בגלות, לכן נראה שעיקר הכוונה שמביא את המדה הרעה שמצירה לו לבחי' לעבדו שכם אחד. וצ"ע אולי ממה שצריך לזה דווקא קול מזוכך אפ"ל שכוונת רבינו שגם הקול בעצמו כיוון שהוא קול הישר קול הנשמה הוא בעצמו מכניע את המדה רעה (וכתורה כב), ואזי הקב"ה מתקנה ומביאה לבחי' לעבדו שכם אחד. וכגון מי שמצירה לו תאוות ניאוף אזי ע"י השמעת קולו בלבד ולפי המבואר בהשמטה בסוף התורה אזי טוב לנגן את הניגון השייך לאותה אומה שניאוף מחייה אותה (אולי צרפת) ואזי הקב"ה רואה איזה מדה מצירה לו ועוזר לו להכניע אותה ולהביאה לבחי' לעבדו שכם אחד, דהיינו לא רק להכניע אותה, אלא לתקן אותה ולהעלותה עד שיזכה לתיקון הברית ולהתקדש במותר דיקא ע"י כח ההולדה.

גם צ"ע כיון שזוכה להדרת פנים ע"י שתורתו בלא קושיות מסתמא כבר זכה לצאת מיצה"ר גשמי וא"כ זכה להשגחת הקב"ה שעיני ה' מסתכלות עליו להשיגה ולשמור עליו בכל רגע, ומאי רבותא שבשמיעת קולו גם מושיעו מהמיצר לו, הרי מי שזוכה להשגחה לא יגיע לזה. והארכנו בזה בהקדמה לבאר עפ"י תחילת דברי רבנו שמדובר כאן כיצד להביא את אור הגאולה לזמן הגלות, נמצא שאע"פ שמדבר משלימות והשגחה, אבל בזמן הגלות זה מתקיים רק בבחי' כפי השלום שזוכים לו כל אחד, כפי השלום בעצמו שזוכה ע"י מתקן את כל העולם, והשלום הכללי. עוד גם כנ"ל שקול מזוכך בעצמו גם גורם לתיקון כי קול הנשמה מכניע את עזות הגוף והמידות הרעות.

וכשנזדכך קולו, פאזי ע"י השמעת קולו/ב^א לבד בלא דיבור דהיינו ע"י ניגון/ב^ב אע"פ שאינה תפלה, הקב"ה מושיעו בעת צרתו ופ' ה' ב. בבחי' (תהלים קו) וירא ה' בצר להם בשמעו את רנתם. ע"י שמיעת קולו, הקב"ה רואה מי שמיצר לו, איזהו עכו"ם מיצר לנו/ב^א. בכל התורה הזו לא מבואר בפירוש כיצד ההצלה ובסוף התורה בבואר מאמר דסבי דבי אתונא משמע שמציל את ישראל ע"י שמאיר אמת לאומה המצרה לו ומבטל את רצונם לפנות אל העכו"ם להיות פונים אליו ית' בבחי' לעבדו שכם אחד. (לכן נראה שעיקר הכוונה אומה, למדה רעה שאצלו השייכת לה)

^א גם בדפוס - אז, ותוצו - אז

^ב צ"ע עיין בראשית (כא יז) שהקב"ה שמע את קול הנער. דהיינו ישמעאל. הרי ששמע קולו דייקא ולא היה צדיק גדול או שהרי גורש עם אמו בגלל שהיה מצחק בע"ז ושרה חששה שבנה ילמד ממנו.

^ג קול בלא דיבור צ"ע מדוע לא אומר קול בלא צעקה, שהרי צעקה הקב"ה שומע גם בקול שאינו מזוכך כמ"ש תהילים פרק קז (ו) ויצעקו אל ידוד בצר להם ממצוקותיהם וצילם: ובהמשך שם ויצעקו וכו' ויצילם ופי' מלב"ם שצעקה גדולה מזעקה, נמצא שאפילו זעקה לבד מועלת ומה הרבותא של קול בלא דיבור. וכן כמבואר בגמ' ר"ה ראש השנה דף טז. וכדרכי יצחק דאמר רבי יצחק יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין. ושם דף טז. ואמר רבי יצחק ארבעה דברים מקרעין גזר דינו של אדם אלו הן צדקה צעקה שינוי השם ושינוי מעשה צדקה דכתיב וצדקה תציל ממות צעקה דכתיב ויצעקו אל ה' בצר להם וממצוקותיהם יוציאם.

^ד לשה"כ ירמיהו יד ח'

^ה ירמיה פרק יד (ח) מקוה ישראל מושיעו בעת צרה למה תהיה כגר פארץ וכארח נטה ללון:

^ו גם בדפוס ותולד - ירא ה' בצר בלוחית תולד ותולדו - ירא בצר (כלשון הפסוק) ותוצו - ירא (ה) בצר.

^ז רואה איזה עכו"ם מיצר לנו - צ"ע בסוף התורה בהגה מוסיף רבנו שעל כן בשעת צרה טוב לנגן הניגון של אותה אומה המצירה, וצ"ע כיון שקולו מזוכך מיד רואה איזה אומה מצירה לנו ולמה לנגן גם את הניגון שלה, ובפרט שהניגון שלה מסתמא גם מעורר את מידתה הרעה? ועי"ש בשם קדושת הלוי שהניגון בעצמו גורם לשר שלה להכניע עצמו תחתינו אבל רבנו לא אומר זאת. אבל באמת משמעות דברי רבנו מכל ל מהלך התורה שהישועה שהקב"ה מושיע מהאומה המצירה היא שמביא אותה לאמונה ולעבדו שכם אחד, דהיינו שמכניע רק את הרע שלה ולא שממגר אותה לגמרי.

וזהו רמוז במה שכתוב (דברים כז)פ^ח שכשנכנסו בני ישראל לארץ נצטוו להקים מזבח בירדן ובגלגל ובהר עיבל/פ^ט והן אותם אבנים שכל פעם בנו ופרקו ומתחילה בירדן ציווה לכתוב עליהן את כל התורה **באר היטיב** ופרשו חז"ל בגמ' הובא בפרש"י שהכוונה **בשבעים לשון** [צ"א]. ורבנו דורש "באר היטיב" **שפירושים ודרושי התורה שמשם תוצאות הקול**, ו"בשבעים לשון" רומז **שעל ידם היטיב לנו בכל הלשונות ובכל העכו"ם. בבחי' בשמעו את רנתם ר"ת בא"ר, ובאר הוא לשון פירוש ודרוש לשון ביאור** וכמבואר בתורה כ' שבאר מרים על ידה זכו לביאור כל התורה וביטול כל הקושיות על הצדיק [צ"ב] נמצא שבאר רומז גם לדרושי התורה וגם לתיקון הקול רינה שנעשה על ידם והיטיב רומז להטבה שעושה הקב"ה למי שזוכה לקול הזה שזוכה שהעכו"ם נהפכים לעבדו שכם אחד וכן בפרטיות זוכה לשלום בעצמי ושבעים מדותיו :

אות ו

ולהדרת פנים הנ"ל שזוכים ע"י חכמה לדרוש את התורה ביג מדות **א"א לבא, אלא ע"י תיקון הברית. בבחי' (ד"ה א יו) הוד והדר לפניו** דהיינו הדרת פנים, זוכים לזה **כשעוז וחדוה במקומו, שהוא ברית, הנקרא בועז [ג'ג]/צ"ד** כמבואר בתיקוני הזהר שהברית נקרא בועז/צ"ד, **והוא**

^{פח} **דברים פרק כז (א) ויצו משה וקני ישראל את העם לאמר שמר את כל המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום:** (ב) והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר ירד אלהיך נתן לך והקמת לך אבנים גדולות ושרת אתם בשיר: (ג) וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבא אל הארץ אשר ירד אלהיך נתן לך ארץ זבת חלב ודבש כאשר דבר ירד אלהי אבותיך לך: (ד) והיה בעברכם את הירדן תקימו את האבנים האלה אשר אנכי מצוה אתכם היום בהר עיבל ושרת אותם בשיר: (ה) ובגית שם מזבח לירד אלהיך מזבח אבנים לא תניף עליהם ברזל: (ו) אבנים שלמות תבנה את מזבח ירד אלהיך והעלית עליו עולת לירד אלהיך: (ז) וכתבת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ירד אלהיך: (ח) **וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטיב:**

^{פט} **רש"י על דברים פרק כז פסוק (ב) והקמות לך** – בירדן ואחר כך תוציאו משם אחרות ותבנו מהן מזבח בהר עיבל נמצאת אתה אומר ג' מיני אבנים היו שנים עשר בירדן וכנגדן בגלגל וכנגדן בהר עיבל כדאיתא במסכת סוטה:

² גם בדפוס י"ד ותולד ותולד – היטיב, ומתוצו – היטיב. (כלשון הפסוק וצ"ע כי לפי המשך דברי רבינו נראה שבכוונה נקט היטיב)

^{קז} * סוטה לב מובא בפרש"י שם

^{קח} לשון ביאור ועיני תורה כ' שבאר מרים שרש ביאורי התורה

^{קט} תורה יא את ד'

^{צד} **עיני תורה יא את ד' – ואור הנה הוא בחינת טל אורות (ו), הפלולים בנאו של כבוד, בבחינת (איוב ל"ג): "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר". פעמים שלוש הם בחינת טל אורות של מלוי שלש אותיות ראשונות (פרוש, פי שלש אותיות ראשונות של שם הנהיה במלוי אלפין הם בגימטריא ט"ל, והם בחינת טל אורות, והם פלולים בהוא"ו של השם). (ז) עם גבר' שהם פלולים בברית, פי כאיש גבורתו (ח). ועל שם זה נקרא ברית בעז (תקון לא) בו עז, בו תקפא:**

עוד ביאור בזה נראה כי תכונת מידת העזות היא התקיפות שנוהג כאילו אין עוד מלבדו ונכנס לפנים ממחיצתו, כמובא בגמרא ב"ק כג. אמר רב מרי בריה דרב כהנא זאת אמרת סתם דלתות חתורות הן אצל כלב וכלבים עזי נפש הם סמל לעזות דסט"א. לכן כל משפיע צריך שיהיה בו ממידת העזות. ועוד שעיקר ההשפעה היא בבחי' השפעת צורה על חומר וכל צורה היא בחי' אש בחי' מידת השטלנות שגם היא מתכונת העזות.

ועיין ליקוטי הלכות בשר בחלב הלכה ד' אות יט – וכן יהודה אמר לתמר אנכי אשלח גדי עזים מן הצאן. כי עיקר המלחמה בענין עזות דקדושה ולהיפך חס ושלום הוא בתאוות המשגל ששם עיקר אחיזת העזות דסטרא אחרא, כי בו עז בו תוקפא. ויהודה היה צריך אז לברר העזות דקדושה שמשם עיקר מלכות דקדושה בחינת מלכות דוד ומשיח שיצא ממנו על ידי זה שנאמר עליו ה' בעוז ישמח מלך בחינת יתן עוז למלכו וירם קרן משיחו. על כן אמר אז אנכי אשלח גדי עזים, כי אלו השני מדות עזות ובשת הם שני הפכים, אבל שניהם צרכים אל הקדושה מאד, אך צריכין ליהרר מאד להשתמש עם כל מדה ומדה במקומה הראוי, אבל לא להיפך חס ושלום, ומי שפוגם בהם ומחפך הסדר שמשתמש בעזות במקום שצרכין בושות או שמתבייש במקום שצריכין עזות הוא מקלקל בזה מאד ועל ידי זה עיקר ההתרחקות מהשם שיתברך.

^{צה} **עיני תיקוני זהר דף עה: (וביאור המתוק מדכס) שם מבואר שהכוונה לעזו ותקיפות שצריך האדם כדי שיהיה לו כח לשמור הברית ובעז נקרא כן על שם שהתגבר על יצרו כמובא בגמרא.**

וזה לשון התיקונים – נשמה ונפש כד בר נש איהו מחוייב בחובין ומתגברין על אברים להטעוים עז, נשמת חיים אסתלקת מן גופא כי היא צינה ואינה סובלת אחיזת החיטונים, ונפש אשתארת תמן בגוף, ואתמר בה ותגל מרגלותיו יודלת וגולה לבין רגליו, לגבי מאן למי יודלת לגבי צדיק ודא ברית מילה לאף שכל אבריו מלוכלכין בעונות מכל מקום חותם כית קודש קיים בו (אם לא משך בערלתו ע"י ביאת גוים) וסם מולאת הנפש מקום מנוחה, ומפיש דאיהו בועז ב"ו ע"ז תקיף על יצריה כי כדן עז חריזות גיולה לשמור צינה, ומש"כ יומד שש שעורים וישת עליה, רומז על מש"כ שוקיו עמודי שש היינו נ"ה שנייהם הכנית מילה, ואם שומרי צינה אז שואית לון עלהא נשאלת רות שהיא השכינה את הנפש לאגנא עלה מאחזית החיטונים שלא יתגברו על האדם להטעויו יותר,

חדוה דמטרוניתא (א/ב) שמחת השכינה כשמחוברת להקב"ה בברית וקשר ומאיר לה פנים. וזהו "עז וחדוה במקומו" דהיינו כשתיקון הברית שהוא עז וחדוה בתיקונו, אזי "הוד והדר לפניו" דהיינו הדרת פנים. (ועפ"י הפע"ח – הוד והדר ועז, הם נה"י דיצירה, שהם חב"ד שעשיה המאירים בפניו):

וזה רמוז בשירת הים (שמו' טו/י) **עזי, זה בחי' ברית כנ"ל. וזמרת, זה בחי' קול.** ואזי ע"י ברית וזמרה **ויהי לי לישועה**, כנ"ל שע"י תיקון הברית נודרך קול רינתו ואזי הקב"ה מושיע אותו **בבחי' וירא ה' בצר להם וכו'** בשמעו את רינתם:

וזה שאמרו חז"ל (סוטה ל ע"ב/ו) **כשעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם/ו' לומר שירה/ח. כי על הים נתגלה בחי' ברית**, דהיינו זכות שמירת הברית של יוסף הצדיק/ט שעמד בניסיון

^א עיין פרי עץ חיים שער הזמירות פ"א

^ב פרי עץ חיים – שער הזמירות – פ"א – הוד והדר לפניו עז וחדוה במקומו: – הוד – זה הוד, והדר – זה נצח, עז וחדוה – זה יסוד, שהוא חדוה ועז דמטרוניתא. והכוונה, כי נה"י דיצירה אלו שהם עתה, היו תחלה ג"ר דעשייה, ולא ישלטו בהם הקליפות, אלא אדרבה, יהיה עז והדר וחדוה. כי כל אלהי העמים אלילים – אלו הקליפות. וה' שמים עשה – פי', פנימית חב"ד דעשייה שעלו לחיצונית נה"י דיצירה ישארו שם, ולא יאחוז בהם הקליפות. וזהו, הוד והדר – נצח, עז וחדוה – יסוד. "לשפוט את הארץ. ר"ת לאה. כי ממנה המשפט. וכן, וישב משה "לשפוט את העם. כי הוא ב"ד העליון שבבינה, והלל לה. הלל – גי' אדני", יחבר לה דכורא:

^ג **שמות פרק טו (א) אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לידוד ויאמרו: לאמר אשירה לידוד פי גאה וגאה סוס ורכבו רמה בים: (ב) עזי וזמרת יהי לי לישועה זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארממנהו:** ולפי רבנו מתפרש – "אז ישיר" זה הקול ועי"ז הישועה "סוס ורכבו רמה בים". ושוב "עזי וזמרת" זה הקול שע"י תיקון הברית ועי"ז "ויהי לי לישועה". "זה" – תיקון הברית, עי"ז "ואנוהו" – הדרת פנים, שע"ז זוכה לקול הנ"ל.

^ד גם בדפוס ותולד – וירא ה' בצר, ובתולדו – וירא בצר, (כלשון הפסוק), ותתצו – וירא (ה' בצר).

^ה בתקפא (סוטה לב ע"ב) ובתשכט תוקן

^ו **סוטה ל: – ת"ר בו ביום דרש רבי עקיבא בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה וכיצד אמרו שירה כגדול המקרא את הלל והן עונין אחריו ראשי פרקים משה אמר (שמות טו–א) אשירה לה' והן אומרים אשירה לה' משה אמר כי גאה גאה והן אומרים אשירה לה' רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר כקטן המקרא את הלל והן עונין אחריו כל מה שהוא אומר משה אמר אשירה לה' והן אומרים אשירה לה' משה אמר כי גאה גאה והן אומרים כי גאה גאה רבי נחמיה אומר כסופר הפורס על שמע בבית הכנסת שהוא פותח תחילה והן עונין אחריו במאי קמיפלגי רבי עקיבא סבר לאמר אמילתא קמייתא ורבי אליעזר בנו של ר"י הגלילי סבר לאמר אכל מילתא ומילתא ור' נחמיה ' סבר ויאמרו דאמור כוליהו בהדי הדדי לאמר דפתח משה ברישא**

תנו רבנן **דרש רבי יוסי הגלילי בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה וכיצד אמרו שירה עולל מוטל על ברכי אמו ותינוק יונק משדי אמו כיון שראו את השכינה עולל הגביה צוארו ותינוק שמת דד מפיו ואמרו זה אלי ואנוהו שנאמר (תהילים ח–ג) מפי עוללים ויונקים יסדת עוז היה רבי מאיר אומר מנין שאפי' עוברים שבמעני אמן אמרו שירה שנאמר (תהילים סח–כז) במקלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל (והא לא חזו אמר רבי תנחום כרס נעשה להן באספקלריא המאירה וראו):**

^ז **נתנו עיניהם לומר שירה הלשון צריך ביאור – ואולי הכוונה נתנו רצונם כי עיני אדם מביטות להיכן שהולך והיינו מגמת פניו שפונה להיכן שרוצה ללכת ולכן בלשון מושאל במקום עלה ברצונם לומר שירה אומרים נתנו עיניהם לומר שירה**

אבל רבינו מפרש עיני החכמה ולפ"ז הפי' נתנו חכמתם לומר שירה כי השירה לפי החכמה

ואולי כיון שהחכמה מאין מצא הרי שרש החכמה ברצון אין סתירה כל כך בין הפשט לדרש ובפרט שחכמה שמדובר כאן היא יג מדות ששרשן ביג מדות רחמים שהן באמת בכתר דהיינו בחי' רצון

^ח **כי קריעת הים ע"י תיקון הברית כדלקמן ועי"ז עלו מן הים נגרש מים הזדונים כלל התאוות כולן וזכו לחכמה ולהדרת פנים דהיינו נתנו עיניהם עיני החכמה היינו הזדככות החכמה שע"ז הזדככות הקול דהיינו שירת הים כנ"ל.**

^ט **מאור ושמש – פרשת ויגש – והנה זאת ידוע מספרים הקדושים שעיקר גלות מצרים היתה בשביל להעלות הניצוצים הקדושים שנפלו ונבלעו בארץ מצרים שהוא דבר והיפוכו במקום אבי אבות הטומאה שהמה שטופי זימה מאד כידוע, והיה על ידי שאדם הראשון פירש מאשתו מאה ושלושים שנה ונבלע בארץ מצרים, ועיקר גלות מצרים היתה להעלות אותם הניצוצות למקום שורשם לקדושה עילאה ולעשות אותה כמצולה שאין בה דגים היינו שלא להשאיר בה שום ניצוץ קדושה במקום הטומאה, וכן עשו ואז נגאלו. והתיקון הלו לא היה יכול להיות כל כך בשאר ארצות כמו בארץ מצרים כי הוא קרויה ערות הארץ והמה שטופי זימה לכן שם היה יכול להיות תשובת המשקל על ניצוצים הקדושים בזה שהיו גדורים מערה: וזהו שאמרו חז"ל (ויקרא רבה לב, ה) בזכות שלושה דברים נגאלו אבותינו ממצרים ואחד מהם הוא שאלו שינו את לשונם והיינו שהיו גדורים מערה כי ברית הלשון מכון לברית המעור והיינו תיקון אות ברית קודש, לכך הוכרחו דוקא לגלות מצרים לתקן את אות ברית קודש והוא תשובת המשקל באותו מקום השטופי זימה שם יוכל להיות התיקון להעלות הניצוצות הקדושות שנפלו באותן מאה ושלושים שנה. ולא היה דבר נקל הוא זה לתקן דבר זה עד שורשו ולא היה באפשרי ביד בני ישראל להעלות כל כך הניצוצים הקדושים, לכך היה הקב"ה מסבב סיבובים במכירת יוסף דוקא שהוא סוד צדיק שומר הברית ודוקא למצרים שהוא דבר והיפוכו אבי אבות הטומאה ערות הארץ שטופי זימה ושם ניסה הקב"ה אותו באשת פוטיפר**

עם אשת פוטיפר וברח ממנה כשבקשה להחטיאו, ובזכות זה ים סוף ברח לצדדים ממטה משה שציווה עליו להיבקע ל"ב גזרים **כמ"ש חז"ל** במדרש על הפסוק בתהלים **הים ראה וינס** [י] מה הוא ראה? ראה את יוסף הצדיק שכתוב בו וינס **י"ויצא החוצה** [יב] ועל כן גם הים/י נס מפני מטה משה {מ"ר **וישב פז** [יד] ט/ט/טו}.

וע"י הברית זוכים להדרת פנים כנ"ל, וזהו שע"י הברית שהתגלה בים נתקיים בחי' **נתנו עיניהם שזה בחי' הדרת פנים, בחי' זקן** של אריץ אנפין שחוזר ונראה דומה לו למטה, וזקן נוטריקון **זה קנה חכמה**, כי עיניים רומז לחכמה **כמו שפרש"י (בראשית ג')/י** **ותפקחנה עיני שניהם ע"ש החכמה נאמר**

ועמד בנסיון ולא פגם את אות ברית קודש, וזאת בלתי אפשרי היה באיזה משאר האחים כי אולי לא יעמדו בנסיונם ודוקא יוסף הצדיק שהוא סוד צדיק שומר הברית הוא יכול לעמוד בנסיון זה בשמירת הברית והוא המשיך דבר זה למצרים שהתחיל לתקן שם תיקון הברית מפגימת אדם הראשון. ומעשה אבות סימן לבנים שבעקבותיו דרכו אחר כך בני ישראל בארץ מצרים בגדירת הערוה עצמם ועשו התיקון הזה בשלימות בתיקון שמירת הברית והעלו כל הניצוצים עד שעשאו כמצולה שאין בה דגים, וחולת יוסף שהמשיך זאת לא היה כח ביד בני ישראל למשוך ולתקן זאת רק על ידי המשכת יוסף הצדיק היו יכולים אחר כך בני ישראל לתקן זאת עד שורשו והיו יכולים לעלות ממצרים והיה הגאולה על ידי יוסף על ידי שהתחיל להמשיך דבר זה. וזהו שאמרו במדרש (מדרש תהלים קיד) על פסוק (תהלים קיד, ג) הים ראה וינס ארונו של יוסף ראה וכו':

^ג תהלים קיד ג'

יא גם בדפוס ותולד- וינס ויצא, בתולד- וינס וינס ויצא, ומתוצו- וינס (וינס) ויצא

יב בראשית לט יב

^{יג} **ראיתי מקשים** מהכתוב מלאה הארץ דעה כמים לים מכסים דמשמע שהים הוא קרקעית הים ולא המים, (עיין רמב"ן בראשית א' ט' ובית הלוי שם א' ה') ובספר חבצלת השרון בראשית עמ' יד. מבאר עפ"י שוינס הים הכוונה שהים דהיינו קרקע הים נס להתהפך מבריאה של ים לבריאה של יבשה. כי קרקע ים וקרקע יבשה הן שתי סוגי בריאה.

יד פסקא ח'. ובוודר בשלח מט סוף ע"ב

טו בכל המהדורות כתוב בסעות מ"ר וישב פ' ד'

^{טז} **בראשית רבה** – פרשה פז פסקה ח – ותתפשהו בבגדו וגו' ויצא החוצה קפץ בזכות אבות היך מה דאת אמר (בראשית טו) ויוצא אותו החוצה שמעון איש קטרון אמר בזכות עצמותיו של יוסף נקרע הים לישראל הה"ד (תהלים קיד) הים ראה וינס בזכות ויעזוב בגדו בידה וינס ותקרא לאנשי ביתה נתנה אותו בפיהם של כולם ותנח (אדוני) בגדו אצל רבי אמי אמר מחבקתו ומנשקתו:

ילקוט שמעוני בראשית – פרק לט – רמז קמו ותתפשהו בבגדו וגו' וינס ויצא החוצה. קפץ בזכות אבות כד"א ויוצא אותו החוצה. שמעון איש קטרון אמר בזכות עצמותיו של יוסף קרע הים לפני ישראל שנאמר הים ראה וינס בזכות וינס ויצא החוצה.

ועיין **פרפראות לחכמה** – אות א: – אמר המחבר, ממאמר זה יכולין לפרש מדרש פליאה, הובא בספר מאמר מרדכי ובשאר ספרים גם כן וזה לשונו **הים ראה וינס** מה ראה **ברייתא דרבי ישמעאל** ראה והוא על פי מה שמבואר במאמר זה שעל הים נתגלה בחינת ברית כמאמר רז"ל (מדרש רבה וישב פ"ז) הים ראה וינס ויצא החוצה. והענין הוא כי ידוע מהקטרוג שהיה בשעת קריעת ים סוף הללו עובדי עבודה זרה וכו', ואם כן יש להבין במה נמתק זה הקטרוג כשראה את ארונו של יוסף שזכה לשמירת הברית? אך על פי הנ"ל מבואר היטב, כי על ידי תיקון הברית זוכין להדרת פנים היינו בחינת הזדככות החכמה בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, ועל ידי זה זוכין להזדככות קול רנתו, ועל ידי זה זוכין לשלום, ועל ידי זה משליכין הכל אלילי כספם וזהבם ופונגים רק אל השם יתברך לעבדו שכם אחד. **נמצא שעל ידי בחינת ברית נתבטלין כל העבודה זרה כנ"ל**, על כן על ידי זה נמתק הקטרוג שעל הים. **וזה שכתוב יונתי בחגוי וכו' שמדבר שם מהדוחק שהיה לישראל על הים מחמת הקטרוג הנ"ל**, הראיני את מראיך בחינת הדרת פנים, השמיעיני את קולך בחינת הזדככות הקול, שעל ידי כל זה היה קריעת ים סוף. וזהו שאמר המדרש גם כן הים ראה, מה ראה, היינו הגם כי מבואר ראה וינס, כמו שדרשו רבותינו ז"ל על זה שראה ארונו של יוסף, אבל מכל מקום יש להבין איך נמתק הקטרוג על ידי זה? ועל זה תירץ ברייתא דרבי ישמעאל ראה, היינו שעל ידי בחינת זכותו של יוסף בחינת ברית נמשך בחינת הארת פנים שהוא בחינת ברייתא דרבי ישמעאל, היינו שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, והדרת פנים הוא בחינת יעקב שעל ידי זה בא שלום, ועל ידי זה נתבטלין כל העבודה זרה, ויטו כולם שכם אחד לעבודתו יתברך. **שזה בחינת (בראשית נב) ויבוא יעקב שלם עיר שכם**, ועל כן על ידי זה נקרע הים. וזה שכתוב מה לך הים כי תנוס, היינו בחינת הקשיא הנ"ל, והתירוץ מלפני אלהי יעקב, היינו בחינת התגלות אלקות שנמשך על ידי בחינת יעקב בחינת הדרת פנים, שעל ידי זה יתקן כל העולם כנ"ל. ועיין זוהר בשלח דמ"ר ר"י אמר זכותא דיעקב אגין עליהו דישראל וכו' ע"ש:

^{יז} **בראשית פרק ג** (ז) **ותפקחנה עיני שניהם וידעו כי עירמם הם ויתפירו עליה תאנה ויעשו להם חגרת:**

רש"י (ז) ותפקחנה וגו' – לענין החכמה דבר הכתוב ולא לענין ראייה ממש וסוף המקרא מוכיח: וידעו כי עירומים הם – אף הסומא יודע כשהוא ערום אלא מהו וידעו כי עירומים הם מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו הימנה (ב"ר): עלה תאנה – הוא העץ שאכלו ממנו בדבר שנתקלקלו בו נתקנו (סנהדרין ע) אבל שאר העצים מנעום מליטול עליהם ומפני מה לא נתפרסם העץ שאין הקב"ה חפץ להונות בריה שלא יכלימוהו ויאמרו זהו שלקה העולם ע"י. (מדרש רבי תנחומא):

שפתי חכמים (ט) כלומר לענין החכמה של ידיעה נאמר שנודע להם עכשיו מה שאבדו, ר"ל היא מצות ומעץ הדעת וגו'. (רא"ם). ונ"ל דלענין החכמה של דעת טוב ורע הכתוב מדבר, וכמו שכתב הרב לעיל (ב, כה). ואע"פ שניתנה בו דעה לקרוא שמות לא ניתן בו יצה"ר עד אכלו מן העץ. ומה שכתב וסוף המקרא מוכיח היינו שלא אמר הכתוב ויראו כי עירומים הם אלא וידעו שמע מינה שנתחדש בהם ידיעה וכו'. (נחלת יעקב):

רוצה לומר כיון שבוודאי אין הכוונה לעיניים גשמיות הכוונה לעיני השכל שבשעת החטא היו סגורות ונפתחו אח"כ וראו מה הפסידו ע"י החטא (רש"י), וגם כיון שנכנס בהם היצה"ר נפקחו עיני שכלם להכיר את הרע מה שקודם החטא לא הכירוהו כלל (שפ"ח): ומכאן למד רבינו לדרוש שגם מה שכתוב נתנו עיניהם לומר שירה הכוונה נתנו חכמתם דהיינו הדרת פנים עי"ז זכו לקול שירה מוזכר.

לומר שירה, זה בחי' קול שנתגלה ע"י החכמה.

וזה שאמרו חז"ל בגמ' (סוטה ל ע"ב) י"ח/ט"ו שבשירת הים גם עוללים ויונקים [כ"ז/כ"א] אמרו זה אלי ואנוהו [כ"ב], דהיינו קול רינה מוזכר, שזוכים ע"י תיקון הברית שרמוזו בתיבת זה שרמוזו על בחי' ברית, בחי' (שמו"ג) [כ"ג/כ"ד] וזה לך האות פשוטו של מקרא אמר הקב"ה למשה רבנו בסנה כשביקש לשלחו לגאול את ישראל וא"ל זה הסנה שבו ער ולא נאכל הוא האות לך שהקב"ה מדבר עמך ושתצליח בשליחותך, ורבנו דורש זה רומז לאות הברית כי הברית מילה מכונה אות. ואנוהו, זה בחי' הדרת פנים כי אנוהו לשון נוי ויופי כמובא בהלכה שלומדים מכאן ליפות את המצוות, ונוי ויופי היינו הדרת פנים. נמצא שרמוזו בדרשת חז"ל הנ"ל שע"י תיקון הברית זוכים להדרת פנים ועי"ז לקול רינה. וצ"ע א"כ לאיזה ישועה זכו ע"י הקול רינה, ואולי/כ"ח כיון שכשעלו מן הים עדיין חששו שהמצרים יעלו מהצד השני, וע"י קול הרינה זכו שהים פלט את המצרים ורכושם העצום שהיא ביזת הים ורק אז הרגישו את שלימות הישועה: צ"ע מדוע נקט רבנו את דרשת הגמ' הרי גם בלא זה הכל רמוזו בשירת הים, ומה הוסיף במה שהזכיר שגם עוללים ויונקים אמרו שירה, ואול כדי לרמוז לקול דייקא ע"כ לא הזכיר העוברים שאין להם קול ולא הגדולים שיש להם כבר גם דבור, והכל רמוז גם בפסוק זה לבדו מפי עוללים יונקים יסדת עז דהיינו תיקון הברית המתגלה בקולם הוך שאין בו חטא, עי"ז השבת אויב.

וזהו פי' (משלי כט/כ"ו) רועה זונות יאבד הון, פשוטו הון הוא ממון והפי' שע"י פגם הברית מאבד פרנסתו. ורבנו דורש שהון הוא קול והפי' שע"י פגם הברית נפגם הקול רינה, כי הון זה בחי' קול, כמ"ש

^{כ"ח} בתקפא - (סוטה חס ע"א) ובתשכס - (סוטה חס)

^{כ"ט} סוטה ל: תנו רבנן דרש רבי יוסי הגלילי בשעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה וכיצד אמרו שירה עולל מוטל על ברבי אמו ותינוק יונק משדי אמו כיון שראו את השכינה עולל הגביה צוארו ותינוק שמת דד מפיו ואמרו זה אלי ואנוהו שנאמר (ותהילים ח-ג) מפי עוללים ויונקים יסדת עוז היה רבי מאיר אומר מנין שאפי' עוברים שבמעני אמן אמרו שירה שנאמר (ותהילים סח-כז) במקלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל (והא לא חזו אמר רבי תנחום כרס נעשה להן כאספקלריא המאירה וראו):

^{כ"ג} תהילים ח' ג'

^{כ"א} תהילים פרק ח (ג) מפי עוללים ויונקים יסדת עז למען צורריך להשבית אויב ומתנקם:

מצודות דוד (ג) מפי עוללים ויונקים - מן פי העוללים אשר הם סתומים במעי אמן ובהולדם נפתח פיהם ויונקים תדיר משדי אמן מן הפלא הוזה יסדת יסוד מוסד לדעת עוזך כי הוא דבר שאין הטבע מתחייב. למען צורריך - למען הכחיש צורריך אשר כחשו בה'. להשבית - לבטל דברי האויב והמתנקם את המאמינים בה':

^{כ"ב} שמות טו ט'

^{כ"ג} נזכר בתנ"ך עוד כ"פ - שמואל א ב לד. מלכים ב יט כט, שם כ' ט', ישעיהו לו ל, שם לח ז'.

^{כ"ד} שמות פרק ג (י) ועתה לכה ואשליחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים: (יא) ויאמר משה אל האלהים מי אנכי פי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים: (יב) ויאמר פי אהיה עמך וזה לך האות פי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על הקר הקוה:

רש"י (יב) ויאמר כי אהיה עמך - השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון שאמרת מי אנכי כי אלך אל פרעה לא שלך היא כי אם משלי כי אהיה עמך וזה המראה אשר ראית בסנה לך האות כי אנכי שלחתיך ותצליח בשליחותי וכדאי אני להציל כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו אוכל כך תלך בשליחותי ואינך ניזוק. וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים דבר גדול יש לי על הוצאתי זו שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף ג' חדשים שיצאו ממצרים. דבר אחר כי אהיה עמך וזה שתצליח בשליחותך לך האות על הבטחה אחרת שאני מבטיחך שכשתוציאם ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה שתקבלו התורה עליו והיא הזכות העומדת לישראל. ודוגמת לשון זה מצינו (ישעי' לז) וזה לך האות אכול השנה ספיה וגו' ומפלת סנחריב תהיה לך לאות על הבטחה אחרת שארצכם חריבה מפירות ואני אברך הספיחים:

^{כ"ה} כך תירץ לי החברותא אריה

^{כ"ו} משלי כט (ג) איש אהב חקמה ישמח אביו ורעה זונות יאבד הון

מצודות דוד (ג) ורועה - המחבר עצמו לזונות מאבד הון אביו בתת להם אתנן ויצער עוד את אביו: מצודות ציון (ג) ורועה - מל' ריעות וחבור:

רלב"ג - ויאבד ממנו קנין כל הון וכל שלימות אנושי:

מלבי"ם - גם ידבר על צד הנמשל, אם יאהב חכמות חיצוניות שהם האשה זרה ונכריה וזונה הנאמרים בס' זה, יאבד הון הנפש אשר אספה מחקי החכמה. הון והטיותיו נזכר בתנ"ך כו פעמים וכולן הכוונה לממון לבד ממשלי ל' "אש לא אמרה

חז"ל כבד את ה' מהונך [כ"ז/כ"ח] פשוטו של מקרא הוּן הוא ממון והכוונה לכבודו במצוות צדקה, ובמדרש/כ"ט דרשו שהכוונה לכבד את הקב"ה בכל מה שחננך ולדוגמא אם יש לך קול ערב. ובפרש"י/ל"ו על משלי בסוגרים כתוב שהלימוד הוא בלשון **אל תקרי מהונך אלא מגרוּןך** (לא"ב) דהיינו מי שקולו ערב יזמר בו לכבודו ית'. ורועה זונות/ל"ג הוא כינוי למי שפוגם בברית וכשפוגם בברית, **נפגם קולו/ל"ד** ומאבד הוּן/ל"ה.

ויעקב ששמר בריתו, כמו שדרשו חז"ל על הפסוק מברכת יעקב אבינו לראובן בנו **(בראשית מט)/ל"ו** ראובן בני אתה כחי וראשית אוני, רוצה לומר שיעקב הוליד את ראובן מטיפה ראשונה כי מעולם לא יצא ממנו טיפה לבטלה, וע"י ששמר הברית **זכה לקול מזוכך בבחי'** מה שאמר יצחק אבינו ליעקב כשבא אליו בבגדי עשו לקבל הברכות **(שם כז) הקול קול יעקב** פשוטו של מקרא שיצחק אומר ליעקב אע"פ שבחוש

הוּן" וביאר רבינו בחיי בהקדמה לכי תבוא שהכוונה לענין אסיפה. וכנראה כיון שרוב ענין אסיפה בעוה"ז מתבטאת באסיפת ממון לכן נעשה שם נרדף מושאל לאסיפה

רבינו בחיי בהקדמה לפרשת כי תבוא – ועל כן אמר שלמה בכאן כבד את ה' מהונך. ולשון הוּן כולל כל מיני הספוק שאוצרים באוצרות, והוא מלשון (תהלים קיט) כעל כל הוּן, (משלי ל) ואש לא אמרה הוּן, כי לא תשבוע האש מלשרוף כל זמן שתמצא גוף מקבל השרפה, או לפי המדרש על אשה של גיהנם, והכוונה שאין ליסורי הרשעים בגיהנם סוף ותכלית.

כ"ו משלי ג' ט'

כ"ח משלי פרק ג (ט) כִּבֵּד אֶת יְדֹן מְהוֹנֵךְ וּמִרְאשִׁית כָּל תְּבוּאָתָךְ:

רבנו יונה – כבד את י"י מהונך וגו'. שב אל ענין הבטחון ואמר כבד את י"י מהונך, ובא להזהיר שלא תרע עינו בפזרו ממון למצות ולצדקות, ולא ידאג פן יחסר הונו במתנת ידו, אבל יבטח ביי"י כי בגלל הדבר הזה יברכהו וכל אשר לו ירבה, כאשר יתבאר אחרי כן:

כ"ט **פסיקתא דרב כהנא** – פסקא י אות ג – ד"א כבד את י"י מהונך (שם) שאם היה קולך ערב פרוס את שמע ועבור לפני התיבה על שם כבד את י"י מהונך (שם)

מדרש תנחומא ראה – פרק יב – דכתיב (שם ג) כבד את ה' מהונך שאם היית נאה אל תהי פרוץ בעריות שלא יהו הבריות אומרין איש פלוני נאה ואינו גדור מן הערוה על כן כבד את ה' מהונך ד"א עביד בהונך עד דלא תעביד בלא הונך ד"א אם היה קולך ערב הוי פרוס על שמע ועובר לפני התיבה ע"ש כבד את ה' מהונך ממה שחנינך כבד את ה' מהונך.

פסיקתא רבתי – **פרשה כה** – דבר אחר כבד את ה' מהונך שאם היית בעל נוי שלא תטעה אחר הזנות אלא כבד יוצרך וירא ממנו וקלסהו בנוי שנתן לך כבד ה' מהונך. דבר אחר בקולך שאם היה קולך נאה והיית יושב בבית הכנסת עמוד וכבד ה' בקולך. חייא בן אחותו של רבי אליעזר הקפר היה קולו נאה והיה אומר לו חייא בני עמוד וכבד את ה' ממה שחננך. נבות היה קולו נאה והיה עולה לירושלים והיו כל ישראל מתכנסים לשמוע קולו פעם אחת לא עלה והעידו עליו אותם העדים בני בליעל (אבד) ונאבד מן העולם מי גרם לו על שלא עלה לירושלים בראיה לכבד את ה' ממה שחננו למה שכבר אמרה תורה לא יחמוד איש את ארצו (שמות ל"ד כ"ד) אימתי בעלותך ליראות את פני ה' אלהיך (שם) ואילו עלה לא היה אובד נפשו בשביל חמדת כרמו.

ל **רש"י משלי פרק ג פסוק ט** מהונך – מכל מה שחננך אפי' מקול ערב (אל תקרי מהונך אלא מגרוּןך). ומראשית – אלו תרומות ומעשרות:

לא **כמובא בבאה"ט סי' נג בשם הפסיקתא, וכן ברש"י משלי ג' בה"ה שם. ולשון הפסיקתא אלא מחננך וכו' אם נתן לך קול ערב וכו'**

לב הערה זו ציין הסשעריינער רב - כאן בתוך דברי רבינו ובתורה יש אות ג ובתשכ"ט ציין הרב קדור בתורה ח' תנינא אות יב לססה בהערות

לג **אע"פ שבעצמו יכול להיות גם טריס כי עיקר כוונתו זה הפרנסה, אבל העוסק בזה ונעשה סרטור לעבירה של פגם הברית זה בעצמו פגם הברית.**

לד **חיי מוהר"ן** – אות רטז – (לב) על ענין חכמת השיר והמליצה הנקרא בלשונם פאזיא אמר מי שאינו יכול פא זיא והינו למאס בתאות המשגל פראינו אינו יכול פאזיא. כי רועה זונות יאבד הוּן, ואל תקרי מהונך אלא מגרוּןך נמצא שרועה זונות יאבד את הקול והשיר. ועל פן מי שאינו יכול פא זיא שיהיה אצלו נמאס ופא זיא שתהיה, יהיה אצלו נמאס ופא, אינו יכול פאזיא והבן:

לה **הריצ"ח בתורה יט** ביאר שהוּן רומז לבחי' עצם האדם הפנימיות דפנימיות שלו לחלק אלוך ממעל לנקודה המיוחדת לו ונרמז במה שהוּן אותיות סוף דנשמה ותוך דרוח וראש דנפש. ועפ"ז משמע שההוּן נקרא קול כי קול הכוונה פנימיות כי הוא פנימיות הדיבור. ועיין תורה יט אות ו' שהוּן הוא לשון הקדש דהיינו לשון הבא מקודש דהיינו לשון הבא מחכה דאקרי קדש. וכמבואר כאן.

לו **בראשית פרק מט ג** (ג) ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני יתר שאת ויתר עז:

רש"י (ג) וראשית אוני – היא טפה ראשונה שלו שלא ראה קרי מימיו (ב"ר ויבמות עו):

המישוש אתה דומה לעשו אבל קולך דומה לקול יעקב, ורבינו דורש שע"י תיקון הברית הנ"ל זכה יעקב לקול מזוכך הנ"ל/ל"ו: /לחן

ומבחי' קול זוכה לשלום/לט הכללי בחי' לעבדו שכם אחד ע"י בחי' וירא בצר להם בשמעו את רינתם. בבחי' הכתוב **שיר השירים אשר לשלמה** [מ], ודרשו חז"ל ששלמה רומז **למלך שהשלום שלו** [מא] נמצא שבחי' שיר השירים/מב דהיינו קול מזוכך ע"י זוכים לבחי' שלמה דהיינו לשלום: **ובשביל זה, תיכף אחר קול רנה** [מג/מד] **של שירת הים**, התקיים בהם "קול רנה וישועה" והישועה היתה **שזכו לשבת שלום** רוצה לומר שע"י הקול רנה זכו לשלום וזה התבטא בזה שקבלו מצוות שמירת זוכירת שבת/מח היא בחי' שלום כמבואר בזהר (מ"ו/מ"ז). כי כשעלו מן הים נסעו למקום הנקרא מרה **כמ"ש (שמות טו)/מח ויבואו מרתה**, ושם נצטוו בכמה מצוות **ושבת במרה נצטווה עם ישראל (כשרז"ל סנהדרין נו ע"ב/מט)**.

^{לו} **יעקב אבינו** מעיד על עצמו שער הולדת ראובן לא יצא ממנו טיפה לבטלה, וכ"ש בזמן שקיבל הברכות שזה היה כעשרים שנה קודם. ואם זכה לקול זכה גם להיות שלם בתורתו כמבואר לעיל, וכ"ש כשיצא לחרן אחרי יד שנים שלמד תורה בבית המדרש של שם ועבר. וא"כ צ"ל שמה שאמרה הגמ' שבא לשכם שלם בתורתו החידוש אע"פ שעבר את לבן ואת המלאך של עשו אעפ"כ היה שלם.

^{לז} **אולי אפשר** שרמוז בזה שיעקב בבגדי עשו זו בחי' של הארת לעתיד לבוא בדרו של גלות וע"כ יעקב שזכה להארת פנים לא ניכר אלא בקולו דייקא, כי בבגדי עשו א"א שתיהיה עליו השגחה גמורה שלא יהיה כחוטא בבית המלך.

^{לט} **צ"ע כיצד זכה לקול בלא שלום הרי הקול קול נשמתו קול הישר בלא שום קול הברא א"א לזכות לזה אלא ע"י שלום גדול במדותיו.**

^מ שיר השירים א' א'

^{מא} * שיר השירים רבה פ"א יא

^{מב} **שיר השירים בחי' קול מזוכך בחי' שלום** – עיין שיחות הר"ן שיחה רמג שכל הרפואות שבעולם כלולות בשיר השירים וכו' **ועיין לקמן אות ז** שהשלום הוא רפואה לכל הדברים ונראה שכיון שהוא בחי' קול שזוכים ע"י בחי' שלום לכן הוא בחי' שלום שכלול בו כל הרפואות.

^{מג} לשה"כ תהילים קיח טו

^{מד} **תהילים פרק קיח (טו) קול רנה וישועה באהלי צדיקים ימין ידוד עשה חיל:**

רש"י (טו) קול רנה וישועה – תהיה לעתיד באהלי צדיקי' ומזה קול הרנה ימין ה' עשה חיל ימין ה' רוממה וגו':

^{מה} **ומשמעו ישראל בעצמם ע"י שיר הים משכו לעצמם את השבת ולכן נתן להם הקב"ה את השבת מיד בחניה הראשונה אחר שעלו מן הים.**

^{מו} **עיין זהו קרח קעו:**

^{מז} **זוהר קרח דף קעו**. – ואמר עוד **קרח אָזִיל בְּמַחְלוֹקֶת קרח הלך במחלוקת, והיינו יקח קרח שנטל לעצמו את המחלוקת, מאי מחלוקת** מה הלשון מחלוקת, ואמר **פְּלוּגְתָא** הוא לשון פירוד וחלוקה, **פְּלוּגְתָא דְלְעִילָא וְתַתָּא** רצה לעשות פירוד למעלה ולמטה, שהמאחד ביניהם הוא השלום (והיינו היסוד המאחד בין תפארת למלכות), **וּמֵאֵן דְּבָעֵי לְאַפְלָגָא תְּקוּנָא דְעִלְמָא** ומי שרוצה להפריד את תיקון העולם, **יְתַאֲבִיד מְפִלְהוּ עֲלֵמִין** יהיה נאבד מכל העולמות, שהרי אין קיום לעולם אלא על ידי השלום, ולכן קרח שלא רצה בשלום נאבד מכל העולמות. ואמר עוד כי **מַחְלוֹקֶת היינו פְּלוּגְתָא דְשְׁלוֹם** כלומר נגדי ובר פלוגתיה של השלום, **וּמֵאֵן דְּפְלִיג עַל שְׁלוֹם, פְּלִיג עַל שְׁמָא (דף קעו ע"ב) קְדִישָׁא** ומי שחולק על השלום, שאינו רוצה בשלום אלא במחלוקת, חולק על שם הקדוש, **בְּגִין דְּשְׁמָא קְדִישָׁא שְׁלוֹם אֶקְרִי** לפי ששם הקדוש נקרא שלום. (כמ"ק ומפ"ק)

הנה מלת שְׁלוֹם היא כנוי לתפארת, (כמ"ס נח"א דף פו ע"א), וז"ל קב"ה אֶקְרִי שְׁלוֹם. וכן היסוד נקרא שְׁלוֹם, כמ"ס לעיל (דף קטו ע"ג), וז"ל ונתתי שְׁלוֹם בְּאֶרֶץ, לֹא יִסוּר, וכן מצאנו בפרש"י דערט, והטעם שנקראים שְׁלוֹם, לפי שהם מכייעים ועושים שְׁלוֹם בין ז' הקוים.

תָּא חוּי, לִית עֲלֵמָא קָאִים בא וראה כי אין העולם עומד, להיינו המלכות הנקראת עולם אינה יכולה לעמוד, **אֲלָא עַל שְׁלוֹם** שהוא מדת היסוד, ומפרש **פְּד בְּרָא קְדִישָׁא בְּרִיךְ הוּא עֲלֵמָא** כשברא הקב"ה את העולם, **לֹא יִכִּיל לְאַתְקִימָא** לא היה יכול להתקיים, **עַד דְּאַתָּא וְשָׂרָא עֲלִייהו שְׁלוֹם** עד שבא ושרה עליהם השלום, **וּמֵאֵן הוּא** ומה הוא השלום, ואמר **שְׁבַת** שהיא מדת היסוד, **דְּאִיהוּ שְׁלָמָא דְעֵלְאִי וְתַתָּאִי** שעל ידו יש שלום בעליונים ובתחתונים, **וּכְדִין אֲתְקִימֵם עֲלֵמָא** ואז נתקיים העולם, **וּמֵאֵן דְּפְלִיג עֲלִיהֵ יְתַאֲבִיד מְעֵלְמָא** ומי שחולק על השלום יהיה נאבד מן העולם.

^{מח} **שמות פרק טו (כב) וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּם סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל מִדְבַּר שׁוּר וַיִּלְכּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבַּר וְלֹא מֵצְאוּ מַיִם:** (כג) **וַיִּבְאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָבְלוּ לְשִׁתּוֹת מַיִם מִמֶּרְהָ כִּי מָרִים הֵם עַל כֵּן קָרָא שְׁמֵהּ מִרְהָ:** (כד) **וַיִּלְנוּ הָעָם עַל מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה נַּשְׁתָּה: (כה) וַיִּצַּעַק אֶל יְדוּד וַיִּרְהוּ יְדוּד עַץ וַיִּשְׁלַף אֶל הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שֵׁם שֵׁם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ:**

רש"י (כה) שם שם לו – במרה נתן להם מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם שבת ופרה אדומה ודינין (סנהדרין מ): **ושם נסדו** – לעם וראה קשי ערפן שלא נמלכו במשה בלשון יפה בקש עלינו רחמים שיהי' לנו מים לשתות אלא נתלוננו:

שפתי חכמים (מ) וי"ל שבת מפרש הקרא מיד אחריו. אי נמי מדכתיב בדברות אחרונות כאשר צויתך ופירש רש"י כאשר צוך במרה, ופרה אדומה מדכתיב חק וגבי פרה אדומה כתיב נמי חוקת. והמפרשים האריכו בזה בדמכילתא ובגמרא נזכרו מצוות אחרות יעוין שם:

^{מט} **סנהדרין נו:** – דינין בני נח איפקוד והתניא עשר מצות נצטוו ישראל במרה שבע שקיבלו עליהן בני נח והוסיפו עליהן דינין ושבת וכיבוד אב ואם דינין דכתיב (שמות טו-כה) שם שם לו חוק ומשפט שבת וכיבוד אב ואם דכתיב (דברים ה-יב/טז) כאשר צוך ה' אלהיך.

וזה רמוז גם בשירת הים של הנשים עם מרים הנביאה כמ"ש **יו"תען ל"הם מרים שירו לה'** [נא/נב] **ר"ת שלום** (לכאורה צ"ל ר"ת לשלום, וכנ"ל לשלום מר לי מר), **שע"י שירה זכו לשלום** [ג] הכללי בחי' לעבדו שכס אחד ע"י בחי' וירא בצר להם בשמעו את רינתם:

אות ז

עתה יבאר שהשלום בא בדרך של מרירות תחילה, ועל כן את שבת שלום קבלו במרה דייקא דהיינו שקודם לזה היה להם ניסיון של צמא ומים מרים וכשסבלו זאת זכו למיתוק המים ולשבת שלום. וצ"ע מדוע כך דרכו של שלום האם זה בסוד הצמיחה שמתחדש מתוך הפסד המציאות הקודמת או בסוד התגברות הסט"א לפני שמכניעים אותה בבחי' אין גבור כמתייבש או סיבה אחרת. ונראה לבאר עפ"י עומק עניין השלום שהוא בין הפכים דייקא (תורה פ'), ואין הכוונה ליתור בגלל החשש מהזולת אלא לחיבור מתוך מטרה משותפת והדוגמא לזה שמעתי מהריצ"ח כגון כלי שכל פרודותיו מתאחדים להפך לכלי קיבול שיועיל לכולם, נמצא שמצד הישות העצמית של כח אחד הוא סתר לגמרי את חבירו אבל מצד מטרה משותפת שיש להם מחברים חיבור חזק וזה שאמרו חז"ל לא מצא הקב"ה כלי לברכה אלא השלום, ולפ"ז שוב לא מובן מדוע השלום בהכרח שיבוא דרך המרירות, ואולי כי כל חלק מהכלי לא מסוגל לבטל ישותו העצמית אלא ע"י איזה מרירות וצרה ומכניעה אותו ורק אזי נעשה מוכן להתבטל לזולתו באיזה אופן ואע"פ שמדובר בשלום לצורכו ותועלתו כל ישות היא כל כל חזקה שא"א לבטל אותה אלא ע"י צרה בבחי' צרה עושה צורה. (תורה קע)

ודווקא במרה קבלו שבת שלום כמבואר שם שהמים היו מרים וע"י עץ מר נמתקו [ג] וכתב "ושם שם לו חק ומשפט" ודרשו בגמ' סנהדרין נו: כנ"ל שישאל קבלו שם כמה מצוות וביניהן מצות שבת שלום, **כי כן דרך השלום** דרכו תחילה **להתלבש במרה** דהיינו באיזה צער ומרירות, **בבחי'** הכתוב במכתב ההודאה של חזקיהו המלך על בשורת רפואתו **(ישעי' לח/א)** [ג] **הנה לשלום מר לי מר** דהיינו שבשורת רפואתו

פרש"י – כאשר צוך ה' אלהיך. כתיב בדברות האחרונות גבי שבת וכבוד אב ואם והיכן צוך הא ליכא למימר דמשה הוה אמר להו בערבות מואב כאשר צוך בסיני דמשה לאו מאליו היה שונה להם משנה תורה ומוזהרים על מצותיה אלא כמו שקבלה הוא והיה חוזר ומגיד להם וכל מה שכתוב בדברות האחרונות היה כתוב בלוחות וכן שמע בסיני:

^ג בתולד כמו בתקפא, דפירי- ויתען ליהם מרים שירו לה. בתולד- ויתען להם מרים שירו לה. ותצו- ויתען להם מרים שירו לה. בתשכס- ויתען להם מרים שירו לה.
כא * שמות שם

^{בב} **שמות פרק טו (כ)** ויתקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותיצאן כל הנשים אחריה בתפיים ובמחלת: (כא) ויתען להם מרים שירו לידוד פי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים:

רש"י (כא) ויתען להם מרים – משה אמר שירה לאנשים הוא או' והם עונין אחריו ומרים אמרה שירה לנשים (מכילתא):

גור אריה [כו] משה אמר שירה לאנשים כו'. כלומר דאין פירושו שמרים אמרה לנשים שישוררו, דאם כן הוה למכתב 'ותאמר להם מרים שירו לה', אבל "ותען" משמע הרמת קול שעונין אחרי העונה, אלא שהיא אמרה "שירו לה' כי גאה גאה וכו'", והם עונין אחריה כל פסוק:

^{בב} **ונראה** להוסיף שגם דרושי התורה רמוז כאן בשם מרים כמבואר בתורה כ'

ואולי אפ"ל שגם תיקון הברית שעל ידו זוכים לחכמת התורה רמוז במילה ותען כי אין עניה אלא בקול (גור אריה שם ועיי' סוטה לב) ומבואר בתורה כ' קול מעורר הכוונה ומעורר הדעת והיינו תיקון הברית ע"ש.

ועין ביאור הלקוטים ותקח מרים את התף, תף גמט' שם של הקליפה המפילה לפגה"ב, והיא בחי' יללה והכנעתה ע"י קול הזמרא ושיר דייקא, וזהו ותען להן מרים שירו דייקא.

עוד ביאר שם שתף גמט' ב"פ מר, רמוז למר לי מר הנ"ל, בחי' המרירות שנמתקת דייקא ע"י מרירות, כנ"ל שהעץ שבו נמתקו המים היה מר דייקא.

^{די} **עיי' ביאור הלקוטים** – (יוסף הצדיק עמד זנסיון עם אשת פוטיפר רק ע"י דמות אביו שנראית לו ולשלימות מלגתו לא זכה רק) עד שנתן לו יעקב אבינו שכס אחד המוב"פ [שלקח בצלותיה ובעותיה הנ"ל], להיות על ידי זה במדה השלש עשרה [שבתורתו] ונפש בניו הנ"ל, לתווך השלום ולהכריע (צמיחה היג של יג מוות שמתוה נלכס צהו) בין הכחשת הכתובים והתנאים זה לזה במחלוקותיהם ומרירות קשיותיהם הנ"ל, (כי הכחוש השלטי המכניע הוא העוסק שלום בין הפכים) אשר דייקא בשלומם והתמזגותם יחדיו (צנח"י וצ"ל יעקב שלם צחורו) תחשב למרפא לכל בשר (דהיינו שלום צנח"י), כמרפא וחיי הגוף התלוי ועומד במזג הד' מרות. **וכמו בבואם מרתה המוב"פ**, ויורהו ה' ליתן עץ מר במר כידוע מונח צנח"י עס נכס מכילתא ומתאומא, שעל זה יסובב כפולת הכתוב המוב"פ, הנה לשלום מר לי מר [שלפי פשוטו יסובב על מרירות מחלתו], כי דייקא בכח המר של הסמים, העומד כנגד כח המר שבמחלת האדם, אני ה' רופאך במזג הרפואה המוב"פ. **שגם** זה בעצמו נמשך ממזג הרפואה והחיים שבדרשות התורה הנ"ל [כמובא מזה גם במקום אחר] שהוא החכמה אשר תחיה וכו', שיסובב עליה בהכתוב הנ"ל והמוב"פ, דרשוני וחיי:

^{די} **ישעיה פרק לח (טז)** אָדָנִי עָלִיָּהֶם יָחִיו וְלִכְלֹ בָּהֶן חַיִּי רִחִי וְתַחְלִימֵנִי וְהַחֲיֵנִי: (יז) הִנֵּה לְשָׁלוֹם מֵר לִי מֵר וְאֶתָּה חֲשַׁקֵת נַפְשִׁי מִשְׁחַת בְּלִי כִּי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרַי גִּוְף כָּל חַטָּאִי:

באה בשתי מרירות אחת המחלה ואחת שהנביא אמר לו שהוא חוטא. כי כן דרך השלום לבוא ע"י מרירות. ובלק"ה¹⁰ מבאר שזה בחי' המבואר בשיחות הר"ן¹¹ שמלב נשבר (דהיינו מרירות) באים לשמחה¹² (דהיינו רנה המביא לשלום).

כמו שכל הרפואה הם בסמים מרים דהיינו שאת מרירות המחלה מרפאים ע"י מרירות הסם, כן ע"י מרירות מרפאים את מרירות הפירוד, כנ"ל שהחולי הוא מחמת הפירוד חלקי הכלי לשלום ומרירות הסם מבטל את הישות הגורם לפירוד, ומחזיר את השלום.

ועי"ז זוכים להשלום שהוא רפואה לכל הדברים, בבחי' תוכחת ישעיה הנביא שבסופה אומר כי לא לעולם אקצוף אלא רק עד שישוב מדרכו הרעה ואזי דרכי תשובתו אראה וארפאהו (שם נז')/נ"ט בורא ניב שפתיים שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו מבואר שהשלום עם הקב"ה דהיינו תשובה המתקבלת, עי"ז הקב"ה בורא לאדם ניב שפתיים ששולח לו תפלה שגורה בפיו, להיות מחובר על ידה אליו ית', וזו הרפואה. כי החולי מחסרון הארת החכמה כמבואר בכהאר"ז¹³ עה"פ ה' יסעדנו על ערש דוי, והתשובה היא שחזור להתחבר אל המקום שניטל ממנו דהיינו החכמה, כמבואר בתורה לה. נמצא שמתוך יסורים שהם מרירות מבטל את מרירות החולי כי נעשה כלי של שלום להארת החכמה :

ולפעמים החולשה גוברת כ"כ, עד שאין יכולת ביד החולה לסבול מרירות הרפואות, ואז הרופאים מושכין ידיהם מן החולה ומייאשים¹⁴ אותו כי הם שלוחי הס"מ/ס"א, להפיל את האדם

רש"י (יז) הנה לשלום מר לי מר – כשנתבשרתי שלום אף הוא לי מר שהרי תלו לי הרפואה בזכות אחרים כה אמר ה' אלהי דוד אביך (ישעיהו לז) למעני ולמען דוד עבדי כאן הודעתני שאני חוטא כך פירשו חכמים אבל לפי ישוב המקרא משמע הנה לשלום מר לי מר כשנתבשרתי מאתך להושיעני מיד סנחבר מר לי מר על חליי שהייתי נטוי למות ולא שמחתי בבשורה ואתה בטובך חשקת נפשי מבלי רדת שחת:

רד"ק – (יז) הנה לשלום – הנה בחליי היה לי מר בעבור שלום שלא היה לי, והחכם רבי אברהם אבן עזרא פי' הנה לשלום כאשר הייתי בחצי ימי כי בן תשעה ושלושים שנה היה כשחלה, כי אם תתגבר המרה האדומ' על האים לעולם יהיה חולה בנערותו ויהיה בשלום בזקנותו והפך זה אם תתגבר הליחה והנה אמצעיים שנות שלום: ואתה חשקת נפשי משחת בלי – חשקת נפשי להצילה משחת הבלים, והוא הקבר שגופו של אדם בלה בו: כי השלכת – ואע"פ שהייתי חייב לפי עונותי וחטאי אתה השלכתה אחרי גוך, דרך משל באדם המשליך הדבר אחרי גוף שלא יראה אותו:

¹⁰ לק"ה קרחה וכתבת קעקע הלכה ג' אות ה' וְאֵף עַל פִּי שֶׁעָקַר הַשְּׁלוֹם נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי קוֹל רְנָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבְּנוּ זְכַרְנוֹנוּ לְבָרְכָהּ, בְּמֵאֲמַר הַנִּלְמָד מִבְּחִינַת שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה וְכוּ', עֵינֵי שָׁם. אֵף עַל פִּי כֵן דֶּרֶךְ הַשְּׁלוֹם לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּמִרְרוּת, בְּבָחִינַת הַיָּהּ שְׁלוֹם מֵר לִי מֵר, בְּחִינַת שֶׁבֶת בְּמִרְהָ נִצְטוּוּ וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁמְבָאָר שָׁם. וְזֶה בְּחִינַת הַהִסְפָּד וְהַאֲבָלוּת עַל הַנֶּפֶט שֶׁהוּא בְּחִינַת מִרְרוּת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, "וְאֶחָרִיתָהּ בְּיוֹם מֵר". וְזֶהוּ בְּחִינַת הַבְּכִיָּה וְהַמִּרְרוּת שְׂבוּכִין בְּמֵר נֶפֶשׁ עַל קִבְרֵי צְדִיקִים כְּדֵי לְהַחְזִיר וּלְהַמְשִׁיךְ הַשְּׁלוֹם כְּנ"ל, שֶׁהוּא מִתְּלַבֵּשׁ בְּמִרְרוּת כְּנ"ל. וְעַל יְדֵי הַמִּרְרוּת וְהַלֵּב נִשְׁבֵּר, זֹכִינֵן אַחַר כֵּן לְשִׁמְחָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבְּנוּ זְכַרְנוֹנוּ לְבָרְכָהּ בְּמִקוֹם אַחֵר. וְשִׁמְחָה הוּא בְּחִינַת קוֹל רְנָה, בְּחִינַת עֲשֶׂרָה מֵינֵי נְגִינָה שֶׁנֶּתְעוֹרְרִין עַל יְדֵי הַצְּדִיק הָאֲמֵת, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת אֲמִירַת תְּהִלִּים שֶׁנֶּהֱגִין לִמְרַעַל עַל קִבְרֵי הַצְּדִיקִים, כְּמוֹכָא בְּשֵׁם הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְכוּ', שֶׁצִּיָּה לִמְרַעַל כְּמָה מְזַמְרִין תְּהִלִּים עַל קִבְרֵי הַצְּדִיקִים. וְזֶה בְּחִינַת עֲשֶׂרָה מְזַמְרֵי תְּהִלִּים שֶׁגִּלְהָ רַבְּנוּ ז"ל, וְצִיָּה לְאֲמִירַת עַל קִבְרוֹ, כְּמוֹכָא בְּמִקוֹם אַחֵר. כִּי עֲשֶׂרָה מְזַמְרֵי תְּהִלִּים הֵם בְּחִינַת עֲשֶׂרָה מֵינֵי נְגִינָה שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם סֵפֶר תְּהִלִּים, שֶׁהֵם אֲשֶׁרֵי מְשִׁכִּיל וְכוּ'. וְעֲשֶׂרָה מֵינֵי נְגִינָה הֵם הַשִּׁמְחָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, "עֲלֵי עֲשׂוֹר וְעֲלֵי נָבֵל וְכוּ' כִּי שִׁמְחַתְנִי ה' בְּפַעְלֵיךָ וְכוּ'". וְנְגִינָה וְרִנָּה וְשִׁמְחָה הֵם בְּחִינַת שְׁלוֹם, בְּחִינַת שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשִׁלְמָה כְּנ"ל. וְכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, "כִּי בְּשִׁמְחָה תִּצְאוּ וּבְשְׁלוֹם תִּנְבְּלוּן הַהָרִים וְהַגְּבְעוֹת יִפְצְחוּ לְפָנֶיכֶם רְנָה וְכוּ'". אֲבָל מִחֲמַת שֶׁדֶּרֶךְ הַשְּׁלוֹם לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּמִרְרוּת, עַל כֵּן עַל פִּי הַרֵב נוֹהֲגִין לְהַתְּמַרְמֵר מְאֹד עַל קִבְרֵי הַצְּדִיקִים בְּמִרְרוּת גְּדוֹל וּבְלֵב נִשְׁבֵּר מְאֹד מְאֹד. וְעַל יְדֵי זֶה דִּיקָא זֹכִינֵן לְשְׁלוֹם וְלִרְנָה וְלְשִׁמְחָה, כִּי הֵם בְּחִינַת אַחַת כְּנ"ל. וְעַל יְדֵי זֶה יְכוֹלִין לְהַמְשִׁיךְ כָּל הָעוֹלָם לְעִבְדוּתוֹ יְתַבְרַךְ עַל יְדֵי גְדֵל הַשְּׁלוֹם שֶׁנֶּתְרַבָּה וְנִתְגַּדֵּל מְאֹד עַל יְדֵי זֶה כְּנ"ל.

¹¹ שיחות מוהר"ן – אות מה – אחר לב נשבר בא שמחה, וזה סימן אם היה לו לב נשבר כשבא אחר כך לשמחה. (ועיין לקה שבת ו)

מז:

¹² ואולי אפ"ל שבא ללמד ונמצא למד שגם שם הפי' שהלב נשבר מכניע את הישות שגורמת לפירוד המדות ורק ע"י שנכנע הישות אזי יש לו כלי לשמחה שהיא בחי' אחדות כהתרגום של שמח חדי.

¹³ ישעיה פרק נז (יז) בְּעוֹן בָּצְעוּ קִצְפֹתַי וְאֶפְהוּ הַסֵּתֵר וְאֶקְצֹף וְלִלְף שׁוֹבֵב בְּדֶרֶךְ לְבוֹ: (יח) דְּרָכָיו רְאִיתִי וְאֶרְפָּאֵהוּ וְאֶנְחָהוּ וְאֶשְׁלַם נַחְמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו: (יט) בּוֹרָא נּוֹב וְנִיבּוֹ) שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב אָמַר יְדוּד וְרַפְאֵתָיו: (כ) וְהַרְשָׁעִים כִּיִּם נִגְרָשׁ כִּי הִשְׁקַט לֹא יוֹכֵל וְיִגְרָשׁוּ מִיָּמָיו רֶפֶשׁ וְטִיט: (כא) אֵין שְׁלוֹם אָמַר אֱלֹהֵי לְרָשָׁעִים:

רש"י (יח) דרכיו ראיתי – כשהוא נכנע מלפני שבאתה צרה. וארפאהו ואנחהו – אוליכו בדרך מרפא, או ואנחהו לשון הנחה ומרגוע. לו ולאבליו – למצטערי' עליו: (יט) בורא ניב שפתיים – בורא אני לו ניב שפתיים חדש כלפי שבאתה צרה עד עתה והכל קראו עליו תגר יקראו לו שלום שלום. לרחוק ולקרוב – שניהם שוין מי שנתיישן והורגל בתורתו ועבודתו מנעוריו ומי שנתקרב עתה מקרוב לשוב מדרכו הרעה אמר ה' ורפאתיו מחליו ומחטאיו:

¹⁴ עיין גמ' שבת נג: שאדם יש לו מזל שמסייע לו להתרפא, ועי"ש שוטנשטיין הערה 6 בשם המאירי שמבאר שמכיון שיש לאדם דעת תולה תקוה בהצלחין הקמיע לרפואתו ומתוך תקוה זו מתחזק גופו ומסתייעת רפואתו. נמצא שאם הרופאים לא מייאשים את החולה אזי מכח הדעת והמזל שיש לו הוא תולה תקוה ברפואתו ועי"ז מתגבר על מחלתו.

¹⁵ עיין שיחות הר"ן אות נ' ולק"ע רפואה אות ה'

מתקוות הרפואה האמיתית שע"י רבוי התפלה ולב נשבר. ^{ס"ב} כן לפעמים כשהעוונות שהם חולי הנפש גוברים מאד, אז אין יכול לסבול מרירות הרפואות, כי היצה"ר מייאש את החולה שכביכול המרירות למעלה מכוחו לסבול ואז אין שלום אמר לרשעים {ישעיה מח} ^{ס"ג} עיין לק"ה קרחה ג' אות יג שהקב"ה תמיד מרחם ונותן רק המרירות שיכול לסבול כפי כוחו, ולא כפי שצריך באמת מצד מידת הדין, אבל אם האדם גם זה המעט לא מקבל באהבה, אזי עולה הקטרוג יותר ומוכרח לתת לו כפי המגיע לו באמת, אע"פ שלא יוכל לעמוד בזה ועל זה נאמר אין שלום לרשעים.

וזה ששבח חזקי את הקב"ה במכתב ההודאה (ישעיה לח) ^{ס"ד} שאמר אחרי שנפא, והודה להקב"ה על שהשליך כל חטאתיו אחר כתיפו, כדי שלא יצטרך להלביש את השלום במרירות הרבה/ ^{ס"ה} וזה שאמר חזקיהו, הנה לשלום מר לי מר {שם לח}, היינו סאמר זה ידוע, כי לשלום צריך מרירות. ואעפ"כ ואתה ^{ס"ו} חשקת נפשי מרדת שחת ^(ס"ז) דהיינו ע"י שקבלת תפילתי חשקת בי והקלת לי מהמרירות שהיה ראוי לבוא עלי ע"י הצלת נפשי שלא תרד לשחת דהיינו לגהנם/ ^{ס"ח} כי ידעת שאין בי כח לסבול מרירות לפי חטאתי, והשלכת אחר גוף כל חטאי, כדי שיתלבש השלום במרירות כפי יכולתי:

עיינ לעיל שבת שלום קבלו במרה ומבואר שם שהמים המרים נמתקו דייקא ע"י עץ מר ועיין ביאור הלקוטים שמבאר שלזה רומז במכתב הודאה של חזקיהו המלך "לשלום מר לי מר" דהיינו ב"פ מר, כי השלום מתלבש במרירות והתיקון של המרירות היא המרירות בעצמה.

ועיין שיש"ק ח"א אות תקנה – אמר רבנו זכרוננו-לברכה: קשה וכבד על מלאך-המנות להמית לבדו את כל בני העולם בגשמיות וברוחניות, ובכן העמיד לו עוזרים בכל מקום הרופאים להמית בגשמיות, והמפרסמים של שקר להמית ברוחניות. (אבני"ה ברל, שם סעיף ס"ד).

^{ס"ב} גם בדפוס ותולד – כן, ומתולד – כן

^{ס"ג} מ"מ זה נוסף מתולד כן - (ישעיה מח נ)

^{ס"ד} כנ"ל ישעיה פרק לח (א) בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבוא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר יי' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה: (ב) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל יי' ויאמר אנה יי' וזכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי ויבך חזקיהו בכי גדול: (ד) ויהי דבר יי' אל ישעיהו לאמר: (ה) הלוף ואמר את חזקיהו כה אמר יי' אלהי דוד אביך שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעתך הנני יוסף על ימיך חמש עשרה שנה: (ו) ומכף מלך אשור אצילך ואת העיר הזאת וגנותי על העיר הזאת: (ז) וזה לך האות מאת יי' אשר יעשה יי' ואת הדבר הזה אשר דבר: (ח) הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות אחו בשמש אחרנית עשר מעלות ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה: (ט) מכתב לחזקיהו מלך יהודה בחלתו ויחי מחליו:..... (טז) אדני עליהם יחיו ולכל בהן חיי רוחי ותחלימי ויהי: (יז) הנה לשלום מר לי מר ואתה חשקת נפשי משחת בלי כי השלכת אחרי גוף כל חטאי:

מלבי"ם ^(יז) הנה – ועתה אני רואה כי לשלום הומר לי המר – שהמיר והחליף ה' את המר והמרירות אל שלום, שחת המר שהיה לי הבטיח לי שלום, כי הבטיח לו עוד ימים ושנים וגם התשועה מיד סנחריב, וזה היה תמורת המר והיסורין שסבל, (מר הא' מענין תמורה, והשני מרירות ולשון נופל על הלשון).

עיינ ביאור הלקוטים מר לי מר – מבאר שב"פ מר היינו שהמתקת המרירות היא ע"י מרירות כענין השלכת העץ נמר להמתיק מי מרה כנ"ל.

^{ס"ה} ובאמת היה זה גם צדקותו של חזקיהו שלא התייאש אע"פ שהנביא אמר לו נבואה מהקב"ה שנגזר דינו למות, אעפ"כ אמר כן קבלתי מבית דוד אפיו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתייאש מהרחמים.

עיינ ברכות דף י. – בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא אמר ליה מאי כולי האי אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה אמר ליה משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו אמר ליה בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד אמר ליה השתא הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מינאי בנין דמעלו אמר ליה כבר נגזרה עליך גזירה אמר ליה בן אמוץ כלה נבואתך וצא כן מקובלני מבית אבי אבא אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים אתמר נמי רבי יוחנן ורבי (אליעזר) ואלעזר דאמרי תרוייהו אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים שנאמר הן יקטלני לו איחל:..... [דף י:] מיד ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' מאי קיר אמר רבי שמעון בן לקיש מקירות לבו שנאמר מעי מעי אוחילה קירות לבי וגו'.

^{ס"ו} בתולד - חשכת, בלוח"ת שם - חשקת

^{ס"ז} שם כתוב משחת בלי, ופירש"י מבלי ודת שחת

^{ס"ח} הערה זו ציין בתולד בתוך דברי רבינו

^{ס"ט} עירובין דף יט. אמר רבי יהושע בן לוי שבעה שמות יש לגיהנם ואלו הן שאול ואבדון ובאר שחת ובור שאון וטיט היון וצלמות וארץ התחתית שאול דכתיב מבטן שאול שועתי שמעת קולי אבדון דכתיב היסופר בקבר חסדך אמונתך באבדון באר שחת דכתיב כי לא תעזוב נפשי לשאול לא תתן חסידך לראות שחת.

עוד רומזו שם שזה בעצמו מה שמבואר שבשעת צרה ינגן ניגון העכו"ם, שזה בחי' מר לי מר שהמר נמתק דייקא ע"י המר.

עוד מבאר שזה מה שדייקא מרים לשון מרירות לקחה התף (גמט' ב"פ מר) ועל ידו הכניעה קליפת תף (גמט' שם קליפת הלילה הידועה) ע"י שירה דייקא וזכתה לקול ולשלום, הרמז בר"ת. כנ"ל סוף אות ו'.

נראה שכאן נשלם מהלך התורה הזו ולסיכום ביאור התורה רומז רבינו כיצד הכל רמז באברהם אבינו. ונראה שחוזר כאן לסכם כל הו' אותיות דלעיל מניה שהתחיל לבאר באות ב שלשלום צריך הדרת פנים וביאר שזה ע"י תיקון הברית שע"ז זוכה לדרושי התורה וזוכה לקול שעל ידו זוכה לשלום ואח"כ כיון שדיבר משלום אמר שדרכו לבא עם מרירות ובאות הבא חוזר לבאר הפסוק שפתח בו לעיל באות ב' ויבא יעקב ולכן כאן לסיכום הביא ענין זה שכל הנ"ל רמז בפסוק ואברהם זקן.

וזה (בראשית כד) ו' ואברהם זקן, ע"י זקן זה קנה חכמה בחי' הדרת פנים הנ"ל, ע"י התקיים המשך הפסוק וה' ברך את אברהם בכל. בכל זה שלום/ע"א, כמ"ש בתפלת יוצר של שחרית [ע"ב] עושה שלום ובורא את הכל : ועיין גמ' ברכות יא שנוסח תפלה הוא עפ"י הפסוק בישעיהו (מה ז') "עושה שלום ובורא רע" ובנוסח התפילה שינו להכל אולי לרמזו שגם הרע כלול בשבחו של מקום שברא הכל. פשוטו של מקרא יכול להתפרש כשני דברים שהקב"ה עושה שלום ועוד גם בורא רע, ולפי נוסח התפלה רומז שעל ידו נשלם הכל, ולפי רבינו העשיה והבריאה הן עניין אחד כי הכל שנברא הוא השלום שנעשה. דהיינו שזה בעצמו השלום, לתפוס שגם הרע הוא משלים לבכל. וכמבואר בתורה ד' כשאדם יודע שכל מאורעותיו לטובה זה עיקר הדעת.

ועיין ביאור הלקוטים^{ע"ב} נראה שרומז לזה ע"י ש שהמתקת המרירות במרירות לבחי' שבת שלום זה בחי' עושה שלום ובורא את הכל דהיינו הרע ומר שגם הוא נכלל בהכל כי על ידו נמתק המרירות.

אות ח

עתה חוזר לבאר את מה שנזכר באות ב' עה"פ ויבא יעקב שלם עיר שכם, ומבאר את דרשת הגמ' מאי שלם? שלם בגופו ובתורתו ובממונו.

^ע בראשית פרק כד (א) וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בְּיָמָיו וַיְדַוֵּד בְּרַף אֶת אַבְרָהָם בְּכָל:

^{עא} עיין בגמ' ב"ב טז: שואלת הגמ' מאי בכל ויש שם כמה פירושים בזה אבל שלום לא נזכר.

^{עב} ועיין במדבר רבה פרשה יא פסקה ז – חביב הוא השלום שכל מעשים וזכיות שעשה אברהם אבינו לא נתן שכרו אלא שלום שנא' (בראשית טו) ואתה תבא אל אבותיך בשלום וכן אתה מוצא ביעקב אבינו שביקש מן המקום שלום שנאמר (שם כח) ושבתי בשלום וגו' וכן אתה מוצא באהרן שלא נשתבח לפני המקום אלא בשלום שנאמר (מלאכי ב) בריתי היתה אתו וגו' וכן אתה מוצא בפנחס שנתן שכרו שלום שנאמר (במדבר כה) הנני נותן לו את בריתי שלום וכן אתה מוצא שלא נמשלה התורה אלא בשלום שנאמר (משלי ג) וכל נתיבותיה שלום וכן אתה מוצא שאין הקב"ה מנחם את ירושלים אלא בשלום שנאמר (ישעיה לב) וישב עמי בנוה שלום וכן לא פרע מן עמון ומואב אלא שמנע מהם שלום שנאמר (דברים כג) לא תדרוש שלומם וטובתם וגו' וכן ישראל מתברכים בכל יום בשלום שנא' וישם לך שלום:

^{עב} בתחילת תפילת יוצר של שחרית עפ"י ישעיהו מה ז' רק במקום רע תיקנו לומר הכל עיין ברכות יא: ובמדבר רבה יא ז' ד"ה גדול השלום

^{עג} ביאור הלקוטים – כי לעוצם תיקונו לערב הרע והמרירות הנ"ל, שנתערב בנפשות ישראל מחיית קנה מצרים הנ"ל, לא יצטרך לשברם כלל כמובא במקום אחר, כי אדרבא ב'מ'ר'ה' (ורוגזא הדין) בעצמו, ר'ח'ם' תזכור, כי אם שם, שם לו חק ומשפט הדין הנ"ל, יזכו לעתיד שם דייקא, לשבת שלום הנפלא, גם עם אומות העולם כמוב"פ, ורק קליפת בעותם הנ"ל והמוב"פ ישבר ויבטל, עד כי ישליך כל אחד את אלילי הממון, ולקרא כולם בשם ה'.

שלפי זה תבין יותר גם בדבריו הקדושים על אודות הכתוב המוב"פ ואברהם זקן וכו', בכל, זה שלום, כמו שכתוב עושה שלום ובורא את הכל, ונוסח הברכה הוא על שם הכתוב עושה שלום ובורא רע כידוע.

ושלום בגופו ע"י (שבת לג ע"ב דרשו ע"פ ויבא יעקב שלם שלום בגופו שלום בממונו וכו'), שלם בגופו פי' בלא שום חולי דהיינו שלום בד' מרות/ע"ה, שהן הרע שבד' יסודות/ע"ו) **שלא תתגבר אחת על חברתה** [ע"ז] שע"ז בא החולי כמבואר בשערי קדושה/ע"ח:
שלום בממונו [ע"ט] נראה הכוונה כיון שהיה בידו ממון חו"ל שהרויח בבית לבן ולפי מדרגתו היה בו פסול, על כן נתן אותו דורון לעשו, והקב"ה השלים לו חסרונו בארץ וע"ז זכה לפי בחינתו **שלא יהיה בא זה ואכל את זה/פ** שממון חו"ל לא נתערב בממון ארץ ישראל ולכן לא גרם לו להאבד/פ"א, **כמו שאמרה בת בן**

ע"ד ביאור מוהר"ח בתקפא

ע"ה נקט כאן מרות ולא יסודות כפי שנקט בלקוטי תפילות על תורה זו וכן בתורה נו סוף אות ח – פי עקר החולאת, חס ושלום, הוא מחמת העדר השלום, היינו מחלקת היסודות, שיסוד אחד מתגבר על חברו, ושלום הוא רפואה: ועיין שערי קדושה שהד' מרות הן הרע שבד' יסודות.

וצ"ע בזה לכאורה כל מרה לבדה אם תתגבר היא מזיקה ולא דווקא שמתגברת על האחרות, לכן אע"פ שבנגלה לא נראה שיש קשר בין הד' מרות אולי צ"ל שבכל אחת יש כח לאזן את חברותיה, לכן תמיד התגברות מרה זה על חברותיה. וצ"ע.

לפי המחקרים הקדמונים יש באדם ארבע מרות – אדומה היא הדם שבכבד, לבנה היא לחות המח והריאה והם כמו שמן העולה מהריאה למח שהוא כמו פתילה שבו עולה שלהבת השכל. ירוקה נוצרת בכבד ונאגרת בכיס המרה המחובר לכבד וטעמה מר מאד ומכיס המרה יוצא לקיבה לעזר עיכול המזון לפרק שומנים, ושחורה היא הטחול. בהתגברות המרה הירוקה גורם לאדם לכעוס ובהתגברות המרה השחורה גורם לאדם כבדות ועצלות ועצבות. ואע"פ שהגמ' אומרת שטחול שוחק וכבד כועס כנראה זה בחי' אחרת ולא מצד המרה שבהן.

לפי המחקר החדש אין הסבר לדעת הקדמונים הנ"ל אבל אולי אפשר לומר כגון הטחול שלפי המחקרים הוא מנקה את הדם מתאים מתים שבו. אולי יש בזה רמז למרה שחורה כי שחור אדום הוא שלקה כמבואר בגמ' נדה, והיינו התאי דם המתים.

ע"ו ועיין לקוטי תפילות ח"א תפילה כז (סוף תכב) ונזכה שיהיה שלום בגופנו. ותרפאנו רפואת הנפש ורפואת הגוף, שלא יהיה מחלקת בין הארבע יסודות שבגופנו, רק כולם יתנהגו במזג השובה בשלום גדול. ותסיר מחלה מקרבנו,

ע"ו שערי קדושה למוהר"ח ח"א שער א'. ועיין תורה נו סוף אות ח' שהחולי הוא מהתגברות היסודות וע"ז וכן בלקוטי תפילות על תורה זו

ע"ח **שערי קדושה** – ח"א שער א' ונמצא כי גוף האדם הנוצר מארבעה היסודות התחתונים, והנה הם כלולים טוב ורע, וגוף האדם נוצר מן הטוב שבארבעה יסודות – אש, רוח, מים, עפר, אמנם מן הרע שבהם נוצרו בגוף ארבע מרות שהם – הלבנה, והשחורה, והאדומה, והירוקה. וכאשר תתגבר איזה מהם מבחינת הרע שבהן, על בחינת הטוב שבהן, באים חלאים ונגעים על האדם, ואם תתגבר ביותר תמית לגוף האדם:

ע"ט עיין פרש"י בראשית לג יח שלא חסר כלום מחמת הדורון. ולפי רבינו הכוונה שע"י שנתן לעשיו כל ממון חו"ל (עפרש"י בראשית ג' ה') לא איבד ממון חו"ל את ממון א"י.

פ' **עיין בן יהודע** ב"מ כט מביא דוגמא למי שנתעשר ביושר ונפלה לו ירושה מאדם שהרויח שלא ביושר וכיון שנגזר על השני שיאבד מאבד עימו גם הממון הראשון של יושר.

פ"א **וצ"ע איזה ממון לא כשר היה ליעקב** שהיה חשש שיאבד את ממונו ואולי הכוונה לממון לבן שלא נערב בממונו. עיין רש"י על החומש שפירש שלם בממונו שלא חסר כלום מחמת הדורון ששלח לעשו (המשכיל דוד כתב שהיה נס. אבל כמה אחרונים (המזכירי חת"ס מאור ושמש ואור החיים) הקשו כיצד יתכן שהיה שלם הרי חסר את המנחה שנתן לעשו) ונראה לפי רבינו שאדרבה ע"י שנתן לעשו נעשה ממנו שלם ובפרט לפי המבואר (פרש"י בראשית ג' ה') שנתן כל ממון שהרויח בבית לבן לעשו עבור חלקו במערת המכפלה, ע"י זה הציל את ממון ארץ ישראל שהיה לו דאל"ה היה בא זה ואוכל את זה. התקשיתי איזה רע היה בממון של חו"ל והחברותא אריה תירץ לי שכנראה שלט בו עין הרע של לבן ובניו כמ"ש שהם סברו שהכל שייך להם ועינם היתה רעה בממון יעקב, ובפרט שלבן הוא בלעם הרע עין. ולכן אם היה נשאר אצלו היה ממון חו"ל נאבד ע"י עין הרע ומאבד גם את ממון ארץ ישראל שהרויח בארץ.

ציצית הכסת פ"ב צ"ל בת נקדימון בן גוריון/גמ' {כתובות סו:} [פ"ה] דהיינו שאביה איבד ממונו כי לא נתן צדקה מספיק לפי רוב עשרו וכי מלח ממון חסר] וחמיה איבד ממונו כי בא זה ואכל את זה היינו ממון אביה את ממון חמיה. לשון הגמרא בא זה ואיבד את זה, ופרש"י לפי שנתערב בו, ונראה כוונתו שכיון שנשתלח קללה בממון אביה והיה מעורב בממון חמיה כיון שנשרף זה או נרקב נאבדו ביחד גם ממון חמיה שלא היה ראוי להאבד מצד עצמו :

שלום בתורתו פ"ב שלמד מאביו ויד שנים בבית המדרש של עבר (מגילה יז.), **בלא קושיות** פ"ב אע"פ שעשרים שנה היה עובד יומם ולילה ללבן הארמי, ועוד יח חודש שהיה בסוכות, לא שכח תורתו, וכן התריג

פ"ב כך הגרסא גם בדפוס וחוזה, בלתי של תולד- בת נקדימון בן גוריון וחתולד- בת נקדימון בן גוריון (כגרסת הגמרות שלנו) (ולא מצאתי בשום מקום כגרסת רבינו)

נקדימון בן גוריון היה מעשירי ירושלים בזמן חורבן הבית המקדש השני בגיטין נו. מסופר שבשעת המצור על ירושלים קבלו על עצמם הוא ובן כלבא שבוע ובן ציצית הכסת לכלכל מתוך אוצרותיהם את צרכיהם היסודיים של כל הני העיר למשך עשרים ואחת שנים. (שוטנשטיין 16 כתובות סה.)

כתובות דף סו: ת"ר: מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים, והיו תלמידיו מהלכין אחריו. ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מבין גללי בהמתן של ערביים, כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו, אמרה לו: רבי, פרנסני! אמר לה: בתי, מי את? אמרה לו: בת נקדימון בן גוריון אני. אמר לה: בתי, ממון של בית אביך היכן הלך? אמרה לו: רבי, לא כדן מתלין מתלא בירושלים מלח ממון חסר? ואמרי לה חסד. ושל בית חמיך היכן הוא? אמרה לו: בא זה ואיבד את זה. אמרה לו: רבי, זכור אתה כשחתמת על כתובתי? אמר להן לתלמידיו: זכור אני כשחתמתי על כתובתה של זו, והייתי קורא בה אלף אלפים דינרי זהב מבית אביה חוץ משל חמיה. בכה רבן יוחנן בן זכאי ואמר: אשריכם ישראל, בזמן שעושין רצונו של מקום – אין כל אומה ולשון שולטת בהם, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום – מוסרין ביד אומה שפלה, ולא ביד אומה שפלה אלא ביד בהמתן של אומה שפלה. ונקדימון בן גוריון לא עבד צדקה? והתניא: אמרו עליו על נקדימון בן גוריון, כשהיה יוצא מביתו לבית המדרש, כלי מילת [דף סו]. מציעין תחתיו, ובאין עניים ומקפלין אותן מאחוריו! איבעית אימא: לכבודו הוא דעבד. ואיבעית אימא: כדבעי ליה למיעבד לא עבד, כדאמרי אינשי: לפום גמלא שיחנא. תניא, אמר ר' אלעזר ברבי צדוק: אראה בנחמה, אם לא ראיתה שהיתה מלקטת שעורים מבין טלפי סוסים בעכו, קראתי עליה מקרא זה: (שיר השירים א') אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך, אל תקרי גדיותיך אלא גויותיך. ע"כ כאן הגמרא

עיין באתון דאורייתא כלל כג שדן לגבי שכר הנותן צדקה שלא מדעתו אי מקבל שכר ומקשה מעשה זה דלמ"ד שאבד ממונו בגלל לכבודו עשה קשה שמשמע דלא מדעתו אין לו שכר ועי"ש.

וכבר הקשה כן המהרש"א כתובות סו: מאי שנא מגמ' ר"ה הנותן כדי שיחיה בנו ותיריך שלשם כבוד גרע טפי כמבואר לגבי הלומד שלא לשמה ועיין תורה ג' הלומד כדי שיתקרא רבי.

פ"ה עי"ש גמ' ומפרשים. שבת נקדימון כלה כלבא שבוע אמרה לריב"ז כדן מתלין מתלא בירושלים מלח ממון חסר? ואמרי לה חסד. שאביה לא נתן כפי יכולתו וי"א שנתן אבל לכבודו ובא ממון אביה שנגזר עליו להאבד ואיבד עיטו ממון חמיה, כיון שהיו מעורבים.

צ"ע איזה תורה מדובר? ועיין תורה עח תנינא ובאמת גם קדם קבלת התורה, בודאי גם אז היתה התורה במציאות, כי התורה היא נצחית. אמנם אז, קדם מתן תורה, היתה התורה בהעלם ובהסתור, הינו כי כל התורה כלולה בעשרת הדברות, ואז קדם מתן תורה, היו העשרת הדברות נעלמין בעשרה מאמרות שבהם נברא העולם. נמצא שהיתה כל התורה כלה נעלמת ונסתרת בתוך ישוב העולם, שנברא בעשרה מאמרות.

ועיין שבחי מוהר"ן סיפור נסיעתו לארץ ישראל – אות כב – וגדל עצם הסכנות שהיה להם בחזירתם אי אפשר לספר. כי היו על הספינה הזו של מלחמה שהיתה מלאה ישמעאלים. והם היו רק שני יהודים לבד. ודרך הישמעאלים, בפרט אנשי מלחמה, לתפס יהודים ולמכרם במרחקים לעבדים. והיה לרבנו זכרוננו לברכה פחד גדול מזה: ואמר: שהתחיל לחשב בעצמו מה יעשה אם יוליכו אותו לאיזה מקום על הים שאין שם יהודי וימכרו אותו שם, ומי ידע מזה? והיה לו צער גדול, איך יוכל לקים שם את מצוות התורה? והתחיל לחשב בדעתו בענין זה, עד שזכה שבא על השגה שיוכל לעבד את השם יתברך אפלו כשלא יוכל, חס ושלום, לקים המצוות. כי השיג את העבודה של אבות העולם שהיה להם קדם מתן תורה, שקימו כל המצוות אף על פי שלא עשו את המצוות כפשוטן. כמו יעקב אבינו שקים מצות תפלין על ידי המקלות אשר פצל כידוע (צז) וכיוצא בזה, עד שהשיג איך לקים את כל המצוות בדרך זה כשהיה אנוס שם במקום שימכרו אותו חס ושלום. (צח):

צ"ע מדוע שלימות התורה נמדד בזה שאין לו קושיות, הרי אדרבה רוב העולם אין להם קושיות כי לא יודעים להעמיק ולהקשות ולא בקיאים בכל התורה כדי להבחין שיש סתירה בין סוגיות. ולפ"ז לכאורה אדרבה מי שיש לו הרבה קושיות בכל התורה מלמד שהוא למדן וחרף ושולט בכל מקצועות התורה. וכן מצינו (סנהדרין קו) בדואג ואחיתופל שהיו גדולי הדור בתורה והיה להם ד' מאות ספיקות רק בסוגית מגדל הפורח. אבל באמת עיין תורה כ' שע"י באר מרים היה הלב מתרחב להבין את כל התורה וזוכים מהלב עליון לביאור על כל קושיה ובעיקר בקושיות שעל הצדיק, וכן מבואר שם בסנהדרין דרמנא ליבא בעי, ושדוד המלך כתיב בו וד' עמו דהיינו שהלכה כמותו בכל מקום כי היה לו סיעתא דשמיא לבוין להלכה, אבל כשיש ספיקות וקושיות בתורה, אזי הלב אינו שלם עם המצוות וחסר חיות בקיומן, ועל כן רמזו בספרים שעמלק גמט' ספק.

מצוות/ח^פ) היו ברורות לו בלא ספיקות/ט^פ, כי הספק גמט' עמלק מחליש מהחיות של קיום המצוות. **ואז יבא יעקב שלם עיר שכם כנ"ל** התעוררות של לעבדו שכם אחד :
עד כאן מהלך התורה בקיצור מאד
שע"י שמירת הברית זוכה לתורה שלימה הדרת פנים ועי"ז לשלום שתחילתו מרירות ולקול מזוכך ועי"ז ה' מושיעו מצרתו ובאים כל העכו"ם לעבדו ית' שכם אחד.

עתה יבאר את השאלה האחת עשרה ששאלו הסבי דבי אתונא ותשובת רבי יהושע בן חנניא וצ"ע שלכאורה בהלבשת ביאור הנ"ל, בהשו"ת הזה, מתייחס רבנו מכל המבואר לעיל רק לתיקון הברית, ולא מזכיר לא את יעקב ולא הדרת פנים ולא דרושי התורה ולא קול נגינה ולא שלום. וצ"ל שתיקון הברית כולל הכל.

בתורה כז כבר פירש רבנו את השאלה ותשובה הזו. והביאור הליקוטים כאן מבאר שבאמת שני הביאורים שייכים זה לזה. ובפאר הליקוטים כתב בשם דרכי נעם שבתורה כז מדבר מעבודת הצדיק וכאן מדבר מעבודתינו. ועיין שם וכאן **רציצה** שם הוא הצדיק וכאן הם העכו"ם. **דמיית** שם היא מסירות נפש בתפלה, וכאן היא להמית את התפילות של העכו"ם. **בבעותיה** בשניהם היא התפלה. **היבא נפיק רוחא** שם הפירוש היכן צריך למסור נפשו ביותר. וכאן הפירוש שלהמית התפלתם צריך תיקון הברית. **בהיינו דאעל** שם כתב היבא דאעל מחשבה זרה בתפלתו, וכאן פירש שתיקון הברית היא כשנכנס בו רוח שטות והוא מתגבר עליה. נמצא שם היא עבודת הצדיק שבתפלתו נכנס מחשבה זרה ומיד מוסר נפשו ביותר ומעלה הניצוץ הקדוש ומתקנה. וכאן היא עבודתנו כשנכנס רוח שטות, הרהורי זנות ואנו מתגברים לחשוב מחשבת קדושה לסלק הרהורי הזנות, זו תשובת המשקל שמתקן את העבירות שגרמו לנו לבקשות של עכו"ם. נמצא שמכח עבודת הצדיק לתקן מחשבות זרות בתפלתו שהן התפילות הרעות שלנו, עי"ז אנו מצליחים לעשות תשובת המשקל על עוון הזנות, ומכח התשובה שלנו אזי העכו"ם באים לבדו שכם אחד.

עיין בברורות ח. – נחש (מוליל) לשבע שנים, ולאותרו רשע לא מצינו חבר, ויש אומרים מוכססים (עץ ממספחת עלי הכנות סוח). מנא הני מילי? אמר רב יהודה אמר רב ומטו בה משום דר' יהושע בן חנניא שנאמר (זכריה ג' י"ז) "ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה" אם מבהמה נתקללה, מחיה לא כ"ש? אלא לומר לך כשם שנתקללה הבהמה מחיה אחד לשבעה, ומאי ניהו חמור מחתול, כך נתקללה הוא מבהמה אחת לשבעה, דהוה ליה שב שני. א"ל קיסר לרבי יהושע בן חנניא נחש לכמה מיעבר ומוליד? א"ל לשב שני. והא סבי דבי אתונא ארבעינהו ואוליד לתלת? הנהו מיעברי הוו מעיקרא ד' [שנין]. והא קמשמשי שמושי? אינהו נמי משמשי כאדם. והא חכימי אינהו? אנן חכימינן מינייהו. אי חכימת זיל זכינהו ואיתינהו לי.

^{פח} **אע"פ שהתורה שלמד והמצוות שקיים היו התורה הנעלמת בעשרה מאמרות יעקב אבינו גילה שם למעשה את כל התריג מצוות וכמבואר בפרש"י עה"פ עם לבן גרתי, פרש"י ואעפ"כ תריג מצוות שמרתי.**

^{פט} **אע"פ שנהוג לומר לא מתים מקושיות ואומרים שתוס' נשאר בקושי בהרבה מקומות ואעפ"כ המשיכו, וכיו"ב התחוקויות, וכן הגמ' הרבה מקומות נשארה בקשיא ותיקו, אעפ"כ בליקוטי מוהר"ן לא נמצא בשום מקום רמז לספק או קושי והיינו שלם בתורתו.**

עיין חיי מוהר"ן שמג מעלת תורתו וספריו הקדושים אות ד – אמר אלו לא היה יוצא זה הספר לעולם הינו הספר לקוטי מוהר"ן היה נעשה ענין אחר פי כפר היה לו חשק כמה פעמים לעשות הלכות פסוקות על השלחן-ערוף לבאר כל דין ודין בהלכה פסוקה או להציג הלכה בדברי מי מהפוסקים אצל כל דין ודין. אף עכשו שיצא זה הספר לעולם לא יהיה ענין הנ"ל. ובאמת חידושים של גמרא פרוש תוספות הם קלים ביותר. ואין אחד מהם יודע הדרך כלל של אותן החידושים ומי שיודע הם קלים מאד וצריך לזה להיות בקי בשלש-עשרה מידות שהתורה נדרשת בהם:

וצ"ע איך הלקוטי מוהר"ן יכול להחליף הלכה ברורה ואולי אפ"ל עפ"י מאמר לכו חזו על מאחו"ל עתידה תורה שתשתכח ואמר רשב"י ח"ו שתשתכח ובוחר דא יפקון מן גלותא וכו' ומבארים שהכוונה שאע"פ שלא יהיה הלכה ברורה אבל הצדיקים יגלו תורות כאלה שיגלו פנימיות התורה כזו שתתקן הפגם של חסרון ההלכה ברורה וצ"ע

עוד עיין לקוטי תפילות חלק ראשון – תפילה כז (תכד): ותזכנו שיהיה שלום בתורתנו בלא קושיות. וזוכה להבין היטב במהירות גדול בכל מקום שנלמד שם. וזוכה להבין כל דברי תורתך על בורין בלי שום קושיות כלל ותעזרנו ותזכנו לחדש תמיד באורים וחידושים אמתיים בתורתך הקדושה בקדושה ובטהרה באמת ובאמונה כרצונך הטוב. וזוכה לכל בחינות שלום בתכלית השלמות,

צ"ע ונ"ל שיש כמה מיני קושיות כי יש חוסר הבנה מצד היצ"ר עיין תורה סב אות ב'. ויש בחי' שני כתובים המכחישים זה את זה שקושיות אלו גבוהות מאד כמבואר בתורה נו כי שתיקן אמת ושניהם קבלו מהשמים ולדעת להכריע בזה צריך בחי' כתוב השלישי המכריע שזוכה לו רק מי ששלם בתורתו לגמרי. עוד יש בחי' קושיות שאין להן תשובה כגון הידיעה והבחירה שהן גם שכלים גבוהים מאד (ואעפ"כ רבינו בחי' מוהר"ן רטו כותב שכבר היה לו תירוץ על זה אע"פ) שבתורה כא כותב שאסור לעיין בזה ועיקר התירוץ הוא שאין לזה תירוץ בעוה"ז, אעפ"כ זה ששלם בתורתו דהיינו בלי קושיות מסתמא גם בזה אין לו קושיא.

מבואר שהויכוח בין חכימא דיהודאי דהיינו חכמת התורה, לסבי דבי אתונא חכמת יוון, היתה האם את המציאות לומדים מחקירה וניסיון או מהתורה. ובאמת זה הפך ההגיון זה כמו להתווכח האם השמש זורחת כעת בשמים בגלל שאני רואה אותה זורחת, או בגלל שיש לי ראייה מפסוק בתורה שעתה עת זריחתה. אעפ"כ זו דעת התורה. ואת זה הלך רבי יהושע בן חנניא להוכיח לקיסר בוויכוח עם סבי דבי אתונא. וכשהצליח בחכמתו להכנס למקומם אמר להם שאם ינצח יעשו בו כרצונם ואם ינצחם יבואו לספינתו. נמצא שהויכוח היה בבחי' דו קרב מילולי ברמזים לחיים או למוות, וכל שאלה שלהם כוונו בה לסתור את חכמת התורה, ורבי יהושע בן חנניא השיב להם תשובה ניצחת שהודו לו בלא ויכוח. ועפ"ז צריך להבין את דבריהם.

וז"פ מזה ששאלו סבי דבי אתונא את רבי יהושע בן חנניא **רציצא** תרגומו אפרוח, ורבנו דורש בחי' קנה רצוץ בפרט הם המצרים^צ שהנביא מכנה אותם משענת הקנה הרצוץ [צא]^{צב}, ובכלל שהם כל העכו"ם שהם רחוקים מבחי' זקן דקדושה שהוא נוטריקון זה קנה חכמה, דהיינו רחוקים מהדרת פנים. והם דבקים בקנה רצוץ דהיינו חכמות חיצוניות, קנה דסט"א, בחי' פגם הברית/צג כמ"ש (תהלים סח)/צד גער חית קנה שהם עשו וישמעאל המכונים קנה דסט"א.

דמיית בבעותיה תרגומו שמת בביצתו, ורבנו דורש היינו להמית ולבטל בעותם וצלוחם תרגומו בקשתם ותפילתם, של העכו"ם מלבקש עוד מאלקים/צה אחרים, אלא לקרא כולם בשם ה' [צא]^{צד} כמ"ש בצפניה שיהיה לעתיד לבוא אחרי מלחמת גוג ומגוג.

^צ שארצם נקראת ערות הארץ, דהיינו מיוחדים בפגם הברית.

^{צא} מלכים-ב יח בא ישעיו לו ו'

^{צב} מלכים ב פרק יח (כא) עתה הנה בטחת לך על משענת הקנה הרצוץ הנה על מצרים אשר יסמך איש עליו ובא בכפו ונקבה בן פרעה מלך מצרים לכל הבטחים עליו:

מצודות דוד (כא) עתה הנה בטחת - הואיל ואין כך גבורה מעצמך, הנה מהו בטחונך על מצרים, הלא הוא כמו משענת קנה רצוץ בראשו, אשר אם יסמוך איש עליו, באים עוד הקסמין והקדומיות בכפו ונוקבין אותה, בן עזרת פרעה נהפך עוד לרעה:

^{צג} ועיין ליקוטי הלכות או"ח פסח הלכה ח' אות א' - כי תקון הברית היא בחינת וְהִדְרַת פְּנֵי זָקֵן וְזֶה קֵנָה חֲכָמָה, בחינת קנה מוציא קול, בחינת קול נגינה ושיירה שתלוייה בתקון הברית וזהו קנה שבקדושה וכן נגידו בחינת קנה רצוץ פגם הברית חס ושלום, (כמובא בפמאמר "רציצא דמיית בבעותיה" בסימן כז, עין שם) ועל ידי מילה ופריעה משברין חית קנה הנ"ל בחינת קנה רצוץ ועל ידי זה נקרא קנה רצוץ לשון שביירה, כי עומד לרציצה ולשביירה על ידי ישראל, בחינת גער חית קנה הנ"ל ואזי נתתקן קנה חכמה, בחינת קנה מוציא קול על ידי בחינת תקון הברית הנ"ל.

^{צד} תהילים פרק סח (לא) גער חית קנה עדת אבירים בעגלי עמים מתרפס ברצי כסף בזר עמים קרבות יחפצו:

רש"י (לא) גער חית קנה - זה עמלק שנמשל כחית יער הדר בין הקנים. עדת אבירים בעגלי עמים - עם ששמנו ועשתו כפרים אבירים בתוך שאר האומות שאינם אלא כעגלים לנגדם. מתרפס ברצי כסף - אינם מתרצו לכל אדם אלא א"כ מרצה להם מעות. בזר עמים - פזרו את השבטים כד"א (דברים לג) אף חובב עמים ותמיד קרבות יחפצו, חפצים להלחם בנו:

מצודות דוד (לא) חית קנה - זה הו' ישמעאל הדומה לחיה הדר בין הקנים אשר ביער והמה עדה החזקה. מתרפס - נעשה מרמס ר"ל מוכנע וירוד בעבור רצוי הכסף כי מבלעדי הכסף אין לרצותו להכניע זדון לבו. בזר עמים - בודון לבו מפור עמים ובכל זמן חפצים במלחמה:

יוסף תהלות להחיד"א-גער חית קנה. ר"ת גימט' אלף לשון למוד כי בלמוד יבא משיח ויתבטל עמלק הרמוז בתבנת גער כי הוא ר"ת ראשית גוים עמלק. וז"ש רז"ל גער גוים זה עמלק. חית קנה רומז לעשו שהוא סט"א כמ"ש בזהר הקדוש (ח"ג דף רנא: רנב.) ואפשר שזה טעם מ"ש רז"ל דיוסף שטנו של עשו דיוסף גימט' קנ"ו והוא כמספר ששה היות ומבטלים עשו שהוא קנה סט"א. ס"ת גער חית קנה תר"ה. שהם חיילות סט"א כמ"ש הקדוש מהר"ש מאסטרופולי ז"ל ואפשר לרמוז עוד דיוסף שטנו של עשו כי יוסף בחינת יסוד ויסוד נקרא שלום גימט' עשו כי הוא מבטלו:

^{צה} צ"ע מדוע כתב אלקים ולא אלוהים, שהרי שם זה אינו קודש.

^{צז} לשה"כ צפניה ג' ט'

^{צח} צפניה פרק ג (ח) לכן חבו לי נאם ידוד ליום קומי לעד כי משפטי לאסוף גוים לקבצי ממלכות לשפך עליהם ועמי כל חרון אפי כי באש קנאתי תאכל כל הארץ: (ט) כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ידוד לעבדו שכם אחד:

מצודות דוד (ח) לכן חבו לי - הואיל ולא שבתם אלי לא אמהר הגאולה אלא המתינו לי על היום המוגבל שאקום לשלול את העכו"ם ועל יום מפלת גוג יאמר. כי משפטי - אשר אז תצא משפטי לאסוף עכו"ם וכו' לשפוך עליהם זעמי וכל חרון אפי. כל הארץ - כל יושבי הארץ: (ט) כי אז אהפך - אשר אז אהפוך על העכו"ם שידברו שפה ברורה תמורת עמקי השפה אשר עמכם ר"ל שידברו בלשון הקדש במקום הלשון שמדברים עכשיו. לקרוא כולם - ר"ל אחדות הלשון יהיה סבה שיתייחדו באמונה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד ובדעה אחת:

היכא נפיק רוחא תרגומו מהיכן יוצאת רוחו, ורבנו דורש היינו זאת הבחינה להביא את כל העבורים לקרא בשם ה' ולעבדו א"א, אלא ע"י תיקון ברית/ח^צ, שהוא נקרא רוח בחי' מה שאמרה רחב ליהושע ופנחס כשספרה להם עד כמה אנשי יריחו מפחדים מעם ישראל (יהושע ב')^ט ולא קמה עוד רוח באיש [ק] ובגמ' זבחים קטז. מבואר שכיון שכל חשובי העיר היו מנאפים עמה כל הארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, עתה כשעמדו ישראל להיכנס לארץ, מרוב פחד לא היה בכוחם לנאף וזהו שאמרה לא קמה עוד רוח/ח^צ באיש מרוב פחד. וידיעת ההפכים אחת אם פגם הברית נקרא רוח הכי נמי תיקון הברית נקרא רוח. וזהו ששאלו אותו "היכא נפיק רוחא" דהיינו כיון תפילותיהם לאלהים אחרים היא פגם הברית, שעל ידו נופלים ניצוצי קדושה רבים לקליפות ואיך מפיק ומוציא ניצוצי הקדושה שנפלו ע"י פגם הברית, דהיינו שסבי דבי אתונא שאלו כיצד מביאים את כל העולם לאמונה הקדושה ולבטל את האמונה הכוזבת באלהים אחרים, כיון שזה תלוי בתיקון הברית, והרי הגויים כל מהותם הוא פגם הברית, איך אפשר לתקן כל הפגמים שפגמו ולהעלות חזרה למקומן את כל ניצוצי הקדושה שנפלו לקליפות ע"י פגם הברית. שאלתם על ניצוצי הקדושה צ"ע, שהרי כל זה לא שייך אצלם כלל לא הקלקול כמבואר בנפש החיים/ק^ב וממילא גם לא התיקון/ק^ב, לכן נ"ל שזו דייקא שאלתם שידעו שהכל תלוי בעם ישראל, אבל האמינו שישראל יכולים לקלקל ולא האמינו שאפשר לתקן. ונראה כיון שהם פגומים בברית ביותר, כל השגתם זה להיות פרושים אבל לא להתקדש במותר/ד^א, לכן אין להם השגה בתיקון שהוא דייקא לקיים המצווה לשם שמים, ולעשות תשובת המשקל, לכן לא האמינו שאפשר לתקן.

^צ ע"ע דלא נזכר לעיל בתורה ברית, ואין דרכו להלביש השגתו בדברי חז"ל במה שלא נזכר בביאור התורה עצמה. ונראה כיון שהזכיר שלום היינו ברית כמבואר בכהאריז"ל שהיסוד נקרא שלום.

^ט יהושע פרק ב' (י) כי שמענו את אשר הוביש ידוד את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמרי אשר בעבר הידוד לסיחון ולעוג אשר התרמתם אותם: (יא) וגשמע וימס לבבנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם כי ידוד אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת:

רש"י (יא) ולא קמה עוד רוח באיש – אפילו לשכב עם אשה, אמרו אין לך כל שר ונגיד שלא בא אל רחב הזונה, ובת עשר שנים היתה כשיצאו ישראל ממצרים, וזנתה כל ארבעים שנה (זבחים קטז ב):

ק עיין זבחים קטז.

קא הפי' שהזיוג ע"י היסוד המעביר השפע, ונקרא חי, והחיות ע"י רוח. כמובא מת לא מוליד.

קב נפש החיים ש"א פ"ד – וזאת תורת האדם כל איש ישראל אל יאמר בלבו ח"ו. כי מה אני ומה כחי לפעול במעשי השפלים שום ענין בעולם אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות לבו. שכל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו כל עת ורגע. לא אתאבדו ח"ו. ומה רבו מעשיו ומאד גדלו ורמו. שכל א' עולה כפי שרשה לפעול פעולתה בגבחי מרומים בעולמות וצחצחות האורות העליונים. ובאמת כי האיש החכם ויבן את זאת לאמיתו. לבו יחיל בקרבו בחיל ורעדה. בשומו על לבו על מעשיו אשר לא טובים ח"ו עד היכן המה מגיעים לקלקל ולהרוס בחטא קל חס ושלום. הרבה יותר ממה שהחריב נ"נ וטיטוס. כי הלא נ"נ וטיטוס לא עשו במעשיהם שום קלקול כלל למעלה כי לא להם חלק ושורש בעולמות העליונים שיהו יכולים לנגוע שם כלל במעשיהם. רק שבחטאינו נתמעט ותש כביכול כח גבורה של מעלה. את מקדש ה' טמאו כביכול המקדש העליון. ועי"כ היה להם כח לנ"נ וטיטוס להחריב המקדש של מטה המכוון נגד המקדש של מעלה. כמו שארז"ל (איכה רבתי) קמחא טחינא טחינת. הרי כי עונותינו החריבו נודה מעלה עולמות עליונים הקדושים. והמה החריבו רק נודה מטה. וזהו שהתפלל דוד המע"ה יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות. ביקש שיחשב לו כאלו למעלה בשמי מרומים הרס. אבל באמת לא נגעו שם מעשיו כלל כנ"ל:

קג ועל כן גם לא נצטוו הגויים על התשובה. ומה שמקשים מאנשי נינווה ששבו ונמחל להם, מבואר בספרים עפ"י יסוד של רבי אלחנן וסרמן בקובץ הערות בביאור דברי המסילת ישרים שתשובה היא חסד מבאר שבכל עבירה יש שתי חלקים חלק המרד וחלק הקלקול בעולמות, ובגוי יש רק חלק המרד ובוזה שייך אצלו תשובה אבל כיון שלא מקלקל בעולמות גם לא מתקן שם ע"י מצוות תשובה, שהיא חסד שנתחדש במתן תורה לישראל בלבד. (אריכות בזה עיין חבצלת השרון על התורה בראשית בביאור מדוע תשובתו של אדם הראשון לא תיקנה את פגם החטא)

קד כדאיתא בגמ' מנחות עג: כדעת ר"ע ונפסק ברמב"ם מעשה הקרבנות ג' ב' – שעל כן כל קרבנותיהם עולות כי אין להם השגה בכהן אוכל ועי"ז הבעלים מתכפרים.

ואמר להם רבי יהושע בן חנניא בהיינו דאעלקה, בזה שנכנס בו רוח. היינו בזה שנכנס בו רוח שטות, היינו הרהורי זנות שנופלין במחשבתו באונס/ק"י, והוא משבר תאוותו ומיד מסלק מחשבתו למחשבת/ק"י קודש ואפילו רשות/ק"י,
בזה הוא מפיק ומוציא ניצוצי הקדושה של פגם הברית, כי זה הוא בחי' תשובת המשקל [ק"ט]/ק"י:

ק"י גם בדפוס - דאעל, בתולד ומתולד - דאעל

ק"י עיין פל"ח שההרהורים הרעים שבאים לאדם גם הם בכל מה שנבאר לעיל באות ז' שהשלום מתלבש תחילה במרירות ורק ע"י מרירות ההרהורים הרעים שבאים במחשבתו ומתגבר עליהם זוכה לשלום.

וזו לשונו - שם אות ח' בהיינו דעאל, היינו בזה שנכנס בו רוח שטות היינו הרהורי זנות והוא משבר תאוותו וכו' יש לומר שזה גם כן בכלל מה שמבאר לעיל שדרך השלום והרפואה להתלבש במרירות וכו', כי ההרהורים הנ"ל הם עיקר בחינת המרירות בחי' מיין מרירין כמבאר לקמן סי' נ', וכמו שכתוב (קהלת ז) ומוצא אני מר ממות וכו', וכשזוכה לשבר תאוותו על ידי זה הוא מוציא כל ניצוצי הקדושה של פגם הברית נמצא שעל ידי זה דייקא עיקר רפואתו שהוא בחינת שלום וזה (שמות ט"ו) ויורהו ה' עץ, ודרשו רז"ל (ילקוט שמעוני שם) שדרך הקדוש ברוך הוא להמתיק מר במר, היינו כנ"ל שדייקא על ידי שמתגרין בו ההרהורים המרים והוא משבר אותם על ידי זה ממתיק המרירות של פגם הברית שפגם מכבר וצריכין לבאר עוד בזה:

עיין בזה ביאור הליקוטים שזה מגדולת רבינו שעלה בזה על כל הצדיקים שיכול להמשיך כפרה לאדם גם על הרהור רע שבא לו באונס מחמת השבירה.

וזו לשונו - על שאף על פי כן יהיה נמצא הפלא העליון הנ"ל, שכל עבודתו יהיה בענין ראש השנה (וראש חודש) הנ"ל, להביא כפרה ולשוב בתשובה דלעילא ותשובת המשקל המוב"פ, על המחשבה הראשונה היורדת מלמעלה לבד, בסיבת השבירה הנ"ל, כמובא מזה במקום אחר. עד שבוה דייקא, נתעלה על כל הצדיקים הגמורים שהיו מעולם, עד שלא קם עוד בישראל כמוהו כרבינו, כי הוא משה משיח בעצמו, אשר עד פני הזקן ועתיק יומין מטא, לעוצם מבחר כלי נפשו וגופו, ובתכלית הזיכוך וכו', כמובא מזה במקום אחר, עד שגם לנצח לא יגש אל הערפל, אשר שם קול השגותיו יתברך בעצמו, כי אם הוא לבד, וכמובא מזה בחלק ג' שבספר כוכבי אור הנ"ל, מהמובן מזה גם ממאמר האריז"ל עיין שם.

ק"י עיין תורה נ' תנינא - המחשבה ביד האדם להטותה כרצונו למקום שהוא רוצה, וכמבאר במקום אחר, שאי אפשר שיהיו שני מחשבות בידו בלל, ואפילו אם לפעמים הולכת מחשבתו ופורחת ומשוטטת בדברים אחרים וזרים, הוא ביד האדם לחזור ולהטותה בעל פרה אל הדרך הישר, לחשב מה שראוי. והוא ממש כמו סוס שפונה מן הדרך וסר לדרך אחר, שתופסין אותו באפס וכיצא, ומחזירין אותו בעל פרה אל הדרך הישר, כמו כן במחשבה ממש, שיכולין לתפסה בעל פרה להשיבה אל הדרך הראוי:

ק"י עיין תורה רלג - כשמתגברים על האדם מחשבות רעות והרהורים, והוא מתחזק ומתגבר עליהם ומנצח אותם, יש להקדוש ברוך הוא תענוג גדול מזה. והוא יקר מאד בעיני השם יתברך, כמשל שיש אצל המלכים לפעמים ביומא דפגרא, הם מניחין כמה חיות שניצחו זה עם זה, והם עומדים ומסתכלים ויש להם תענוג גדול מן הנצחון, כמו כן המחשבות הם באים מבחינת החיות (א). ומחשבות קדושות הם בחינת חיות טהורות, ומחשבות רעות הם בחינת חיות טמאות, ומניחים בכונה מלמעלה שניצחו זה עם זה, ויש להקדוש ברוך הוא תענוג גדול כשהאדם מתגבר על החיות טמאות ומנצח אותם:

הכלל שאי אפשר בשום אופן בעולם שיהיו שני מחשבות בידו בפעם אחד. על כן בקל יכולין לגרש מחשבות רעות רק בשב ואל תעשה, דהיינו שלא לחשב אותו המחשבה רק לחשב איזה מחשבה אחרת בתורה או עבודה או אפילו משא ומתן, כי אי אפשר שיהיו שני מחשבות בידו בשום אופן. וכבר מבאר במקום אחר (לעיל בסימן ע"ב): שאין צריכין לעשות מלחמה ולנענע ראשו אנה ואנה כדי לגרש המחשבות רעות פי אין זה מועיל כלל, אדרבא על ידי זה מתגברים יותר רק לבלי להשגיח עליהם כלל, רק לעשות את שלו במה שהוא עוסק בתורה או תפלה או משא ומתן, ולבלי להסתפל לאחוריו כלל ועל ידי זה ממילא תסתלק:

ק"י עיין יומא פו: ועיין לק"ה מנחה ז' ח' שעיקר תשובת המשקל היא להשמר מהרהור ע"ש. ובלק"ה ברכת השחר ה' סוף אות מה מבואר שתשובת משקל בהרהור שכאן היא על כל עבירה ולא רק על עבירה בהרהור. ועיין בתורה מט תנינא ובהערה שם שאינו תיקון גמור, אבל ע"ש שיש מחשבה שדינה כמעשה. עוד עיין לק"ה פסח ג' ג' ופורים א' ג' ותורה עט תנינא ד"ה ויגש, ובהערה שם.

ק"י תורה מט תנינא - העבר אין, והעקר מכאן ולהבא לא יעשה עוד, ויהיה שב ואל תעשה על כל פנים, הן במחשבה והן במעשה. פי גם המחשבה של אנשים כאלו היא גם כן עשייה, פי גם בעולם העשייה יש מחשבה, וצריך להיות שב ואל תעשה במעשה ובמחשבה כנ"ל. ומה שנעשה עמו ממילא, אל יחוש ואל יסתפל על זה כלל: ודע, שעקר התשובה השלמה היא, כשאדם עובר באלו המקומות ממש שהיה מקדם התשובה, כל אחד לפי מה שעבר עליו בימים הקודמים, וכשעובר באלו המקומות והענינים שהיה מתחלה ממש, ועכשו פונה ערף מהם, וכופה יצרו לבלי לעשות עוד מה שעשה והו עקר התשובה השלמה, ורק זה נקרא תשובה:

משמע שתיקון הרהור לבד אינה תשובה שלימה וצ"ע) ואיתא בספרים שאם יזכה יומן לו הקב"ה תשובת המשקל ממש, אבל אסור להכניס עצמו לניסיון. אמנם עיין בעש"ט עה"ת בראשית אות קנו בהערת מקור החיים שם אות קלח בשם הזהר חי ששמע מהבעש"ט שצדיקים גדולים התירו להם להכניס עצמם לניסיון ועי"ש שאפילו בתשובת המשקל ממש, הקשו שאינו דומה כשנעשה מתוך תשובה לשעת העבירה שהיה בעזות. ועיין ספר הליקוטים מלכים-א א' תשובת המשקל של דוד באבישג לתקן החטא הרהור באביגיל.

ועיין ערבי נחל לקמן דמשמע שאם בזמן שמהרהר מיד מגרש את הרהור הזה זו תשובת המשקל שלימה.

ועיין לק"ה פסח ח' ג' - וזה בחינת עקר התשובה לתקן פגם הברית, כמו שכתב רבנו במאמר ר"צ"א דמיית בבועותיה מהיכא נפיק רוחיה. והשיב להם, בהיינו דאעל, הינו ששאלו מהיכן מוציאין הניצוצות שנגפלו על ידי פגם הברית? והשיב להם, בהיינו

נראה שאמר להם אם אפשר לקלקל אפשר לתקן/קייא, וכיון שאתם לא מקלקלים במעשיכם (כנ"ל בנפש החיים), נמצא שכל מעשיכם תלויים במעשיהם של עם ישראל, שהם מקלקלים והם גם בכוחם לתקן/קייא, ע"י תשובת המשקל, ואזי ממילא גם אתם תתוקנו להיות לכם שפה ברורה ולעבדו שכם אחד. ושתיקתם היא הודאתם שניצח אותם.

צ"ע נ"ל שהמשך כאן לא קשור לתשובת המשקל הנ"ל, אלא לסיכום מביא רבנו עוד פסוק באיכה שרמוז בו סיבת החורבן

קיי(איכה ה')/קיי זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם בפסוק שקדם לזה מבואר פגמי הברית שהיו אז, ועל זה אומר כאן שעל כן שבת מהם ההדרת פנים, דהיינו זקן, זה קנה חכמה, ועי"ז אין להם קול רנה מזוכר, ולכן לא מתקיים בהם "וירא בצר להם בשמעו את רינתם":

(ע"כ לשון רבינו ז"ל):

(שייך לעיל באות ה') :

בהשמטה זו מוסיף רבנו עפ"י מה שלמדנו באות ה' שע"י שמיעת קולו הקב"ה רואה מי מיצר לו, לבאר עוד עיצה בזה למעשה והיא לנגן את הניגון של אותה אומה שמצירה לנו. וצ"ע כי ידוע שהניגון של כל אומה הוא כמו הלשון שלהם שהוא ביטוי למידה הרעה שלהם, ולכאורה אדרבה הניגון עצמו מסוגל להפיל למידה הרעה שלהם, ואיך יתכן שהוא יהיה המציל ממנה. ואולי כמבואר באות ז' "ולשלום מר לי מר" ב"פ מר, כי את מרירות החולי מרפאים ע"י מרירות התרופה, וכן במרה נמתקו המים ע"י עץ מר דייקא, הכי נמי מרירות המדה הרעה המצירה לנו התרופה שלה היא מרירות הניגון של אותה אומה.

דאעל, הינו בדרך שנקבנו ונפלו הניצוצות, דהיינו על ידי פגם הברית ועכשיו בשמותגברים עליו אלו ההרהורים והוא משבר תארתו על ידי זה מוציאין הניצוצות מתוכם, עין שם היטב. ומקמת זה כל מי שזוכה לתשובה, שזה בחינת יציאת מצרים שיוצאין מרשות הסטרא אחרא לתוף הקדשה, הוא צריך בהכרח מן השמים לשוב ולחזור לעבר דרך כל המקומות שהיה שם בתחלה כדי שיתנסה ויצטרף באותו ענין ממש, שזה עקר התשובה בחינת תשובת המשקל ועל ידי זה מברר הניצוצות שנפלו בתחלה בבחינת בהינו דאעל כנ"ל:

לק"ה ברכת השחר ה' סוף אות מה – ובשביל זה הקימו את המשכן בכל פעם ופרקוהו בעצמן ונסעו עמו ממקום למקום במדבר חשף ואפלה מקום נחש שרף ועקרב וכו', ואחר כך חזרו והקימוהו וכו', להורות לדורות שאפלו בשחמשתן יהיה נפרק וחרוב יגן עליהם, ואם יקשרו רצונם תמיד בקדשת המשכן ובית המקדש וכליו, והכל בכח הצדיקי אמת העוסקים בבנין המשכן בכל דור ודור כמו שמבאר בהתורה אומרה וכו' (סימן רפב) על ידי זה יוכלו לעבר בשלום בכל המדבריות בכל מיני חשף וצלמות אפלו בשעוברים חס ושלום במקום נחש ושרף ועקרב וצמאון וכו', שכל מקומות אלו בהכרח שיעבר בהם הרוצה לגשת אל הקדש, בפרט מי שגבשל כבר במה שגבשל ורוצה לשוב שבהכרח שיעבר באלו המקומות, בבחינת מה שאמר רבנו זכרוננו לברכה על מאמר רבותינו זכרונם לברכה בהינו דעאל וכו' (עין בהתורה רציצא בסימן כז).

קייא עיין תורה קיב תנינא – לענין התחזקות לכל יפל האדם בדתו מחמת רבוי הפגמים והקלקלים שקלקל על ידי מעשיו, ענה ואמר: אם אתה מאמין, שיכולין לקלקל, תאמין שיכולין לתקן:

קייב עיין ערבי נחל פרשת ויקהל ד"ה ויאמר משה עד הסוף – מבאר שאדם בכל מחשבה דבור ומעשה מוציא מכח אל הפועל את חלקי נשמתו, אם לטוב אוזי עולה למקומו למעלה ואם לרע מפסיד אותם. אלא שכל עוד הוא מהרהר ברע או מדבר או עושה הוא כאילו עדיין אוזו בהם ואם חוזר בו מיד מתקן לגמרי את החטא, אבל אם כבר עוסק בדבר אחר אזי נדבק חלק נשמתו ברע, אבל עדיין עד השינה לא עולה ואם יעשה תשובה לפני השינה מתקן ואם לא אזי יכול לתקן בתשובה בערב שבת וכן בערב חודש ובערב ראש השנה. נמצא כשעושה תשובה תוך כדי ההרהור ברע היא התשובה השלמה ביותר. עי"ש.

וזה חלק מלשונו שם – ועם האמור יובן ענין תשובת המשקל שארז"ל (יומא פ"ו ע"ב) היכי דמי תשובה באותה אשה ובאותו מקום באותו פרק. וגם יבוארו גדרי התשובה מ"ש ספרי מוסר שישוב אדם מחטאותיו בכל לילה קודם שישן וגם בכל ערב שבת וגם בכל ערב ראש חודש ועיקר התשובה בסוף השנה בעשרת ימי תשובה ואם לא שב אז אפילו הביא כל אילי נביות לא מהני ליחיד: ויובן כל זה עם האמור, כי האדם מושיט נשמתו למקום שרוצה כמו הנוטה איזה דבר ומושיטו למקום שרוצה, ולכן צריך לסבול עונשים ויסורים עד שיצאו החלקים ההם מהמקום שהוא אם לא עשה תשובה, ולכן ענין התשובה להוציא משם החלקים ההם, והנה האדם שנוטל דבר ומושיטו בידו למקום אחר כל עוד שלא סילק הדבר ההוא מידו אם החזיר ידו תחזור הדבר ההוא מעצמו אליו אבל כשהניחו מידו כשרוצה להחזירו צריך להושיט ידו לאותו המקום ולקבלו ולהחזירו אליו כבראשונה, ולכן האדם המתחיל לחשב בדבר רע כל עוד שלא גמר המחשבה ההוא עדיין לא יצא החלק ההוא לפועל ולא נסתלק ממנו אם מתחרט מיד ונבעת מלפני ה' ומהדר גאנו ומסיע מיד מחשבתו לדברי תורה שהיא אילת אהבים ויעלת חן הנה החזיר החלק ההוא אליו מעצמו ואין צריך תשובה, משא"כ אחר שגמר המחשבה או הדבור או המעשה ויצא חלק ההוא לפועל ונסתלק מאתו כמש"ל שאחר שיצא לפועל מסתלק מיד א"כ כבר הניח הדבר מידו וכשרוצה להשיבו צריך שישוטי ידו למקום שהניחו וזהו ע"י תשובה וזהו באותו מקום באותה אשה כי לשם הונח חלק ההוא של נשמתו:

קייב בתקפא – (איכה ג) ובתשכח תוקן

קיד איכה פרק ה' (יא) נשים בציזן ענו בתלת בערי יהודה: (יב) שרים בידם נתלו פני זקנים לא נהדרו: (יג) בחורים טחון נשאו ונערים בעץ בשלו: (יד) זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם: דהיינו שע"י פגה"ב הנ"ל אין זקנים דהיינו הדרת פנים וחכמה ולכן גם אין ניגון וקול מזוכר הנ"ל שעל ידו וירא בצר להם בשמעו את נגינתם.

הכוונה שמכח הקול הישר שזכה ע"י תיקון הברית ולימוד תורה כנ"ל, על ידו יכול לישר את קול ההברא של ניגון העבו"ם המר, עד שע"י יבניע הקב"ה את אותה אומה ומדתה המרה לעבדו שכם אחד. אלא שלפ"ז צ"ע מדוע אמרו אנ"ש שאת הניגון של רוסיה אע"פ שהיה סגולה בזמן רבנו אסור לנגנו בזמן הקומניזם שהוא שלטון כפירה והניגון שלהם הוא ניגון כפירה. ונראה שיש לחלק בין ניגון של מדה ותאוה רעה, שעל ידם אפשר שיתקיים לשלום מר לי מר, אבל לא ע"י ניגון של כפירה, כי ניגון כזה מחריב את כל בניין השלום, שעל ידו תיקון הקול. וצ"ע.

עכ"פ משמע כאן שהיא עצה לכל אחד ולא דווקא לצדיקים שבאמת זכו להדרת פנים וקול מזוכך ממש, וזה מחזק את הנ"ל שכל התורה כאן מדבר בבחי' של לעתיד לבוא, כיצד זוכים לה בגלות, עד ששייך לכל אחד בכל מדרגה.

בעניין מה שכתב שם על הפסוק תהלים (קו מוד) **וירא ה' קטו בצר להם בשמעו את רנתם, ע"י שמיעת קולו, הקב"ה רואה מי שמיצר לו, איזה עבו"ם מיצר לנו וכו'.**

והוסיף אז רבנו על זה ואמר, שע"כ כשיש ח"ו איזה גזירה וצרה לישראל מאיזה עבו"ם, אזי טוב לנגן הניגון של אותה העבו"ם שמציר קטו להם ח"ו [ק"י]/[ק"י] ודווקא אומה שלמנהיג שלה יש אמונה בהקב"ה/קטו.

וזהו בשמעו את רנתם, רנתם דייקא, היינו רנה וניגון שלהם של אותה העבו"ם שמצירה לישראל ח"ו :

צ"ע כיון שקולו מזוכך הקב"ה שומע אותו מצד הקול ורואה מי מיצר לו, מדוע צריך עוד לנגן את הניגון של אותה אומה. וצ"ע אולי לזה התכווין מעיקרא שאין הכוונה לסתם קול אלא דייקא לניגון של האומה המצירה לו, וקמל"ן שכשזוכה לקול הזך הישר כנ"ל, אזי יש בכח הקול הזה להפך רע לטוב, דהיינו ניגון רע מהפך אותו לקול הנשמע אצלו ית', ומעורר אותו לראות מי מיצר לו ולהצילו.

ועיין לק"ה חכירות וקבלנות א' ה' קטו שניגון היא בחי' ברור טוב מרע, וזע" שמנגנים את הניגון של אומה מבררים ממנה את הטוב מהרע וממילא היא נופלת כי כל חיותה מניצוץ הטוב שבה.

ועיין קדושת לוי ק"ב פורים/קכ"א שם מבואר שהניגון של כל אומה הוא שרש חיותה וע"י שמנגן אותו נעשה השר של אותה אומה אוהב אותו, אבל לפ"ז הניגון של אותה אומה לכאורה מועיל לבדו ולא שייך למבואר כאן

קטו גם בתולד - יורא ה' בצר, בלוח"ת שם ובתולד - יורא בצר, (כלשון הפסוק), ומתרו - יורא (ה) בצר.

קטו בתולד ומתרו - שמיצר

ק"י עיין לק"ה חכירות וקבלנות סוף הלכה א' ועיין שיש"ק ח"ה תכה

ק"י לק"ה חכירות וקבלנות הלכה א' ה' - וזה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה כל האומר שירת הים בכונה מוחלין לו כל עונותיו וגם אמרו בשירת דבורה שעל ידי השירה נמחלו עונותיהם כי השירה הוא בחינת ברור וקבוץ הטוב בבחינת שירות ונגונים ואזי נתבטל הרע שזה בחינת מחילת עונות: אמרן פן יהי רצון:

וזה שהיו הלויים מנצחים בשיר על הדוכן בשעת הקרבנות כי היא בחינת תליא דהיינו הנגון נעשה על ידי ברור הטוב מן הרע שהוא בחינת קרבנות כנ"ל, וזה בחינת סמיכת פסוקי דזמרה לקרבנות כנ"ל: וזה בחינת רנה זו תפלה כי שלמות התפלה בבחינת רנה ונגונים שזה בחינת השליח צבור כנ"ל:

וזה בחינת שהיו מנגנין בשעת מלחמה ועל ידי זה היו מנצחים כמו שכתוב (דברי הימים - ב' כ' כב) ובעת החלו ברנה ויתן ה' וכו' כי הרנה והנגון הוא בחינת ברור הטוב מן הרע ועל ידי זה הרע נופל ועל פן נופלים השונאים על ידי זה כי הם נאחזין בהרע וכשמבררים הטוב משם בבחינת נגון כנ"ל אזי נופלים וזה בחינת מה שכתב רבנו זכרונם לברכה (סימן כז) שעל ידי שמנגנין נגון של האמה על ידי זה הקדוש ברוך הוא רואה בצרותינו ומושיע לנו כי הנגון הוא בחינת ברור הטוב שעל ידי זה נופל הרע ועל ידי זה בא לנו ישועה כנ"ל:

ק"י שיח שרפי קודש - ח"ה אות תכה - לענין מה שכתב רבנו ז"ל על הכתוב "בשמעו את רנתם", בלקוטי מוהר"ן סימן כ"ז בסופו, עין שם, הקפידו אנשי שלומנו שלא לשיר את נגון והמנון מלכות רוסיא, וזאת לטעם כי הנגונים הישנים התיסדו בימי הצאר שהיה איש מאמין, אולם כיום שנגונים התיסדו נגד כלל מדת האמונה, אין נכון לזמנם.

וכן משמע בתורה סד ע"י שזמר יונוני לא פסק מפומיה לכן ספרי מינים נפלו ממנו משמע שנגינתם מסוגלת להזיק ולהכניס אפיקורסות. כי זמר יונוני הוא אפיקורסות אבל זמר של אומות אחרות היו אז של אמונה אלא שהיה עם איזה תאוה רעה.

ק"י לק"ה חכירות וקבלנות א' ה' - וזה בחינת שהיו מנגנין בשעת מלחמה ועל ידי זה היו מנצחים כמו שכתוב ובעת החלו ברנה ויתן ה' וכו' כי הרנה והנגון הוא בחינת ברור הטוב מן הרע ועל ידי זה הרע נופל ועל פן נופלים השונאים על ידי זה כי הם נאחזין בהרע וכשמבררים הטוב משם בבחינת נגון כנ"ל אזי נופלים וזה בחינת מה שכתב רבנו זכרונם לברכה (סימן כז) שעל ידי שמנגנין נגון של האמה על ידי זה הקדוש ברוך הוא רואה בצרותינו ומושיע לנו כי הנגון הוא בחינת ברור הטוב שעל ידי זה נופל הרע ועל ידי זה בא לנו ישועה כנ"ל:

קכ"א קדושת לוי (לרבי לוי יצחק מבעדריטשוב) - קדושה שניה - פורים - ודע אם אדם רוצה שאחד מן האומות יהפוך לבבו לטוב על ישראל, אם הוא יודע באיזה בחינה השירה ועבודתו שלו לאלהי האלהים ובאיזה מדה הוא משבח אם הצדיק אומר זאת השירה שמגיד השר שלו ועובד בזאת הבחינה לאלהינו שעובד השר שלו, אזי צריך השר לאהוב את זה האיש שעובד את אלהי האלהים בבחינה שלו שהוא עובד ואומר השירה שלו המיוחד אליו לזה השר, וכיון שהשר אוהב את הצדיק שאומר

שזיכוך קולו גורם שהקב"ה מושיעו. ואולי כוונת רבנו ששניהם מצטרפים להואיל, שגם גורם לשר לאהוב אותו גם גורם להקב"ה להצילו.

עד כאן ביאור החברותא על תורה כז

את השירה שהשר אומר אזי כופה אותו לעשות רצון הצדיק ואין צריך להשבעות של מלאכים ולכן גדול האומר פרק שירה. ולכן יש צדיקים שיודעים שבעים לשון וגבריאאל למד ליוסף שבעים לשון שלמד אותו האיך כל שר ושר יניקתו מהקדושה ואחיזתו בקדושה והשיר שלו, וכיון שידע האיך יניקתו מהקדושה והאיך השפעתו וזה דמות האותיות של כל האומות. ודמות הלשונות של כל האומות בדמות יניקתו וזה למד גבריאאל את יוסף האיך היניקה של כל השרים ומוזה ידע שבעים לשון. וכבר ביארנו שהיניקה של השר והשירה של השר משם מתחיל השורש של האומה והוא ראשיתן ופתיחתן של כל האומות עד שנשתלשל למטה. והנה בכל הנסים לא היה כמו הנס דמרדכי ואסתר, כי בכל הנסים השם יתברך לבדו עזר את ישראל ובנס של מרדכי ואסתר היה הנס שגוי רשע כמו אחשורוש היה צריך לעשות לטובת ישראל לתלות את המן ולנקום בצרי ישראל ושלח רסן לאחשורוש אשר היה שונא לישראל כמאמר רבותינו ז"ל (מגילה יד.) משל לבעל התל והחריץ לעשות טובות לישראל. והנה מאין זכה מרדכי לזה הנס שהשם יתברך יהיה כופה את אחשורוש לעשות טובות לישראל, שהנה אחשורוש היה מולך בכיפה והיה לו שפע מכל השבעים שרים ומרדכי ידע את כל היניקות של כל השבעים שרים וידע האיך יניקתם על ידי שירה שלהם והאיך הם עובדים להבורא ברוך הוא וברוך שמו ואמר מרדכי השירים שלהם שאומרים ומשבחים להקדוש ברוך הוא ועבד את האל כפי בחינתם. ובזה כפה את השרים לעשות כרצונו כיון שידע יניקתם. ומחמת זה כפו השבעים שרים את אחשורוש לעשות כרצון איש זה מרדכי, לעשות טובות לישראל ולגרום ששון ושמחה לישראל ולנקום באויביהם ולהגדיל את מרדכי ונמצא על ידי זה שידע יניקתם של הע' שרים מהקדושה והשפעתם ושירים שלהם ועבדות שלהם. והוא אמר שירים שלהם ועבדותם כפה את אחשורוש לעשות טובות לישראל. וכבר כתבתי שכפי יניקתם מהקדושה והשפעתם לאומות כן הוא דמות אותיות שלהם ודמות הלשון של כל אומה ואומה. וכיון שבארנו שמרדכי ידע האיך יניקתם בודאי ידע משבעים לשון:

ולכן אמרו חכמינו ז"ל פתחיה זה מרדכי, שהיה יודע בשבעים לשון. ומה שאמרו חכמינו ז"ל שהיה פותח בדברים, נראה פירושו שפתיחתן וראשיתן ויניקתן של השרים על ידי שירה שלהם של השרים כמבואר בכמה מקומות לכן גדול כח האומר פרק שירה. והנה מרדכי הצדיק אמר השירה של השרים ועל ידי כך פתח הוא השער של שרים וכפו השרים את האומות ואת אחשורוש לעשות כרצון מרדכי. וזהו פתחיה זה מרדכי שהיה פותח בדברים, כלומר שפתח השער של השרים בדבורים שלו מה שאמר מרדכי הדבורים והשירים של השרים, כי כל השרים של המלאכים למעלה בדבור ועיין בסוד החשמ"ל לר"י גיקטליא והיה מרדכי פותח השערים שלהם בדברים שהיה מגיד הדבורים של שירים של ע' שרים. וזהו פתחיה זה מרדכי, שהיה פותח בדברים, ועל ידי זה ידע בשבעים לשון כנ"ל:

